

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Május 4.

18. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Széttekintés.

(Két cikk.)

I.

Az új Magyarország fundamentumának lera-
kása lázas tevékenységgel foly Mire a magyar
állam fennállásának ezeredik éve bekövetkezik,
a talapzat már magasan emelkedik ki a földből,
s minden egyes köve ékesen fogja jelezni, hogy
az épület, mely azon fölemelkedik, a kultur-államok
nagy épületeinek sorába méltán beillik.

A régi intézmények és azoknak csonkult ma-
radványai, melyek egykor jó szolgálatot tettek, de
a haladó idő kívánalmainak és a fejlettebb izlésnek
többé már meg nem felelnek, kezdenek lassankint
lomtárba kerülni; a szellemi élet alkotásai, melyek
talán felekezeties fátyol vont be, s az ismeretek
szűk köre miatt nem valának elég fénylők, vagy ép-
pen kiméletes konzervativizmus lengett át: a legsza-
badabb, s mégis a valódi élő hittel össze nem ütköző
liberálizmus, mondhatnók, a krisztusi testvériség és a
jogegyenlőség ragyogó fényében tündökölnék. Sőt,
a régi dicsőség, nagyság és hir iránti vágy, lelkesült-
ség és szeretet is, ma egészen más formákban,
más nyilvánulásokban észlelhető, mint hajdan. Az
érzelem világára is rányomta a XIX-ik század a
maga bélyegét.

Csak egy néhányra tekintsünk a főbb refor-
mokról. A törvénykezés és igazságszolgáltatás csak
az utóbbi időben tétetett egységessé és gyorsabbá;
a tanügy terén létre jött közelebbi alkotások mel-
lett, folyamatban van az iskolázás egységesítése;
a közigazgatásnál elvileg már ki van mondva,
és törvénybe van iktatva az államosítás;
és mindezek mellé jön, mint legfontosabb, az úgy-
nevezett egyházpolitikai kérdéseknek állami
úton való megoldása, melyek közül kettő, az
anyakönyvvezetés és recepció, tör-
vényjavaslat alakjában, már a ház asztalán is feks-
zik. Ezeket, bizonyára, nem sokára követni fogja

a polgári házasság behozatala és szabad vallás-
gyakorlat kimondása. És így tovább.

Az állami élet munkásai, a nemzeti kultura
harcosai, s a társadalom bármely irányu egyesüle-
tének tényezői, nem csak a modern világ új alko-
tásainak megfelelő fegyverekkel küzdenek, de a
réginél jóval fokozottabb mértékben bírják a küz-
delemhez szükséges erő forrásait is. Vagyis,
az állam nem csak új intézményeket, nagyságát
és erejét megteremtő új alkotásokat létesít, hanem
biztosítja is a maga munkásainak az anyagi gon-
doktól ment életet, mert az anyagi jóllét, a gond
nélküli élet föltétele a szellemi élet elevenségének,
s így az új magyar nemzeti állam fölépítésének,
és megerősödésének is.

Csak most történt a különféle állami tiszt-
viselők fizetésének rendezése, rangosztályba soro-
zása és emelése. Alig van állami hivatalnok, ki
kedvezményben ne részesült volna, vagy legalább
ne bírná ahhoz a föltételt becsületes munkája, lelki-
ismeretes pontossága után. Ám, legyen; így van
ez jól, nagy és terhes munkát végeznek, a munkás
pedig méltó az ő jutalmára.

Az állami tisztviselők fizetésének rendezését
követte a tanítói fizetések szabályozása, és a fizetés
minimumának megállapítása. És ezzel még égetőbb
sebeket gyógyított, még messzibbre kiható munkát
végzett az állam. Szánalom volt nézni szegény tani-
tóinkra, kiknek vállain nyugszik a nemzeti kultura,
és egység nehéz terhe, minő siralmas helyzetben
voltak; mennyit aggódtak a megélhetés nehéz
gondja miatt, s mégis tanítaniok kellett. Most már
van legalább 300 frt. alap-fizetésük, mely a kor-
pótlékokkal 400-ig és tovább emelkedhetik; nem sok
ugyan, de nagy áldás azokra nézve, kiknek egy
életet kellene áthúzni 150—200 forint bizonytalan
évi jövedelemmel. Az ifjabb nemzedéket van leg-
alább mi egy kissé lelkesitse, a nép-növelés magas-
tos hivatására sarkalja. S a mi ezen állami intéz-
ményben leginkább kiemelendő, ez azon körülmény,

hogy a felekezeti tanítók is mind bevétettek a fizetés-emelésbe. Reformált egyházunknak is igen sok tanítója fogja élvezni e kedvezményt. Hú szolgálatuk után, önérettel mondhatjuk, talán még többet is érdemeltek volna, de fogadják e keveset is, a jövő reményében, hálás köszönettel.

Sőt, tovább megyek. A nép-növelés és a nemzeti miveltetés harcosai közül azok, kik eddig állami kedvezményben nem részesültek, most birják a kultusz-miniszter határozott ígérését, sőt tanácskoztak is a módok felett, melyek szerint állami kedvezményekben részesüljenek. Értem a felekezeti tanárok országos nyugdíj-intézetbe való felvételét. Eddig autonómiánk kisebb-nagyobb megszorításával, de föl nem adásával, csak egyes iskoláink részesültek állam-segélyben, jövőben már tanáraink is, bizonyos fokig, az állam oltalma alá kerülnek. Nincs is szavunk ellene. Iskoláink úgy is első sorban humánus és nemzeti érdekeket szolgálnak, s csak annak keretében tartják fenn a felekezeti jelleget, s ha nem képesek önerejükön a követelményeknek teljesen megfelelni, nyújtsa segítő jobbát az állam, hiszen, mikor iskoláinkat gyámo-lítja, saját célját is előmozdítja.

Fölemlithetném még az állami szolgálatban nem álló, de általános közérdekeket szolgáló társadalmi egyesületeket is, minők a pénzügyek, biztosító-társulatok, stb. melyek saját kebelükben, nem csak fényes javadalommal látják el a maguk embereit, de a legtöbb nyugdíj- és árva-alappal is rendelkezik, s a hátramaradt család jövőjét biztosítja. Ezeket azonban mellőzve, lássuk jövő alkalommal, a fönnebb említett egyházpolitikai reformok életbe léptetésével a ref. egyház kebelében be-álló változásokat, különös tekintettel a papság anyagi helyzetére.

A búza-szem.

Nem tudom magamat jól kifejezni. Gondolataim gyorsan kergetik egymást. Gyorsabban, hogysem azokat logikai rendben papírra tehetném. Alig született meg egyik, s már tova szaladt, utána ugrott a második, harmadik, egész a végtelenségig, s játszi jó kedvükben nem törődnek a logika szigorú törvényeivel. Pedig, szeretném nagyon világosan és érthetően beszélni, hogy mások is megértsenek.

Egy búza-szem hozott zavarba. Itt van a kezemben, mely az evangyéliumi magvetőről mondott példázat szerint, eshetik az útszélre, hol eltapodják, vagy a madarak szedik fel; eshetik a sziklára, hol kicsirázik, de mivel nincs termő talaj, melyben gyökeret verhessen, elszárad; eshetik a tövis közé, hol vigan nő, de a tövis előli; eshetik jó földbe, hol gazdag termést hoz. Ez a kis búza-szem hozott zavarba. Hogyan? Hiszen, a tövis is csak jó földben terem, vele is

csak az történik, mint a búza-szemmel. Én ebből a búza-szeméből kenyeret is süthetek; s ha megeszem, vérré, izommá, csonttá, agyvelővé alakul, s képessé teszem, hogy agyam gondolatai, tollam hegyén átszaladva, e papíron megragadjanak. Mi köze e betűknek, gondolatoknak a búza-szemmel? Hogy és miképpen alakult ez azokká. Megtörténhetik, hogy előbb meghizlalok azzal egy csibét, ennek húsát eszem meg, s jogosan kérdelem: hogy az ily úton átalakult búza-szem mily rokonságban, viszonyban van gondolataimmal, érzelmeimmel? Ha tovább megyek, még azt is megkérdehetem, hogy ez a búza-szem miféle összeköttetésben van azzal a szellemi, erkölcsi maggal, melyből az erkölcsiség nemes gyümölcsei fakadnak? Szóval, ez a búza-szem egész rejtély előtttem. Magára hagyva, jó föld, meleg, világosság, erő, harmat, fagyos tél, emberi munka nélkül ki nem fejlődik; ha ember meg nem eszi, gondolatá, érzelmé nem alakul; ha gondolat, érzélem nincs, nincs erkölcs, nincs erény, nincs bűn, nincs vétek, nincs társadalmi élet.

Annak a búza-szemnek fejlődése föltételezi az ekét, a boronát, az ökröt, a lovat, és sok minden egyebet, melyek vele semmiféle összeköttetésben, rokonságban nincsenek. Azonban, ha mindezek egyenként és összesen meg is vannak, a búza-szem mégis csak búza-szemnek marad, míg nem hull termékeny talajba, csak ha ez megtörtént, azután fejlődik, azután nő. Mi nő? Mi fejlődik? Az erő-e az, a mi a búza-szemben van? Azok az elemek-e, melyek alkotórészeit teszik? Avagy, az egész búza-szem? Vagy talán a gazdasági eszközökben, a talajban, melegben, világosságban, esőben, harmatban, s más tényezőkben rejlő erő-átváltozásokról, kémiai vegyületekről, átalakulásokról van-e szó? De hát, ez az erő-átváltozás miért ilyen a búza-szemben? Miért más a zöld vetésben? Ez a zöld vetés hogy és miképpen változik át megint búza-szemmé? Avagy, egyáltalán átváltozik-e? A mit a szérüről felsepertem, ugyanaz a búza-szem-e, a mit elvettem? Az-e, a mi télen a hó-lepel alatt pihent, mit tavasszal zöldülni láttam, mit nyáron a kalászbán, mint új szemü anyagot ismertem? És így tovább. Azt mondom, egyik sem és mégis mindenkinek van része benne.

Miféle beszéd ez? Ugy-e bár, logikátlanság? Igazatok van; de, ne feledjétek, hogy ti is hasonló helyzetben vagytok, midőn hintitek az ígét, istennek beszédét, a vallás-erkölcsi élet mennyei magvait, midőn vallás-tanításról beszéltek. Nem tesztek egyebet, mint az a szántó-vető, ki tudományosan értekezik a vetés technikai kiviteléről, megmutatja gyakorlati fogásait, s azt hiszi, hogy ez a vetés magában foglalja a magot, a termő talajt, ennek megművelését, a benne rejlő elemeket, a csirázást, fejlődést, sőt a vetéstől várja nem csak a termést, hanem a talaj átalakulását is. Azt hisszük, azt követelik tőlünk, hogy prédikálással, vallás-tanítással, vagy hogy visszatérjek a hasonlathoz, a mennyei mag elvetésével, mint pusztán technikai műveléssel, a vallás-erkölcsi élet nehéz búza szemeit állítsuk elő, sőt magát a termő talajt, az embert is alakítsuk át. Ez nem egy ember-öltő, hanem századok, sőt ezredek összefüggő munkája.

Az egymás után következő századok szelleme, világnézete, vallás erkölcsi miveltése ugyanis elválaszthatatlan összefüggésben, viszonyban vannak az őket megelőző századok hasonló minőségű élet-nyilatkozataival, alkotásaival.

Századunk összes közművelődési, vallás-erkölcsi tényezőinek gyökér-szálai messze benyúlnak a múlt ismert, kevésbé ismert, és egészen ismeretlen régióiba; hajtásai a jövő számára érlelnek gyümölcsöket, míg mi csak a múltban elhintett magvak termését szedjük, mert ez csak a mi korunkban, az élő nemzedék szellemi, értelmi és vallás-erkölcsi szükségleteinek megfelelőleg érte el fejlettségének teljességét. Más a magvető és más az arató, mondja az írás, igen jellemzőleg. Mi az így betakarított magot hintjük a jövő számára. Azt az összefüggést azonban, a mely létezik a múlt, a jelen és a jövő között, az élő nemzedék rendszeren figyelmen kívül hagyja; a meglevő alkotásokat, intézményeket a korszellem, világ-nézet követelő befolyása által inspirált saját, önálló munkálkodása eredményének tekinti, s feledi, hogy ő tulajdonképpen a közeli és távoli múlt gazdag tárházából táplálkozott búza-kévéket kötötte össze, ezeket csépelte ki, az így termelt magot alkalmazza a vetésnél.

Még kevésbé vagyunk hajlandók felfogni, megérteni azon finom elválasztó, összekötő, átmeneti mozzanatokot, melyek a különböző korszakok között léteznek; mi ezekben az objektív, mit vett abból és mit adott ahhoz a subjektív feldolgozás. Mi az egymást felváltó események, korszakok, világnézet első csiráit, fejlődésük kezdetét, e fejlődésre előnyös, vagy hátrányos tényezők első közreműködését nem ismerjük, azok el vannak rejtve az emberi ész vizsgálata szemei elől, azokat a bölcs isteni gondviselés, hogy emberileg szóljak, a mint hogy másképp nem is szólhatok, mint egy titokban, látatlanul készíti elő. Mikor az emberi ész azokkal foglalkozik, reájuk befolyást gyakorol, bélyegét nyomja rá, már akkor azt, mint meglevőt, készen találja, legfőlegben definiálja, nevet ad neki, tartalmát kutatja s ez által egy új, eddig ismeretlen iránynak útját egyengeti. Az ige, az ő végetlen fejlődésére útalt processusában koronként az emberben és az ember által magot érlel a koronkénti vetésre, mi az örök és változhatatlan szellemnek (istennek) emberi nyelven kifejezett működési stadiumait jelzi.

A fejlődésnek ilyen ismeretlen, elrejtett csirából fakadó, terjedő, erősödő és mindent magába ölelő processusát semmi sem igazolja világosabban, mint a keresztyénség története. Ki mondja meg, mi történt Mária csendes szobájában, mikor az ígéretet vette: «ne félj Mária, mert te istennél kegyelemben vagy; fiad fog születni és nevezed az ő nevét Jézusnak; őt a magasságban lakozó fíjának fogják nevezni és az ur isten neki adja Dávidnak, az ő atyjának székit és uralkodik Jákobnak házán mindörökké és az ő országának vége nem lesz» (Luk. I. 30—33). Ezt a nazareti Jézust 30 éves koráig még sem ismerték másképpen, mint az ács mester József családjának egyik tagját. Történelmi jelentőségre, egy egészen új világnézet középpontjává, új életelvűvé csak a kereszthalála után emelkedett. A vallás-erkölcsi és törvény szerinti, a lelki és testi, a szellemi és érzelmi életnyilatkozatok közötti különbségnek már ekkor oly szembeütőnek kellett lenni, hogy egy eszményi világrend megvalósításába vetett hit le tudta győzni a kereszthalált. Messiásba vetett várakozásnak beteljesedését nem földi Jeruzsálem széthordott köveinek összegyűjtésében, hanem isten lelki országa megvalósításában hitte megvalósulni. A keresztyén életelv, az

ige, istennek beszéde, az evangyéliumi mag előbb csak ismeretlen, számba nem vett, megvetett, elfeledett emberek társaságában vert gyökeret. Mikor a hatalmas római császárok jónak látták, vagy kénytelenek lettek, vele foglalkozni, már akkor a keresztyénség erejének, hatalmának tudatában megindult világhódító, világot átalakító útjában. Így dicsőítette meg isten a maga hatalmát előbb a kicsinyekben és erőtelenségekben, így lett az, a mi a zsidóknak megbotránkozás, a görögöknek pedig bolondság volt, világhatalommá.

Mi lett világhatalommá? Krisztus? Az általa hirdetett beszéd? A kereszthalála? Egyik sem, jöllehet, hogy úgy szóljak, azokból nőtt ki. Kinőtt pedig az azokban rejlő örök, változhatatlan és folytonos munkásságban levő erő, életelv közreműködésével. És valamiképpen a búza-szemben rejlő ismeretlen, kibeszélhetetlen életerő a termékeny talaj, meleg, világosság s más elemek hozzájárulásával megnöveszti a vetést, ebből a kalászt, hogy új magot adjon, mely sem nem az elvetett mag, sem nem az ebben rejlő életerő: hasonlatosképpen a Krisztusban megjelent életelv, mint működő erő az emberben és társadalomban, mint termő talajban, hozza elő azt a hatalmas áramlatot, mely nem ugyan a termő talajt változtatja meg lényegileg, hanem abból a keresztyén cselekedetek nemes gyümölcsseit érleli. Az ember megmarad húsnak és vérnek, a társadalom húsból és vérből álló emberek szövetsége. Ennek lényege, ha változásról lehet beszélni, csak annyiban változik, mint a búzatermő föld a megművelés által, vagy a mennyiben ennek más színezetet ad a gazdag kalász és mást a buja tövis-erdő.

A Jánosról nevezett evangyélium e mély jelentőségű mondattal kezdődik «kezdetben vala az ige, és az az ige vala istennél és az az ige isten vala.» A magvetőről mondott hasonlat szerint pedig a talaj, hova az ige hullott, az emberiség a maga egyedeiben és összességében; azt tudjuk, hogy ezen mag fejlődésének már csaknem kétezer éves keresztyén jellegű múltja van; azt meg már magunkon tapasztaltuk, hogy ezen mának fejlődési stádiuma például bennem ma egészen más, mint volt ez előtt ötven évvel. Mi változott bennem? A hús és vér? Lehetséges, hogy az ötven év azokat is átalakította, de nem annyira, hogy megszűnjének hús és vér lenni. Vagy talán az az életerő változott meg, melyet ezelőtt ötven évvel az istenbe és Krisztusba vetett hit tanításával ébresztettek munkálkodásra? Én részemről ezt épp úgy nem merném kimondani, mint azt, hogy a búza-szemben rejlő életerő megváltozik, átalakul, valami egyéb lesz, ha a meleg, világosság s más elemek hozzájárulásával csirázik, gyökereket hajt, növekedik, valamint azt sem állíthatom, hogy a mi az ember lényegét teszi, változásoknak, átalakulásoknak volna alávetve. És én még is meg vagyok változva, de ez a változás nem egyéb, ha szabad hasonlattal élni, mint a talaj olynemű változása, mint midőn rajta búza-kalászatokat ringat a szellő, avagy tipor le a vihar.

Ha már elfogadjuk azt, hogy az ember és emberi társadalom az evangyéliumi mának termő talaj; ha megengedjük azt, hogy azon üdvös átalakulások, alkotások, melyeket a keresztyénség századok hosszú során át fokozatosan felszínre hozott, sem nem az emberi társadalom külön önálló produktuma, sem nem az evangyéliumi

magnak mintegy izolált állapotban levő megnövekedése, hanem a kettőnek, a talajnak és belevetett magnak kölcsönös egymásra hatásából kifejtett gyömolcsók: akkor azt is el kell ismerni, hogy a kettő egymást föltételezi, egyik a másik nélkül erkölcsi értelemben vett alkotásokra képtelen. Van azonban egy hatalmas iskola, mely azt az álláspontot sem meg nem engedi, sem el nem fogadja, hanem azt állítja, hogy az emberiség az evangyeliumi mag közbejötté nélkül is, mi szerintök csak akadályozza a természetes fejlődés menetét, képes önmagából kifejtetni az erkölcsi élet azon nyilatkozatait, melyeket a keresztyénségnek tulajdonítanak. Azt mondják, és ebben igazuk van, hogy annak az evangyeliumi magnak lényegét nem, csak külső burkát ismerjük, úgy, a mint azt reánk az evangyelisták és apostolok hagyták. Sőt, még ezen ismeretet is egészen átalakítják a kétezer éves múlt történeti okmányai s azon korszellem, világ-nézet, társadalmi kör, melyek világítása mellett azokat szemléljük. Azon iskola, mely az életerőnek, szellemnek, léleknek létezését tagadja s minden szellemi, erkölcsi életjelenség megfejtését csupán az érzéki tapasztalatoktól várja, másképpen nem is beszélhet.

(Vége következik.)

Külföldi egyházi szemle.

Oroszországban egymást érik a vallásos szekták és pedig olyan nagy számmal, hogy már maguk az oroszok sem tudják se szerét, se számát. Nagyobb fontossága egyiknek sincsen, de érdekesen illusztrálja azt az igazságot, mely ugyan nem valószínű, de többen és többen vannak, kik állítják, t. i. hogy az emberiségnek jövőendő egyházi élete az egyéniség elvének fog hódolni: nem leszen egyház, hanem csak mindenkinek saját vallása, annyi hit, annyi vallás, a hány ember, a hány egyed. De vajjon, van-e abban valami, hogy ennyi részre szakad az emberiség, s a vallásnak nem egyik vigasztalása-e az is, mely az együtvértartozásból, az együtt érzésből fakad s együtt munkálja másokkal a közös jót?

A berlini egyházi körökben az eddiginél is nagyobb mértékben jutott uralomra az a hang, mely az antisemitizmus veszélyeit tárja fel minden lépten-nyomon. Még eddig legalább csak a Stöcker pártja izgatott, s hangoztatta folyton-folyvást az antisemitizmus elleni védekezést; most már elhatározó tényezővé is felküzdötte magát ez, s a legközelebbi egyházi választásoknál érvényesítette is magát, mert a pozitivisták a liberalisokkal szemben csak éppen azért győztek, mert antisemiták voltak. Különben, egyéb tekintetben is nyakig ülnek a berlini egyházi férfiak az antisemitizmusban s a mint az előjelek mutatják, még nagy támadásokat várhat innen a világ a zsidók ellenében. Mindenesetre, csudálatos jelenség ez! Hiszen, az igaz, hogy a mióta világtörténelem van, még nem akadt nép, mely a zsidókat szerette volna; hogy ott van a beolvadás élénk illusztrálására a hel-lén-korszak, mikor a zsidók legkiválóbb emberei mind görög nevek s ők maguk is görögök, csak azért, hogy pár évszáz mulva újra, s még nagyobb zsidók legyenek: de azért, vajjon, van-e jogosultsága ker. szempontból ennek az irány-nak, mely egyik beteges nyilvánulása az emberi szenvedélyeknek? Vagy, tán a kulturára nézve Hellwaldnak van igaz-

sága, hogy ebben csak az győz, a kinél a hit: csalás, az erkölcs, az emberi szabadság, a jogok léte: hazugság? Szóval, hogy egy más világnak kellene lenni, melyben minden lehetne, csak ember nem, mert ez folytonos tagadása önmagának?

*

Elszász-Lotharingiában igen nagy izgalmat keltett közelebről egy róm. kath. pap eljárása, ki nyilvános alkalomkor a legerkölcstelenebb szavakkal illette a protestáns isten-tiszteletet, a protestáns papságot, s ennek minden cselekményeit. A dolog úgy történt, hogy egy különben római kath. templomba járó protestáns ember halt meg e pap gyülekezetében, hol messze vidéken nem volt protestáns lelkipásztor, és várni kellett volna, míg ez megérkezik. A római kath. pap azonban ezt nem tűrhette meg még akkor sem, mikor a meghalt férfi legközelebbi rokonai táviratilag kérték az elhalasztást addig, míg ők megérkeznek, hanem erőszakkal vitette ki a falun kívül levő árokba e halott holttestét, s ott földdel hanyatta be, azt mondván, hogy ez éppen olyan, mint a protestáns szertartás. E hallatlan brutálitáson még saját hívei is felzúdultak a kath. papnak, s majdnem kikergették parokhiájából. Majd a törvényszék elibe került az ügy, s ott három hónapra ítélték el a papot, s ezen felül más mellék-büntetésekre is, súlyosbító körülménynek véve a pap magas rangú vikáriusi állását. A pap ki is ülte a büntetést. Mikor kiszabadult, a kath. hírlapok valóságos triumfussal fogadták, s kevesen mult, hogy konfessornak nem tették meg. Mégis csak sajátságos, hogy e nagy érdek-szövetkezetnek tagjai soha sem tudnak megváltozni, hogy ma is éppen olyanok, mint századokkal ezelőtt. Mintha csak olyanok lennének, mint a szám-jegyek, melyeket minden további változtatás nélkül irunk le egymás mellé a szorzás vagy összeadás jeleivel. Ezek soha sem voltak, s nem is lesznek egyebek, mint folytonos ismétlései az egyéni korlátozottságnak. Összefügg-e ez talán magával a rendszerrel, mely egészében és részeiben nem más, mint elbutító kontaktus?

*

Hessen-Kasselben újra elővették azt a régi kérdést, t. i. a vasárnapi iskolák felállítását, melynek helyességét már mindenki elismerte, s csak várja azt az alkalmat, hogy minél előbb életbe lépjen. Vannak itt ugyanis sokan, kik ellenzik ezt, s minden lehető erkölcstelenséget, rossz következményt rá fognak ez intézményre, sőt annyira agitálnak nézeteik mellett, hogy szándékukban van, a vasárnapi iskolát egészen eltöröltetni. Nem is lehetetlen semmi esetre sem, hogy utóvégre is meg fogják ezek tenni, a mit akarnak, s így elvesztik azt a forrást, mely annyi áldás szülője volt sok szerencsétlen gyermekre nézve. Majd ezután dől el még az ügy, de minden esetre résen kell állani az itteni liberális elemeknek, hogy semmi nagyobb veszedelem ne következék be. Az ellenzők különben itt sem mások, mint római kath. férfiak, s nem is egyébért állanak harcban, mint egyfelől ez iskolák protestáns eredeteért, s másfelől a bennök uralkodó vallás-tanításért. A kath. egyház férfainak nem tetszik a vallás-tanítás, olyanok ezek, mint az unitáriusok, azt tartják, hogy inkább semmi vallást ne tanuljanak a növendékek, mint bibliai vallást, mert az a tudatlanság szentebb vallás, mint a Jézus tudománya. S a katholicizmus merészelné hinni a maga jövőjében és újra meggyarapodó hatalmában. Vagy tán éppen ezért tud ilyeneket gondolni, mely mind örület?

*

Nemcsak Németországon, hanem még a francia Svájcban is folytonosan az apostolikum kérdésével foglalkoznak. Természetesen, itt is mellőzni akarják, mint értéktelen, haszna-

vehetetlen relikviát. És nem csak tudósok nyilatkoznak ellene, hanem kerületi gyűlések is. A többek közt éppen a Waadt-kantonból egybegyűltek támadták meg közelebről igen hevesen és Henri Pachoud lausanni prakt. theol. tanár indítványára áttették az elvetés ügyét az egyes papi testületekhez. Pachoud különösen éles hangon ítélte el e hitvallást, képtelennek arra, hogy szilárd alapot adjon annak, ki rajta küzdeni akar, ámbár elismerte tiszteletre méltó régiségét. Beszédét e szavakkal végezte: s'il est un document contraire à l'Évangile, c'est celui là. Az ő irányához csatlakoztak a többi nagy nevű emberek is, mint Chapuis, de Loës és mások. Csak időhalasztás volt tehát, hogy ez alkalommal véglegesen nem dobták el e hitvallást, hanem engedték még, ha pár hónapig életben marad. Ekkorra ugyanis, az egész Svájcban, annyira

meg fog érní e kérdés, hogy nagyobb és provokálóbb határozat nélkül lehetséges lesz vele végezni. És egyszerűen kihagyni azt, a mit senki sem szeret nagyon, könnyű lesz. Az elvetéssel meg is oldják ilyen formán a svájciak a maguk égető kérdését, mely a szabad vallásosságban van. De vajjon megoldják-e végleg? És jó lesz-e, ha így oldják meg, ha eldobják a történeti multat lábuk alól? A katolicizmusnak nem eminens előnye-e az, hogy kétezer évet érez a háta mögött; nem az-e a demokrácia korának dacára, mely a multat teljesen megvetni szeretné? Ha nem tartunk meg valamit a multból, hanem mindig újabbra vágyunk, építhetünk-e, biztosíthatjuk-e egyházunk fenmaradását? Hiszen, még mesterünk is a multé és egyáltalában nem a jelené, mely sokszor tudni se szeretne róla.

TÁRCA.

«A magyar keresztyének imádságoskönyve.»

Irta: Bitay Béla.

Erdély, úgy látszott, nem az imáknak klasszikus földje. Mintha a Szikszai, a Révész hazája imára hangolóbb volna; mintha az alföldi róna az ő végtelenségével közvetlenebbül emelne ahhoz a végtelenhez, a kihez imádkozunk, mint ez a mi hegy-völgyes hazarészünk. Talán, a róna érzés fakasztóbb, a bércek pedig inkább gondolatot teremtenek. Annyi bizonyos, hogy egyházi irodalmunkban nagy prédikátorainkkal nincsenek arányban nagy imádkozóink. Talán e tünemény történeimünkben is gyökerezik. Itt Erdélyben a szabad, a hős, a fejedelmi protestántizmus, ott túl a Királyhágón pedig az üldözött, a szenvedő, az elnyomott protestántizmus. És «a mélységekben» érezzük át leginkább erőtlenségünket, itt kél szívünkben a megalázkodás, a szabadulás vágya, az ég keresése, az istenhez menekülés. Igaz, e hangulatok nem meritik ki az imát, de az imának legősibb forrásai, s a szent örvendezésnek, a hálaadásnak is csaknem feltételei. De, nem céloim kutatni imairodalmunk aránylagos szegénységének okait; oly tünemény ez, melynek számtalan gyökérszála van. Csak ebből a tekintetből is igazolni akartam az én nagy örömet, midőn hírt vettem, hogy itt egy új imádságos könyv jelent meg. És most végig olvastam Bitay imádságos könyvét, s még el fogom olvasni többször is. E könyvből tiszta sugár süt szívembe, acélos, balsamos levegő fuvall reám, s gyönyörűsége csörgedezik az életnek vize.

Bitaynak az a megtisztelő hátránya van, hogy bármily jót alkosson is, már meg nem lephet, s közönségességekkel, bármily jószándéku közönségességekkel is, minket már ki nem elégíthet. Bitaynak lehet egy-egy árnyoldala; de, ez árnyoldal nem az üresség; sem a különben elég módosan is összefűzhető közhelyek; sem a hallatlan frázisok; sem a kicséplé szalma; sem a színes buborékok üressége. Mindennek, a mit ír, magas fajsúlya van. Bitaynak van gondolata, érzése, írói készsége, van tudása, hite, alkotó ereje. Imádságos könyve is egy tartalmas könyv, imádságos könyvén is rajta van a géniusz fém-jelző bélyege: ez nemes érc! Azonban, hadd üdvözljük őt ne csak himnuszszal, de kritikával is.

Bitay maga mondja, hogy imái «anyagát, s kifejezéseit jórészben» a bibliából és a nemzeti nagy írók műveiből merítette. S mindezt tervszerűleg. Ezt a tervszerűséget kifogásolnom kell. Az ima oly benső, szerves, egyéni, hogy ilyes eljárást meg

nem tűr. Ez eljárást rendszerré tenni, ez eljárásból egy új iskolát nyitni, annyit tenne, mint nem imákat írni, de csak ima-tanulmányokat. Mások ideális gondolatai termékenyíthetik, nemesíthetik a mi saját ideális világunkat, de nem helyettesíthetik. Imáinkban istennek nem nemzeti remek-íróinkat, sőt még csak nem is a bibliát, de saját szívünket kell nyújtatunk. «Szivedet add nekem!» És ezt a szivet főként magának az életnek kell inspirálnia. Saját szemünkkel kell látnunk az ég és föld csodáit, saját tudónkkal szívünk a balsamos léget, saját szomjuhozó ajkainkkal innunk a gyöngyöző forrásból, és saját füleinkkel kell hallanunk a légtelen megzendülő életzajt. Saját szemünkkel kell látnunk a történelemben, s a mi életünkben a gondviselést, az isteni törvényeket; saját tapasztalatunkból kell ismernünk a hit erejét, a szeretet áldását, az eszmények hódító hatalmát; saját szívünkkel kell éreznünk a benső meghasonlás fájdalmait, az újjászületés vágyát, örömet, s ettől a látástól, ettől a tapasztalástól, ettől az érzéstől kell megteljesednie szívünknek, hogy e telyességéből szóljon azután szánk. S ez Bitaynál így is van. Csakhogy ő néha minden áron azon van, hogy megteljesedett szíve ne közvetlenül, de a remek-írókon, és a biblián át jusson isten elébe. Én kérve kérem őt, hogy jövőben még a remek-írókért, még a bibliáért se dobja ki saját gondolatait; mert a mit ő tervszerűleg tesz, (csak hogy nemesebb írói természete nem engedi e tervnek nagyobb mértékű sikerülését) az lehet művészi gyöngyos-fűzés, de nem gyöngytermelés. Pedig az ő géniusza egy gyöngytermő zóna. Könyvében e tervszerűség dacára is mily tábora a saját gondolatoknak, mily galleriája a saját képeknek!

Itt kell megtennem kifogásomat a strófák közbeszövésére vonatkozólag. A versszakokat, megvallom, még prédikációkban sem éppen szeretem, imában pedig éppen nem. Egy-egy szép vers bizony sokat mond, de elvégre is azért írunk, hogy mi-magunk mondjunk valamit. Különben is, a strófák zavarják stílusunk rithmusát; mert a szép prózának is van bizony rithmusa. És elterelik gondolatainkat, zavarják emelkedésében áhitatunkat. S ezt legkevésbé éppen Bitay akarhatja, ki a rapszodikus ima helyett az egységesebb hangulatu imákat kultiválja. Helyén lehet: gy-egy alkalmas strófa az imának végén, hogy a citátum által fölkellett gondolatsor, érzés, fántázia hangtalanul is tovább rezegjenek a szivekben. És helyén lehet a citátum a hazafias imákban. Való igaz, hogy a «rendületlenül» egyszerű kiejtése már fölidézi az egész szózatot, ezt az egész magasztos költeményt. És a költemény pedig már történelmi körülményeink-

nél fogva is átverődik mindazon, a mi bennünk nemzeti öröm, nemzeti bánat, dicsőség, gyász, emlékezet, remény, aspiráció, s e magasztos költeménynek egyetlen sorára szívünkben nem csak egy hullám-ütés, nem csak egy hab-csobbanás, de egy egész tengerzúgás támad. Éppen ennél a lélektani törvénynél fogva kell közönséges imáinkban bibliai lokusokat használnunk, nem pedig úgynevezett világi strófákat.

Bitaynak van egyéni stílusa, mint minden hivatott írónak. De, néha tervszerűen törekszik dicső Károlyink nyelvén beszélni. Én bibliánk nyelvét általában szépnek, erőteljesnek, zamatosnak tartom. A bibliát csaknem minden nemzet az illető korszak legkласszikusabb nyelvén adta vissza. De, Károlyi nyelve még sem a mai nyelv. És a mai nyelv is lehet szép, erőteljes, jellemző, zamatos; a mai nyelvvel taníthatunk, vigasztalhatunk, lelkesíthetünk. S imádkozunk nem ezzel a nyelvvel kellene-e? Óh, a mai nyelv nem profán nyelv! Az a bizonyos ódon-szerűsége a nyelvnek művésziileg hatásos lehet például egy ós-monda feldolgozásában. De, a vallás nem ós-monda. A vallás egy jelenvaló világ. Vallásunkban ott van mai fölvilágosultságunk, mai erkölcsiségünk, mai világ-nézetünk. Különben is, a bibliai zamat inkább csak melódia lehet, mint szöveg. Oly kifejezések, mint pl.: «tetemeink örvendeznek», «az idvesség szárva» (83. l.), «dicsőítsünk téged a bárány énekével» szép, allegorikus vonatkozásai mellett is, ma céljukat tévesztik. S itt ismét meg kell jegyeznem, hogy a hol Bitay nem szándékosan keresi ezt a külsőt, ezt az inkább technikai biblikus-ságot, ott fényesen érvényesül az ő egyéni stílusának jellemző velősége, plasztikája, sajátos bűbája.

Bitay fogékony kedélyét fölöttébb inspirálja az ó-testamentom. Ez inspirációnak tudom be világ-nézetének a kellőnél komorabb hangulatát. Bűn-bánati imái éppen ezért valóban megrázók, főségesen szépek. De, ott néhány más tárgyú imája. És ez imák is mintegy felhőn emelkednek az ég felé. Több-több derűt Galilea egéről! Ott például a 88-ik lapon levő ima. Mily mesteri kezelése a sötét színeknek! És csak a végén, csak pillanatra tör át egy halvány sugár: «Fújd szét lehelleteddel e szikrát elborító hamvat, szürd meg a porba hulló harmatot, hogy méltó legyen hozzád, ki a kimondhatatlan jóság, szeretet foglalatja vagy; méltó legyen arra, hogy ismét visszatérhessen, a honnan lehullt, az örök-élet tengerébe». Ott a 68. lapon levő ima, hol pedig «isten nagyságos volta magasztatik». Ott a 82 lapnak fölött harmadik bekezdése... Több-több élet-örömet, az igazság-szomjnak, a szeretetnek, a közhasznu munkának, a föld felett is világító eszményeknek vidámabb, csengőbb apotheozisát! Vagy ott az ima: «Légyen meg a te akaratod!» Bizonyonyal, szép ima; de, én itt látni akarom, a mint a szív, ha nehéz vívódások után is, fölkiúzza magát isten akaratjának követésére, isten akaratján való megnyugvásra, s azután e magasságban hallani akarom megzendülését annak a győzelmes erőnek, annak a vigasztalódásnak, annak a szent örvendezésnek, annak a benső boldogságnak, melyet e szavak jelentenek «Légyen meg akaratod!»

Ezek a dolgok, melyek nagyon lényegesek s melyekre én itt megjegyzéseket tettem, még nem kidomborodott hibái Bitaynak; e hibáknak inkább csak egy-egy árnya suhan át imáin. De, hajlama tévedésekre, sőt tervszerűleg közelít feléjük. Az egészséges testi organizmus fejlődésében dobja magából azokat az anyagokat, melyek károsok. És az egészséges szellemi organizmus is így tesz.

Az egyes imák nagy, gazdag előnyeirel még hossz-

cikk volna szükséges. S ezt a cikket meg is írom, ha élek, a második kiadás alkalmával. Mert ennek az imádságos könyvnek terjedelme s mennyiségileg is gyarapodnia kell. Bitay imái nem múló értékűek. Nem is említve igen szép, hazafias imáit, olyan imák, mint a «könyörgés az isten hajlékáért», az «ó-év estéjén» s a többi, s a többi, kell, hogy fölhangozzanak templomainkban. Ez imáknak megvan a vallás-erkölcsei tartalmasság mellett, esztetikai becsük is. Az egyik festőibb, a másik plasztikaibb, mindenik masszív. Mindenik egy magasan szárnyaló ideális léleknek, egy ihletteljes szívnek megnyilatkozása és mindenik rá vall az alkotó erőre. Nagy örömmel, nagy reménnyel üdvözlöm Bitayt. Ő Nathanael s e név azt jelenti: Istentől adatott.

Molnár Albert,
m.-vásárhelyi ref. lelkész.

Különfélék.

NAGY LÁSZLÓ.

Szül. 1836. nov. 27. Meghalt 1893. máj.

Szilágy-Somlyói pap, a sz.-szolnoki egyházmegye eszperese és az erdélyi ev. ref. egyházkerület generális direktora, Nagy László, életének 57-ik, papságának 27-ik esztendejében, folyó hó 2-án meghalt. Ma egy hete még részt vett a Kolozsvártt tartott közfőtörvényszéki ülésen; egy nappal később Zilahon egyházmegyei tanácsban elnökölt a célba vett generális vizitáció ügyében; még tegnap előtt levelet kapott tőle e lapok szerkesztője, mely vidám kedélyről tett tanubizonyosságot. Ma már halott. Mint a villám csapott le a távirati tudósítás, hogy május 2-án a szíve megölte. Egy pár év óta betegeskedett. Hol ezen a fürdőn, hol amazon kereste az üdülést. Volt olyan állapotban, hogy csak napokat, heikeket ígértünk neki; de a legutóbbi időben mint ha megépült volna; mint ha mertük volna remélni, hogy még hosszú éveken keresztül fog élhetni szép hivatásának; kormányozhatja nagy kiterjedésű egyházmegyéjét és lesz, mint volt, lelkiismeretes, kötelességet mélyen érző hivatalosa egyházkerületünknek. Ma már mindezeknek vége. Szíve, mely mindig melegen érzett, megölte. Egy pillanat alatt kihült. Elszállott az a nemes lélek, mely egy-egy pillanatban tévedhetett, de soha sem tévedett a szépnek, jónak, nemesnek szeretetében; soha sem tévedett, midőn az erős akaratnak kellett kifejezést adni az igazság érvényre emelésében; soha sem tévedett, midőn embernek, férfinak kellett lenni; és soha sem tévedett a baráti szeretet megszentelt inspirációiban.

Lapunk zárta után vettük a szomorú hirt. Mit mondjunk? Azt hisszük, legjobb lesz, ha elhallgatunk, azon kívül, hogy az egyházkerület őszinte részvétét tesszük le a derék lelkipásztor koporsójára; és szemünkben könnyekkel, szívünkben a kegyelet érzelmével, lelkünkben égbe vágyó imádsággal kérjük az istent, hogy a nagy veszteséget pótolja ki egyházkerületünknek, az egyházmegyének, az egyháznak, az ötlet igazán szerető barátoknak, és mindenek felett, a mélyen sulytott családnak. Emléke legyen áldott!

— Az öreg ember előtt fölkelj, és az ő orcáját megbecsüljed! Olyan törvény, melyet év-vezredek kodifikáltak az emberi szívekbe, az ember nemesebb természetébe, a mely legyőzhetetlen erős fundamentuma az erkölcsi világ-rendnek. A kálvinista egyetemes egyház, nem! egész Magyarország fölkel, illetőleg, meghajolt br. Vay Miklós előtt, ki ápril. 20-én innepelte meg születésének 91-ik esztendejét. Magyarország megbecsülte az ő orcáját és példát adott minden népnek, hogy a becsületben, tisztességben, ernyedetlen munkásságban eltöltött élet tisztesség illeti. Br. Vay Miklós 21 éves korában szolgálatba lépett. Kezdte az aljegyzőségen,

szolgált Zemlén és Borsodvármegyét, egész a kormánybiztos-ságig, melynek végén kötélt által való halálra ítéltetett és most, mint korona-őr és mint a főrendiház elnöke, bizonyára büszkén és boldogan tekint vissza hosszú, dicsősségekben és szenvedésben egyiránt gazdag életére, melyet hazájának és királyának szentelt. De, szentelte a kálvinista egyháznak is. Mint magyar fő ur n a k, bizony, módjában állott volna, hogy teljesíthető szolgálataiért olyan fény vegye körül, a mely sokakat elszedít. Br. Vay Miklós megmaradt egyszerű, puritán kálvinistának. H e t v e n eszten-deje, hogy g o n d n o k. Jutalma: a lelkiismeretnek, a kötelesség-teljesítésnek öntudata és az az őszinte tisztelet, a mely körülveszi. Nincs, nem volt arra eset, hogy br. Vay Miklós egyháza iránt való kötelességét ne e l s ő n e k tekintette volna. Mert ez az igazságnak, a világosság terjesztésének, a szabad-elvű haladásnak, az ember valódi értékének, és a hazaszeretnek kötelessége volt. Ezért hajolt meg előtte egész Magyarország 91-ik születésének napján. Mi hálás szívvel emlegetjük nevét, s imádkozunk, hogy becses életét nyújtsa hosszúra, kövendő például a jövőendő nemzedékeknek.

= **Szilágy-szolnoki egyházmegyénkben** folyó évi jún. 3—12-én megtartandó generális vizitáció programja:

1893. jún. 3-án reggel indulás Kolozsvárról a szamosvölgyi vasut vonalán és d. u. 2 órákor érkezés Zilahra. Ugyanazon nap a különböző testületek fogadása.

Jún. 4-én isteni tisztelet, melyen egyházi beszédet főt. püspök afa, imát nagytiszteletű Szász Gerő, egyházker. jegyző afa mond. Isteni tisztelet után, generális vizitáció. Ugyanazon nap d. u. 4 órákor indulás Szilágy-Csehbe.

Jún. 5-én Szilágy-Csehben isteni tisztelet: főt. püspök afa. imádkozik, nt. jegyző afa. egyházi beszédet mond. Istentisztelet után, generális vizitáció.

Jún. 6-án. Reggel korán indulás Szilágy-Somlyóra.

Jún. 7-én. Szilágy-Somlyón istentisztelet, melyen főt. püspök afa. imádsággal, nagy. jegyző afa alkalmi szónoklattal vesz részt. Az isteni tiszteletet követi a generalis vizitáció. Ugyanazon napon d. u. 2 órákor indulás Tasnádra.

Jún. 8-án. Tasnádon isteni tisztelet: imát nt. jegyző afa. egyházi beszédet főtiszt. püspök afa. mond. Az isteni tisztelet után, a küldöttek fogadás és generalis vizitáció.

Jún. 9-én. Reggel indulás Görcsönbe, a szilágysági vasút vonalán.

Jún. 10-én. Templomszentelés Görcsönben.

Jún. 11-én. Templomszentelés Diosadon. Mindkét helyen a felavató imát főt. püspök afa. az alkalmi beszédet nt. jegyző afa. mondja. Ugyanaz nap estvére visszatérés Szilágy-Somlyóra.

Jún. 12-én indulás Krasznára, a hol az orgona felszentelésével véget ér a püspöki körut.

= **A nagy-enyedi kollegiumban** a VIII. gimn. osztály évzáró nyilvános vizsgálatai e hó 10. és 12. napjain folynak le.

= **A bukaresti egyházközség** segédlelkész-tanítói állomására főtiszteletű püspök aa. S o l y m o s i M i k l ó s papjelölt atyafit nevezte ki. Legyen az idegenben, az isten országának hirdetése mellett, a magyar nemzeti érületnek is ápolója és hathatós szószólója!

= **Hálás köszönet.** A kőrispataki ev. ref. egyházat kedves ajándékban részesítették egyházam kegyes nőtagjai. Ugyanis, húsvét-ünnepére Tamási Istvánné, Vadász Eszter asszony indítványozására, több kegyes nő ajándékából gyűlt pénz-

zel, melyhez nagytiszt. Menyhárt András esperes aa. is 1 frttal járult egyházi vizsgálat alkalmával, egy szép, rojtjal és bojtokkal ellátott bársony templomi szószék-takarót vásároltak, és helyeztek a szószékre. A kegyes adakozók életét a jó isten nyujtsa meg, hogy sok esztendő húsvét-ünnepén szívök örömeivel szemlélhessék az úr házának ékességét! Kőrispatak, 1893. április 8 Pál Balázs, kőrispataki ev. ref. pap.

= **Meghívás.** A bekecsalyi fiókkör Papi Értekezletének rendes és pártoló tagjait f. év május 12-én d. e. 9 órákor a tompai egyházközségben tartandó Értekezletre van szerencsém meghívni. Tárgyak: Istentisztelet, melyen elnök könyörög, Bodó Ferenc aa. predikál; a mult gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása; értekezik Albert Miklós és Szász Károly aa.; lehető indítványok tárgyalása és a következő gyűlés helyének és idejének meghatározása. Csikfalva, 1893. április 26-án. Lőrinci Lajos, f. köri elnök.

= **Halálozás.** S z ő t s G e r ő, a kovásznai ref. egyház lelkipásztora, életének 31-ik, papságának 4-ik évében, hosszas szenvedés után, ápril. 29-ikén, Budapesten, hol gyógyulást keresett, meghalt. S z ő c s G e r ő! Egyszerű, igénytelen név, a minő egy millió van e hazában; ezer meg ezer hazarészünkben. És mégis, szívünk megdobbana e gyászhir hallatára, mert ez ifju pap aa.-nak halála kipótolhatatlan veszteséget jelent mindnyájunkra nézve. Rövid négy esztendei paposkodása alatt annyi buzgóságot, fermentációt, temperamentumot mutatott fel; oly szent hevülettel fogta fel állását és teljesítette sokak által kevesre becsült papi állását; oly szép irányba vezette egyházát, hogy a legszebb reményeket kötöttük hosszúra számított élet-pályájához. Mindezeknek vége. Megfeszített munkássága tán a halál elősejtelméből származott. Tán a megtámadott fizikai organizmus ingere kényszerítette a szellemet erejét felülmúló munkára. Tán. Oh, ne beszéljünk! Egy nemes szív megszünt dobogni; egy magas szellem elszállott; egy erős akarat kihullott közéletünkéből. Találjon a Szőcsök levita-családja vigasztalást a gondviselés bölcsességében; az egyház az erkölcsi élet örökkévalóságában; mi mindnyájan abban a tudatban, hogy egy ifju paptársunkat veszítettük el, ki méltó arra, hogy meggyásoljuk. Béke a sokat szenvedett porokon!

= **Egyházkerületünk kollegiumainak tanárai** Értekezletüket ez esztendőben máj. 15. 16 és 17-én tartják meg Sz.-Udvarhelyen. Szívünkben üdvözljük. Ez értekezletek erkölcsi és szellemi hatását elvitatni, nem lehet. De nem fojthatjuk el ama megjegyzésünket, hogy a nyilvánossággal szemben teljesen meddők. A köznevelésre nézve bizonyosan áldásosak, termékenyítők; a tudomány és gyakorlati pedagogia, maga az élet igen sokat nyer általuk: de, mindezekből mi, laikusok, véghetetlen keveset látunk, éppen semmit se hallunk. Megdöbbenő látvány, midőn nyolcvan professzor hallgat. A program, melyet Értekezletükről kiadtak, hangosan beszél. Mennyi nemes szándék, mennyi jóakarat, mennyi tudás! Gyermekeinken tán látjuk is az eredményt; de, tán nincs helyén, olyan szerzetesi, klastromi módra elzárkózni a nyilvánosság elől; tán nem kellene olyan nagyon irtózni a tinta illatától; tán érintkezésbe kellene lépni azzal a közönséggel, mely nem csak akkor sokra becsülendő, midőn áldozat-készségére apellálunk, de a melyet meg kellene tisztelni azzal a bizodalommal, hogy törekvéseinket, becsvágyunkat és együvértartozásunkat előtte dokumentálják. Kálvinista professzorok, vajjon, a vezetésnek fele nem a ti felelősségetök; a teher fele nem a ti vállaitokon nyugszik; nem érzitek, hogy valamivel tartoztok ez egyházkerületnek? Feleljetek.

HIVATALOS RÉSZ.

1114—1893.

KÖRLEVÉL,

összes t. papajukhoz és tanítóinkhoz.

A vallás és közoktatási m. kir. Miniszter ur ő nagyméltósága, idei 533. eln. sz. a. a következő leiratot intézte hatóságunkhoz:

«Az ország északnyugati részeinek szarvasmarha állományában több helyütt járványosan uralgó ragadós tüdőlob betegség mielőbbi kiirtása céljából, legújabbban alkotott 1893. évi II. tc. végrehajtása tárgyában, van szerencsém a főt. főhatóságot nagybecsű közbenjárására felkérni.

A földmivelésügyi m. kir. miniszter úrral egyetértőleg

ugyanis, különös súlyt fektetünk a lelkészek és tanítók közreműködésére, azon vidékeken, a hol a ragados tüdőlob-betegség fellépése eddig észleltetett, és a hol ennél fogva az irtás eszközöltetik. Ezen vidékek a következők: Árva, Bars, Hont, Gömör, Liptó, Nógrád, Nyitra, Pozsony, Sáros, Szepes, Trencsén, Turóc és Zólyomvármegyék és Pozsony, és Selmec-Bélabánya, sz. kir. városok területei.

A lelkészek és tanítók ugyanis különösen hathatósan támogathatják a kormánynak a tüdőlob kiirtására irányuló törekvését az által, ha úgy a szószékről, valamint az iskolában a népet, jól felfogott érdekeinek követelményei felől kitanítani és arról felvilágosítani, törekednének, hogy menyire érdekében áll minden egyes embernek, az állatain észlelt megbetegülést az előjárásnál azonnal bejelenteni. Figyelmeztetendők az állatok tulajdonosai arra, hogy a ki a törvényben előirt ezen kötelezettségének pontosan eleget tesz: és ezen bejelentés alapján (a mely vizsgálat a tulajdonosra nézve semmi költséggel nem jár) és a kinél ezen vizsgálat alapján netán tényleg betegnek, vagy gyanusnak talált állatot a hatóság levágatja, annak a birtokosnak levágott állataiért, a bőségesen megsabott kártalanítás azonnal készpénzben ki fog fizettetni. Ha azonban a birtokos elmulasztja a bejelentést, akkor a birtokos az eldöglött marháért nem kap kárpótlást, sőt az eltitkolás miatt még meg is bünteti. Ugyanezen alkalommal igyekezzenek továbbá a népet arra is buzdítani, hogy azokon a vidékeken, a hol a tüdőlob irtása végrehajthatott, a kisajátított állatokért nyert kárpótlási összegeket az illető gazdák ismét hasznos beruházásokra fordítsák, tehát első sorban ismét állatokat szerezzenek; és pedig akkint, hogy e célból ne maguk menjenek a vásárra (miután ez új állatokat távolabbi járványmentes vidékekről kellene beszerezniök), hanem forduljanak e végből az illető vidéki gazdasági egyesülethez, és vegyék igénybe ezeknek támogatását, szándékaik megvalósításában.

Van szerencsém a főt. főhatóságot tisztelettel fölkérni, hogy a fentebbiekről a papságot és a tanítókat értesíteni, és őket a kért közreműködésre utasítani, méltóztassék.»

E leiratot oly fölhívással közöljük a t. pap és tanító aival, hogy az abban foglaltakról hivatkozott felvilágosítani s a szóban forgó betegség fellépése esetén, annak megszüntetése iránt a hatósági közegeknek lehetőleg mindenben segítségükre lenni, sziveskedjenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató Tanácsától. Kolozsvártt, 1893. április 28.

Márkus Fános,
titkár.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

1098—1893.

KÖRLEVÉL,

valannenyi erd. ev. ref. kollegiumunk méltóságos t. t. Előjáróságának.

Erdélyi ev. ref. egyházkerületünk kötelékében álló gimnáziumoknál az érettségi vizsgálatok szóbeli része az alább irt időben és elnökök, meg kormányképviselők mellett fog megtartatni.

1. Nagy-Enyeden f. é. június 28 és 29. napjain, Csató János, kir. tanácsos és kollegiumi gondnok elnöklése mellett, Csiky Kálmán, műegyetemi tanár s kormányképviselő jelenlétében.

2. Kolozsvártt, f. é. jun. 27. és 28. napjain, Schilling Rudolf koll. gondnok elnöklése mellett, dr. Högyes Endre, tud. egyetemi tanár s kormányképviselő jelenlétében.

3. M.-Vásárhelytt, f. é. június 26. és 27. napjain, báró Kemény Domokos elnöklése mellett, dr. Felméri Lajos, tud. egyetemi tanár és kormányképviselő jelenlétében.

4. Sz.-Udvarhelytt f. é. június 23. és 24. napjain Sebesi Ákos, kollegiumi főgondnok, akadályoztatása esetében, dr. Mezey Ödön, koll. gondnok elnöklése mellett, dr. Török József, debreceni főiskolai tanár, mint kormányképviselő jelenlétében.

5. Zilahon f. é. június 26. és 27. napjain, báró Wesselényi Miklós, akadályoztatása esetében, Lőrincy György, koll.

főgondnok elnöklése mellett, dr. Ballagi Aladár, tud. egyetemi tanár, mint kormányképviselő, jelenlétében.

6. Szászvároson, f. é. június 24-én, gróf Kuun Géza, főgondnok elnökle mellett, Csiky Kálmán, műegyetemi tanár, mint kormányképviselő, jelenlétében.

7. S.-Szt.-Györgyön f. é. június 27. és 28. napjain, id. Donáth József, kollegiumi főgondnok elnökle mellett, Illosvay Lajos, műegyetemi tanár, mint kormányképviselő, jelenlétében

A miről a mélt. t. t. Előjáróságok további szives intézkedés végett értesítettnek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. ápril 26.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

473—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett berei leány-egyházközség levita-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: tisztességes lakhely, gazdasági épületekkel, kerttel és egyházhatósági becslés szerint, 123 frt. 92 kr. mely javadalom közelebről még 50 frttal fog emeltetni.

Pályázati határnap május 20. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó. Kolozsvártt, 1893. május 2.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

474—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett berekereszturi egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: kerttel és gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakáson kívül, egyházhatósági becslés szerint, 143 frt. 10 kr. Ehhez járul a közbirtokosságtól egy rét felerészbeni hasznélvezete, mely 30—50 frt. évi jövedelmet ad. A javadalom alapja 12 hold 1262 négyyszög-öl jó minőségű kanonika porció és a rendes kepe.

Pályázati határnap május hó 20. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó.

Kolozsvártt, 1893. május 2.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

475—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett gyalakúti egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel és kerttel ellátott tisztességes lakáson kívül, egyházhatósági becslés szerint, 252 frt. 92 kr.

Pályázati határnap május 20. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, ref. esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó.

Kolozsvártt, 1893. május 2.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

101—1893.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Brassói születésű F ó r i s Á d á m, bukaresti lakos, nejét, nagy-ajtai születésű V a r g a J u l i á n n á t, ki öt ezelőtt három évvel hűtlenül elhagyta s azóta sem tartózkodási helye, sem életben léte felől tudomása nincsen: ezennel hirdetményesen idészeti a romániai ev. ref. egyházmegye házassági törvény-széke elé, oly kijelentéssel, hogy mától számítandó h a t h ó n a p lefolyása alatt jelenjék meg a nevezett házassági törvény-szék előtt, mert akár jelenik meg, akár nem, válóperét ellene, mint hűtlen elhagyó ellen, megkezdí és le is járhatja.

A romániai ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától, Bukarest, 1893. április 25-én.

Bartalus Fános,
ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Május 11.

19. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Széttekintés.

(Két cikk.)

II.

Magyarország állami életének organizmusában, megalakulása óta, mindig kiváló helyet foglalt el a református egyház. Sőt, mondhatnók, annak egyik fentartó elemét képezte. Nem csak az által, hogy hosszas időn át ez volt a szellemi élet és közmívelődés melegágya, s szabad szellemü iskoláiból nőtt ki a humánizmus és nemzeti érzület viruló hajtása, mely hatalmas fává növekedve, sokszor megvédte hazánk alkotmányát és függetlenségét, hanem azon szolgálat-tételekben is, melyek általában az egyházaknak feladata és hivatása körébe esők, de a melyek egyszersmind, az állam erősségének és fennállhatásának is alapját képezik. Hiszen, mint a vallás hirdetője, a kultusz őre, midőn a szivekbe az isten szent nevének félelmét be-csepegteti, ugyanakkor az erkölcsi életnek, a polgári legszentebb erényeknek nemes magvait is hintegeti, s így támaszát és talp-kövét rakja le az államnak. A békesség, az egyetértés, a szeretet, melyet az egyház hirdet, nem csak az isten országának, hanem a földi birodalomnak is erősségei, és fültételei.

Reformált egyházunk e magasztos feladatát, soha sem tévesztette szem elől. Istenért és hazáért élt, küzdött, és szenvedett mindig. Nem helyezkedett csökönyös, stábilis álláspontra, hanem a «semper reformari debet» elvénél fogva, szervezetében és intézményeiben, időnkint megújította magát és lépést tartott a liberálizmus haladásával. Magyar volt nyelvében érzületében; az marad a jövőben is; különben lét-alapját vesztené el. Feladatának minél sikeresebb megvalósíthatása, és intézményeinek togyatékos volta gyűjtötte össze zsinati atyáinkat, közelebbbrül is, bölcs tanácskozásra, új alkotások kezdeményezésére. Vajha, a törvények, melyeket alkotak, s melyek az apostoli király magas jóváhagyását

várják, egyházi életünkben szintén egy új éranak, s abban pezsgőbb, elevenebb életnek vetnék meg alapját! A próbát még nem állhatták ki, de az építők bölcsessége, és nagy tudománya után ítélve, szeretjük hinni, hogy ki fogják állani, mert e hit biztat minket az arra jövő megújhódással is.

A szervezeti szabályok és törvények kodifikálásával, karöltve kell vala haladnia a lelkészi fizetések rendezésének és emelésének is. A szellemi téren történt haladást követnie kell vala az anyagi téren való haladásnak is. Azonban, ha a kettő között párhuzamot vonunk, meglehetősen szembeötlő az aránytalanság. Mert, míg egyház-alkotmányunk, törvénykezésünk, közigazgatásunk (a papválasztásról ne szóljunk), bele-illők a jelen fejlettebb viszonyok keretébe addig, ama jövedelmi források és alapok, melyek a lelkészi fizetések emelésére szolgálnak, csak a késő jövő reményével biztatnak, míg a jelenben egy-egy égető sebet pillanatnyi időre gyógyítanak. Az 1881-iki debreceni zsinat nagy alkotása: «a Magyar országos reformált Egyh. Közalap», még kicsiny arra, hogy a célt, melyet maga elé tűzött: «segélyt nyújtani csekély díjazásu, és elaggodt lelkészeknek, lelkész-özvegyeknek és árváknak», a nyomort és szükségét megszüntetőleg szolgálhassa, mert ezen kívül, feladataul tekinti még az erőtlen egyházak gyámolítását, és új alkotások létesítését is. Hatása csak pillanatnyi, mint a harmatnak, vagy mint a futó esőnek; a mint ez nem áztatja meg a földet, úgy az sem elégséges arra, hogy reá építeni lehessen, hogy az anyagi gondoktól megszabadítsion. Ugyanis, kerületünkben évenként 2—5000 forint osztatik ki a domesztikai alapból 40—80 lelkész között, s ez is, v a l t o z ó segély levén, kevés van, a ki minden évben részesül belőle, de akkor sincs az összeg nagysága felől tájékozódva. Miszsiói segély címen, ugyanazon alapból, évi 5,950 forintot kap kerületünk, mely összegből 1000 forint Romániára esik, a többi pedig, különböző arányokban, tíz kör-

lelkészi állás segélyezésére fordítatik. Ez, mint új alkotás, a veszendők megtartására van hivatva, és így csak momentán járul a lelkészi fizetések emeléséhez. A tőke-képzés útján való segélyezés, mely szerint a kapott segélynek másfél százaléka 32 évig visszatartatik, mely idő alatt önálló alappá növi ki magát, szintén csak a jövő számára nyújt biztosítékot, és pedig, ez idő szerint, ötvenöt lelkésznek, a mennyiben kerületünkben ennyi részesül ilyen segélyezésben, ez az évi segély-összeg itt 25—100 forint közt váltakozik, a tőkésítési százalék levonása nélkül. A 14,000 forint állam-segélyből átlag negyven lelkész kap 40—345 forintnyi állandó évi segélyt, mintegy 4,000 forint összegben, míg a fenmaradó 10,000 forint a központi tisztviselőknek, egyházaknak, tanítóknak, építkezésekre, és időleges segélyezésekre fordítatik. Ezen segély-forrásnál is tehát, kevés az állandó alkotás, és a segély-nyújtás oly mérve, mely egy bizonyos összegü minimumra pótolna valamely lelkészi fizetést. Sem a domesztikai, sem az állam-segélyt nem akarjuk ezzel kicsinyelni, sőt hálával ismerjük el nemes céljukat és feladatukat, csupán azt akarjuk jelezni, hogy a jelenben nem elégségesek arra, hogy a lelkészi fizetések gyökeresen javítsanak. Nekünk pedig gyökeres javításra van szükségünk.

Nézzük csak, hogy állunk. Kerületünkben még mindig van 260 olyan negyedik osztályu lelkészi állomás, melynek évi javadalma, kezdve 152 forinton (Ráton), alig megy fel 500 forintra; és 88 olyan, a mely csak kedvező számítás mellett üti meg a 600 forintot. Tehát, kerek számban 350 lelkész van, a kinek nincs annyi jövedelme, mint egy kevesebb készülségü állami hivatalnoknak; s e miatt, a lét-fentartásért kell aggódnia szüntelen, nem teljesítheti kötelességét úgy, a mint azt szíve súgallaná, és az anyaszentegyház érdeke is megkivánná. De, e számhoz hozzá vehetnők még javarészből, a mi (erdélyi) második osztályu egyházainkat is. Sok van azok között is, egy vagy más érdekből magasra becsülve, hanem azért tűrhetők. Egyházaink szegénységét ne is említsük, mert a hol a pap szegény, ott az egyház sem állhat valami erős lábbon.

Ilyen helyzetben, ilyen körülmények között talál minket az új egyházpolitikai törvény (állami anyakönyv-vezetés és polgári házasság), melyet két szempontból kell figyelembe vennünk, u. m. a munka és a javadalom szempontjából. A mi az elsőt illeti, tény az, hogy megszabadulunk egy csomó ingyen munkától, egy nagy felelősségtől, és felszabadult

erőnket és időnket nagyobb arányban fordíthatjuk a tulajdonképpeni papi teendők elvégzésére. Anyakönyvet, ha vezetünk, azt egyházi főhatóságunk rendeletére, csupán saját szükségünkre tesszük. Ugyde, ezen látszólag kevés előnnyel szemben, meglesz a veszteségünk is, a lelkészi jövedelmeket tekintve. Mert, a nem hivatalos anyakönyvi kiadványokért, családi értesítők kiállításáért járó jövedelmet egészen elveszítjük. Majd, jön a polgári házasság, annál a hirdetések, dispencziók díjja veszel, mert ezeket is a világi hatóság eszközli, sőt még arra is el lehetünk készülvél, hogy az egyházi áldás, s azzal együtt némi stoláris jövedelem is, sok esetben egészen elmarad. De, ha hiveink nem mellőzik is az egyházi áldást (a mi nagyon valószínű), akkor is kíméletesen kell szednünk a díjakat, úgy szólván, az ők jó tetszésére kell biznunk, nehogy a kettős fizetéstől visszarettenve, egészen elútasítsák az egyházat, mint a törvény által nem kötelező intézményt.

Egy szóval, látható, hogy mi még nagyobb áldozatot hozunk, mint a gazdag jövedelmü, s mégis folyton lamentáló katolikus egyház; de, meg kell ezt hoznunk, erre kötelez a vallási béke, ezt követeli a haza mindenek felett álló érdeke.

Ha pedig meghozzuk az áldozatot, még saját jól felfogott érdekeink árán is, méltán követelhetünk helyette kárpótlást. És e kárpótlás mi lenne más, mint a lelkészi fizetésekhez, a mostaninál nagyobb arányban való hozzájárulása, illetőleg, azoknak egy 600 forintos minimumra való kipótlása. Nagy szó ez, de hát, ezen előbb-utóbb keresztül kell menni, mert a mostani helyzet így nem maradhat. Emeljük fel szavunkat egyházi főhatóságaink útján, bátran és őszintén, és kérjük meg a magas kormányt, hogy fogadjon minket is édes gyermekeivé, gondoskodják rólunk is jobban, mint eddig, mert multunk elég biztosíték rá, hogy jó tetteért nem leszünk háladatlanok. Sürgessük az állam-segélynek fölemelését, mert erre a mostani egyházpolitikai időszak éppen a legalkalmasabb. Ha kérésünket még most sem hallgatná meg az állam, úgy kérjünk az elveszítendő stoláris jövedelmekért egyszers mindenkorra való kárpótlást, mert arra méltán van jogunk.

A lelkészi fizetéseknek államilag való felemelése mellett, még mindig fenmaradna részünkre egy nagy reform keresztül vitele. És ez, a kepe-rendszer megszüntetése lenne. E nagy kérdés megoldásával, úgy tudjuk, főtiszt. püspök

aa. foglalkozik is. Tervét nem ismerjük, de részünkről oly megoldást óhajtanánk, mely alkalmat nyújtson papságunknak arra, hogy erejét teljesen hivatásának szentelhesse. A megoldás e módja: a terményeknek tisztán pénz-fizetésre való átválttatása lenne, hogy a jövedelem egy közös alapból szolgáltatassék ki. Mert csak így, ha nem szántunk, nem vetünk; szóval, nem gazdaskodunk, lehetünk valódi papok.

Magyarország egy pár év múlva fényben és megifjodott erőben fogja megünnepelni a honfoglalás ezer éves magasztos ünnepét. Anyaszentegyházunkra nézve az lenne a legszebb ünnep, ha a lelkészi fizetések teljesen rendeztetnének. Akkor bátran néznénk szembe a jövővel, s nem félnénk, hogy reformált egyházunkon diadalmaszkodhassék a pokol kapuja!

A búza-szem.

(Vége.)

E két erős irány, mindenik szám nélküli árnyalataival, kemény és elkeseredett harcot folytat egymással, hogy tért foglalhasson ellenfelével szemben s az emberiséget az általa hintett mag termésével boldogítsa; egyik, mint a másik megmivelt talajra van utalva és ez a talaj mind a kettőnek közös terrenuma. Azt látjuk, hogy a tudományok, iskolák, ipar, kereskedelem, gazdagság, szegénység, tőke, munka, öröm, bánat, áldás, csapás s mindazon tényezők, melyek befolyást gyakorolnak a társadalmi emberre, mikint végzik a közös talaj mivélését; de azt nem tudjuk, mert a tapasztalat körén kívül esik, hogy azon közös talaj rejtekeiben miféle erők, vagy talán csak egy erő készíti, csoportosítja azon elemeket, melyek a bele hintett mag életre ébredésére és fejlődésére szükségesek.

Halljuk azoknak menydörgő szavát, kik egészen fölöslegesnek itélik az evangyéliumi magot, izetlennek találják annak termését és úgy vélekednek, hogy ők mesterséges úton sokkal táplálódóbb és olcsóbb kenyeret sütnék az éhség csillapítására, mint amannak természetes gyümölcse; megengedjük, hogy az önzés, élv-vágy, hiuság, nagyra-vágyás, és a társadalmi éhség minden hasonló nemű fajtái mohó étvágygyal fogyasztják az izlésüknek, inyüknek megfelelő zsiros falatokat, ellenben, undorral fordulnak el attól, mi az aféle éhségnek még jogosultságát is tagadja; de, meg kell vallanunk, hogy azzal még nem vagyunk tisztában, talán csak sejtjük, hogy mi az, a mi hiányzik a termő talajból? Miért nem hoz az evangyéliumi mag gazdag termést? Útra, kősziklára, tövis közé szórtuk-e a magot? Avagy, egyáltalán helyesen vetettünk-e? S ha igen, tiszta volt-e a mag, vagy pedig szemetes? Kérdés kérdésre következik, s mindenikre felelni kell. Felelni kell pedig nem csak a hivatal szerinti papnak, hanem az egyetemes papság elvéből kifolyólag minden egyháztagnak. Ebben a tekintetben egyetemlegesen úgy, mint egyenkint mindnyájan egyformán vagyunk felelősek. A felelősségnek csak a hivatal szerinti papságra való áthárítása csak hátsó ajtó, melyen az úgy nevezett

világi elem szép csendesen félre vonul, Pilátussal mossa kezeit, hogy neki semmi része a vallástalanság, egyháziatlanság, demoralizáció, s több más hasonló, az ők véleménye szerint is létező szomorú dolgok kreálásában.

Ezzel szemben semmi jelentősége, haszna nincsen azon határtalan, hogy ne mondjam, non curamus-féle bizalomnak, mely felszabadítja a hivatal szerinti papságot, hogy önkényüleg, minden felelősség nélkül válassza, kezelje a vető magot, nem csak, hanem a liberális, modernizmus firmája alatt helyeslő tudomásul veszi, sőt követeli a dogmatizmus, konfesszionálizmus mellőzését, s nagylelküleg megelégszik azzal, ha a pap vallás-és egyház-ellenes tanokat nem hirdet. Arra azonban nem felel, hogy miféle mértékkel méri a veszélyes tanokat; még kevésbé arra, hogy mi az egyetemes papság hite, vallásos meggyőződése, keresztyén vallás-erkölcsi követelése. Csakugyan van valami jellemző abban, ha az egyetemes papság szükségesnek itéli, hogy a külső cselekedeteket szabályozza, paragrafusokba foglalja, a paragrafusok végrehajtását adminisztratív és törvénykezési úton köröm-szakadtáig ellenőrizze, végrehajtsa; de, azt nem tartja figyelmére érdemesnek, a miből a keresztyén hit, szeretet, reménység táplálkoznak, mivel, mint mondja, nem akar a lelkiismereten erőszakot tenni. Szép, nagyon szép, csak hogy az a lelkiismeret sem készen poty-tyan alá az égből, az is földi termény, annak is termékeny talajra van szüksége, ő is alá van vetve, hogy én is kissé materiáliter fejezzem ki magam, a Darwin-féle faj-kiválási és élet-fentartási elméletnek. Az egyetemes papság ezen non curamus-féle nagylelkűsége mintegy igazolni látszik azt a nézetet, mintha az evangyélium, a keresztyén vallás, a templom, kultusz csak az alsóbb néposztály szükségleteinek kiegészítésére, féken-tartására lennének szükségesek, a felvilágosodottak abból kinőttek; az erényt, erköcsöt, igazságot, becsületességet, jellemet, stb. stb. melyek a Krisztus tanítása szerint mindenkit egyformán köteleznek, az ember társadalmi állása, rangfokozata, világi mivelttség szerint oly formán osztályozza, értelmezi, mint a polgári törvényeket, mint a paragrafust, melyet akár így, akár úgy fordítson, mindig egyformán görbe.

Az egyetemes papság ezen magatartásával aligha nem szorította hivatal szerinti papjait abba a kényszerhelyzetbe, hogy a külső törvényszerűség kapcsain kívül, közte és a világi elem között a léleknek megszentelő ereje által mintegy felmagasztosult benső szolidaritás nem létezhetik, legalább a jelenben nem. Ugy tetszik nekem, mintha a Papi Értekezleteknek az lenne főfeladata, hogy e benső szolidaritás alapjait, feltételeit kutassa fel. Éppen ezért nagyon eltévesztett tanács, hogy a Papi Értekezletek a nagy dobot verjék s mintegy kiabálják «Halljad vásár, halljad.» Ez gyerekeknek lehet kedves multság, de a zeneértők fülét sérti. Ha csakugyan hasonlattal kell magyarázni, akkor inkább lehetne egy szép koncerthez viszonyítani, melyben a különböző mélységű és magaságú hangok egy gyönyörű, lelkesítő, felemelő harmoniává olvadnak össze. Ebben a harmoniában kiváló helyet foglalhatna az evangyéliumi mag kétezer éves fejlődéséről, a korszakonként érlelt és elvetett termésről, a talajról, ennek minőségéről, világosságról, esőről, hóról, viharról, szóval, mindazon tényezőkről szóló megemlékezés, mely az egyetemes papságot a maga egészében úgy, mint egye-

deiben nemes és öntudatos, az evangyéliumi magban rejlő életelvnek megfelelő érzültre és alkotásokra lelkesíteni, kezünkbe adná az egyetemlegesen szánkcionált ép, egészséges, tiszta magot, hogy a vetést biztos siker reményében végezhessük.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1893. május 6.

Elnökölt főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: Dr. Kolosvári Sándor, Szász Gerő, dr. Szász Béla, dr. Sárkány Lajos, ig.-tanácsosok, Márkus János, titkár, Bodor Antal, k.-előadó, Deák József, pénztárnok, dr. Deák Albert, ügyvéd és Kádár János, s. titkár.

Az időközben elnököleg elintézett ügydarabok jegyzékei felolvastattak s a tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétettek.

Napirend előtt, főt. püspök aa. szólal föl s fájdalommal emlékezik meg már csak néhai Nagy László, volt ig.-tanácsos, egyházker. közügyigazgató és esperes váratlan elhunytáról, ecsetelvén a nagy veszteséget, mely, nevezett aa. halálával egyházkerületünket, Ig.-Tanácsunkat, és a szil.-szolnoki egyházmegyét érte. Jelenti, hogy elnöki kötelességéből kifolyólag, a haláleset alkalmából szükséges intézkedéseket megtette: az egyházkerületi épületre gyászlobogót tűzetett, az egyházkerületi Ig.-Tanács nevében gyászjelentést nyomatott, az egyházkerületnek a temetésén való képviseltetéséről gondoskodott, az Ig.-Tanács nevében a ravatalra koszorút helyeztetett, a temetésén maga is megjelent s a gyász-szertartásban is részt vett. Igazgató-Tanácsunk a halálesetet mély fájdalommal veszi tudomásul, főt. püspök aa. intézkedéseit jóváhagyja, s b. e. Nagy László aa. emlékét jegyzőkönyvileg megörökíttetni s a gyászoló családhoz részvét-iratot intézni, határozta el.

Ezután, bemutatja főt. püspök aa. az ujonnan választott s ez ülésben először megjelent egyházkerületi ügyvéd, dr. Deák Albert aát. reményét fejezván ki, hogy nevezett aa. istentől nyert szép tehetségénél s anyaszent-egyházunk iránti hő ragaszkodásánál fogva, egyházkerületünknek hasznos szolgálatokat fog tenni. Üdvözlí őt új állásában s működésére isten áldását kéri. Igazgató-Tanácsunk örömmel üdvözlí körében dr. Deák Albert, ügyvéd aát. s csatlakozik főt. püspök aa. jó kívánataihoz.

Következett a napirend s ennek során először dr. Sárkány Lajos, egyházker. számvevő aának az egyházkerület pénzügyeiről szóló kimerítő és örvendetes adatokat tartalmazó jelentése, mely, néhány ig.-tanácsos aña. által kért és nyert felvilágosítások után, örvendetes tudomásul vétetett s a kedvező eredménnyel biztató részvények eladására főt. püspök aának meghatalmazás adatott.

Ekközben főt. püspök aa. távozván, az elnökséget dr. Kolosvári Sándor, elnökhelyettes aa. veszi át s titkár aa. előadásában tárgyalás alá kerülnek és elintéztetnek az alábbi ügyek.

Maros-vécsi egyházközségünk papi fa-garaspénz és vászon-kepejének megváltása, a főt. egyházker. közgyűlés jóváhagyásától föltételezetten, engedélyeztetik, köteleztetvén az egyházközség, hogy a kepeváltási alap magasan szá-

mitott kamatának esetleges csökkenése folytán ellőállandó hiányt rovatallal fedezze.

Teremi-ujfalusi pap, Kakasi Márton aának, a must-és zabkepe megváltása tárgyában hozott egyházmegyei tanácsi határozat ellen benyújtott felebbezése mellőztetett, s az egyházmegyei tanács határozata értelmében, csak a must-kepe megváltása engedélyeztetett.

Kézdivásárhelyi egyházközségünk fölterjesztése folytán, a Kölönte László és néhai neje által tett alapítvány megváltása engedélyeztetett.

Gáspár Berta és Mihály, moci lakosok ama kérése, melyben az egyházkerületünk tulajdonát képező Veress Mihály-féle moci fekvőségek megvásárlására tesznek ajánlatot, elutasított, minthogy az illető birtok nem eladó.

Sóváradi egyházközségünk kérése, melyben egy malom $\frac{7}{10}$ -ed rész tulajdonjogának megvásárolhatását kéri, kiegészítésre visszaküldetett, mert a malom értéke, jövedelme s a vételár fedezésére felveendő kölcsön fedezeti alapja kimutatva nem volt.

M.-n.-zsombori egyházközségünk papi-dijlevele, a szokott fentartással, megerősített s az állomás betöltése iránti intézkedések megtételére engedély adatott.

Ezek után, a radnótfáji templom és torony-építésre, a ketesdi iskola-építésre és a hátszegi templom-javításra s papilak-építésre vonatkozó tervek és költségvetések erősítették meg, a kebli műszaki előadó aa. által kívánt módosításokkal, de az illető egyházközségeknek megmagyarázott, hogy az építkezéshez csak akkor fogjanak, ha a fedezeti összeg teljesen rendelkezésükre álland; míg a szászvárosi egyházközség templom-tornyának befedése, a bemutatott terv szerint, 5320 frt. költséggel föltétlenül engedélyeztetett, minthogy a fedezet reá teljesen megvan.

Végül, Máthé János, m.-palatkai tanító aa. részére, az egyházker. központi kezelés alatt álló tanítói fizetés-alapjából, évi 40 frt. személyi segély utalványoztatott.

Több tárgy nem lévén: az ülés bezárattott.

r. s.

A magyar-igeni papválasztás.

A magyar-igeni egyházközségben folyó hó 7-én kellett volna megtörténni a papválasztásnak; azonban, ez lehetetlenné vált. Sok idő telt el, míg a papválasztó jogosultságot és a celnai pátronusok szavazatát megállapították. Abba látszólag bele is nyugodtak az igeniek; de, mindig bántotta őket, hogy miért adtak az udvaroknak olyan sok szavazatot, s e miatt, jóllehet abszolúte semmi pap-bérrrel nem adóznak, szövetkeztek, hogy megbuktassák a pap-bért fizető celnai grófokat. A választásnak ilyen szempontból való felfogása, s hozzá még egy kis nemzetpolitika, s egy csomó érdek, bő alkalmat szolgáltatott arra, hogy a békét megzavarják, s a rendet felforgassák. Ugy is történt. Egyik pályázóval szemben, kit soha sem is láttak és nem ismertek, megtették azt a kortes-fogást, hogy a hiveket megveréssel fenyegetve, tiltották el a templomból, s kényszerítették, hogy inkább menjenek a katolikusok, vagy az oláhok templomába. Szószólóul éppen egy k a t h o l i k u s embert béreltek fel. Egy másik pályázót, névtelen levelekkel, s más úton, annyira terrorizáltak, hogy nem mert elmenni próba-beszéde megtartására. A harmadik pályázó meg, fogta magát, s elárasztotta az egész Igent ajánlott

levelekkel. Istenem, hová súlyedt alá a papi tekintély! Ez a levél-historia tudomására jutván a 7-én összeült választó bizottságnak, kénytelen volt, a választást felfüggeszteni, és az ügyet áttenni az egyházmegyei bírósághoz.

Azonban, ha mindez csak úgy szép simán történik, még hagyján, nem szólunk semmit, mert tudjuk, hogy minden papválasztás kisebb-nagyobb izgalommal jár, és ez alól Magyar-Igen sem lehetett kivétel; de, ott a választás felfüggesztésével oly jelenet játszódott le, mely páratlan a papválasztások történetében.

De, hadd beszéljenek maguk a tények.

Két párt állott egymással szemben, Vajda Ferenc, püspöki titkárá, és az Ince Lajos, erzsébetvárosi körlelkészé. Amazt a celnai udvarok egy része, a gazda-tisztek és az igeni intelligencia pártolta, míg ezt a polgárság éllette, élén dr. Dobozy Vilmos, járási orvossal.

Alig hogy a hivatalos isten-tisztelet véget ért, s kezdetét vette a választási aktus, a rendet megzavarólag éltették jelöltjüket, míg a másik párt jelöltjét, kit meg sem hallgattak volt, gúny-nevekkkel illették. És ime, egy levél mennyire megváltoztatja felfogásukat, mennyire felcsigázza örömeiket, és tetőpontra emeli lelkesedésüket. A választási elnök bejelenti, hogy Vajda Ferenc, püspöki titkár, személyesen is tapasztalva, hogy ott a választás nem fog a rendes mederben lefolyni, hanem abból kicsapva, nem kis mértékben veszélyezteti az egyházközség békés fejlődését, és belnyúgalmát: e magas rendű érdek szem előtt tartásával, a választhatók sorából visszalép.

Ez volt a választási aktusnak első felvonása. Jött a második felvonás. Elnök, a törvények értelmében, felveti a kérdést, hogy nincs-e a többi jelöltek ellen valami kifogás. Természetesen, egyhangulag felelték rá, hogy nincs semmi. Ugyde, ha az egyházközség tagjainak nincs, folytatja az elnök, van neki az egyik jelölt, Ince Lajos ellen, mert nevezett tiszteletes atyafi, s a j á t b e v a l l á s a s z e r i n t, próba-beszéde megtartása után, számos ajánlott levelet küldött az egyházközség egyes tagjainak, és ezen ténye nem zárja ki a gyanút, hogy simoniát ne követett volna el. Ezen kijelentés után, a választó bizottság visszavonult, hogy ha lehet, tisztázza az ügyet; de, midőn visszatérve, kijelentette, hogy az sokkal bonyolultabb és terhesebb, hogysen most tisztázni lehetne, s így kénytelen, a választást felfüggeszteni: az előbbeni csapongó öröm, a harag, és a dűh oly fokát érte el, hogy azt leírni, lenetetlen. Kiabáltak, orditoztak, megrohanták a választó bizottságot, piszkos beszédeket szórtak a «facsaros lelkű papokra», Zeyk Gábor főgondnokra; feltörték a templomi padokat, s alig múlt, hogy agyba-főbe nem verték a bizottságot. Bezárták a templom ajtait, és követelték a választás megtartását. Csak nagy nehezen sikerült, fölvenni a jegyzőkönyvet, és egyik belülről bezárt ajtón kivonulni a templomból, s akkor is folyton kiabáltak, nehogy oda merjék tenni még egyszer a lábukat, mert meg fogják kövezni!

Ime, halvány vonásokban egy papválasztás. Nem azért irtuk le, hogy gyönyörködjék valaki benne, hanem elretentő példa-képpen, és hogy feltűntessük azt, hogy mennyire képes, fanatizálni az értelmetlen népet egy pár meggondolatlan levél, egy néhány kolompos, a kik az egyház iránt való szeretetüket csak ekképpen mutatják meg.

Kérdjük már most: vajjon, mikor lesz vége az ilyen skandalumoknak? Vajjon, a nép, mely így jár el, áll-e az értelmi

fejlettségnek azon színvonalán, hogy papot választhasson? Vajjon, egyházi törvényünknek van-e oly ereje, hogy méltó képpen sújtsa az ilyen háborúság-csinálókat?

Külföldi egyházi szemle.

Az ó-keresztyéneknek Svájcban folytonosan sok türelmetlenséggel kell megküzdeniök, bár törvényileg vannak biztosítva jogaik. Egyesek még nem annyira érzetik velök a méltatlanságot, mint a hatóságok. Nem régen az a paratlan esemény történt meg velök, hogy megkapták ugyan, a mit kívántak, egy templomot, a hol isteni tiszteletüket tarthassák, de még sem járhatnak ebbe, vagy csak nehézséggel tehetik ezt. A dolog úgy történt, hogy a laufeni és zwingeni ó-keresztyének kérelmezték, hogy mivel ők Laufenben tulnyomó többségben vannak, a római katolikusok pedig nagyon csekély számmal, adják nekik az idevaló templomot. Kérelmüket sok utánjárás után, végre teljesítették, hanem azzal a változtatással, hogy csak elvileg ismerték el templomhoz való jogukat, de akkor sem a laufeni templomhoz, hanem a zwingenihez, a hol a róm. katolikusok vannak többségben s közülök tán egy sem lakik itten. A szives olvasó törbeti rajta a fejét, miféle feneketlen bölcsesség ez s vajjon, mi indithatta az itteni hatóságokat e salamoni itéletre?

Berlinben, mióta az unio fennáll, feltűnően elhanyagolják a ref. érdekeket és azt sem tartják meg, a mit az unio megkövetel. És mig ezelőtt különös gondozásban is részesítették azt a tizenhatezer kálvinistát, kik Berlinben éltek, addig ma csak mintegy hatezer azoknak a száma, kik valamelyes módon az egyházhhoz vannak kötve, a többiről pedig csak a népszámlálás tud valamit. Nem is csoda, hiszen, ma már vége azoknak az időknek, mikor mindenik templomnál rendes ref. papi állomások voltak rendszeresítve, a kik hiveik lelki gondozását teljesítették. Ugy látszik teljességgel, hogy a nagy evangélikus egyház egészen abszorbeálja azt a kevés ref. elemet, mely ma még fennáll ugyan, de napjai meg vannak számlálva. Ér így valamit az unio? Feltehetjük méltán ezt a kérdést, nem, mintha nem volna az jó, hanem azért, mert mindig igaz marad, hogy nunquam est fidelis cum potente societas. És az tán nem célja semmiféle szövetkezésnek, hogy az egyik oldalon ott legyen minden jog, minden előny, a másik oldalon pedig semmi, hanem csak pusztá elnyomás

Érdekeségéért említjük fel azt a csodálatos eseményt, a mely nem régen a bazeli theol. fakultáson történt meg. Itt ugyanis egy fiatal tanár habilitáltatta magát, a ki kora gyermekségében elvesztette szeme világát, aztán nagy kitartással megtanulta a biblia eredeti nyelveit, elsajátította a szükséges ismereteket úgy, hogy a vizsgálatokat mind a legfényesebb eredménnyel tettele. Mindenkit nagy bámulattal töltött el e szinte páratlanul álló esemény, a mely annál nagyobb becsü, mert a fiatal tanár egyike a legmunkásabb theologusoknak s az egyetemen tartott előadásai és «felolvasásai» az igényeket teljesen kielégítik. Hol állanak, az ilyen jelenségekhez viszonyítva, a mi magyar ifju theologusaink, kiket ép észszel és ép érzékkel áldott meg a természet? Vagy, ha ezek állanak is még valahol, de hova lesznek azután, mikor elhagyva az iskola falait, oda kellene állaniok a munkások, az önfeláldozók közé, hogy rajtuk és általuk épüljön fel a Krisztus eljövendő országa?

TÁRCA.

Hegedüs Sámuel, mint morálista.

I.

A háládatlanságról.

Alig van vétek, melyre hajlandóbb lenne az ember, mint a háládatlanság. (A főkörmányon ülő férfinak érdeme és jutalma, gr. Bánffy Gy. felett, 70—92. lap.) Hogyan lehetséges ez? Hiszen, mikor a fölkelő nap és az éjszaka, a téli hervadásból megújult természet és az állatok ezrei kifejezi mindenik a maga módja szerint létélén való örömét és ebben az örömben a háládatosságot is a természet ura iránt: vajjon, lehetséges-e az, hogy az ember kebelében lakozzék a háládatlanság nemtelen indulata isten, és az emberiség-jóltevői iránt? (Mi a templom? 16-ik lap.) Fájdalom, a felelet csak igenlő lehet. És ha kérjük, mi ennek az oka? A feleletet megtaláljuk abban, hogy az emberek nehezen veszik rá magukat arra, hogy a más jószágát elismerjék, s arról háládatosan megemlékezve, szeretettel fizessék vissza. Az emberi természet ezen elfajulásának az a bal-velekedés az oka, hogy az emberek a velök szemben tanusított jó tetteket úgy tekintik, mintha azt saját érdemük által vívták volna ki, és a jóltevő csak kötelességét teljesíti, midőn szükségben levő felebarátján segít. (A főkörmányon ülő férfiú érdeme és jutalma, 70—72-ik lap.) Ezen okoskodásból aztán szükségképpen következik az, hogy háládatosnak lenni, annyi, mint a maga érdemét feladni. De, miben áll az az érdem, melyre az emberek olyan sokat adnak? A jó és nemes cselekedetekben? Hiszen, ha ebben állana, akkor a legkisebb ember iránt tanusított jótett elismerése is háládatosság lenne, és így háládatlanság sem lenne a földön. Mire támaszkodik hát az? Nem egyébre, mint az *ámbicióra*. De, nem a valódi ámbicióra, mert az a valódi érdemre tör, és azt jó, s nemes cselekedetek által igyekszik elérni; hanem, arra az ámbicióra, mely a kevélység következése. Ez sarkalja a háládatlant minden cselekvésében; ez által magyarázza a jót roszra, és igaz szeretetért szeretetlenséggel fizet. (A közhasznu professzor és hisztikus, Herepei Ádám felett, 12—14. lap.)

Igen; a kevély ámbiciójú emberek mindig háládatlanok szoktak lenni. Ugyanezt elmondhatjuk, sőt még inkább, a *hizelkedőrül* is. Ugy annyira, hogy mikor a legnagyobb hizelkedőt halljuk beszélni, biztosak lehetünk, hogy egyszersmind magunk előtt látjuk a legnagyobb háládatlant is. És ez természetes, mert a hizelkedők azzal hálálják meg az elvett jókat, hogy jóltevőik figyelmét szép szavakkal, dicséretekkel és hazug hírekkel elvonják a nemesebb dolgokról, és azok, kik a szegény, s nyomorultak gyámolói voltak, haragra gyúlnak, és igazságtalanságra vetemednek az ártatlanság ellen. Mindezeket eléri az által, hogy kiaknázzák az emberi természetnek azt a gyengeségét, hogy mind a jót, mit magáról hall, mind a roszat, mit másokról megtud, elhiszi. Így kerülnek az egyenes lelkek a hizelkedők hálójába. Ebben a tekintetben méltán el lehet mondani, hogy több háládatlanságot várhatunk ellenségeinktől, mint a hizelkedőktől (A főkörmányon ülő férfiú érd. és jut. 75—76. l.)

A történelem semmire több példát nem nyújt, mint a háládatlanságra. Midőn az ifjú Thémistoclest rá akarta venni atyja, hogy a kormányzás gondolatával felhagyva, válasszon magának egy nyugodtabb pályát, megmutatta neki a kikötőben a megrongálódott és félrehányt hajókat, s így szóla: «Ime, ezek hajdan a hazának élelmet, keletről aranyat hoztak. A mily

örömmel nézték egykor kifeszített vitorláikkal a kikötőbe sietni, éppen úgy nem veszik számba most, és egészen elfelejtették.» Az atya igazat mondott, s az ámbiciózus ifjú a persákhöz menekül, a kiknek igájától egyszer háládatlan hazáját mentette meg. Miltiadesz, a marathoni győző, börtönben halt meg. A nagy Scipio porait, melyekre a késő maradék egykor oly büszkén tekinthetett volna, idegen hant fedí. A tiszta lelkű Phocionnak még hamvai sem nyugodhattak meg háládatlan hazájában, és Cato, ki hazájának a legnagyobb diadalt szerezte, szívébe tört dőf. Az emberi háládatlanságnak ezen példáin lelkünk számalommal vegyes haragra gyúl. Szánjuk a magát fölláldozó erényt, vagy jóltevőt, és megsiratjuk az emberi háládatlanságot, mely a jót rosszal, a háládatosságra méltó tettet rút háládatlansággal szokta visszafizetni. Azonban, jegyezzük meg, hogy a közönséges lelkeken felülemelkedett ember nem azért tesz jót, hogy másokkal a háládatosságot számon tartassa, hanem jót tesz a közért, hogy annak következéseit az egyes ember is érezze; jót tesz ő a jelenben azért, hogy annak gyümölcsseit a következő nemzedék is szedhesse. És részesüljön bár az ilyen háládatlanságban, azért az ő tette mindig szép marad, háládatosságra méltó az utókor előtt. (A főkörmányon ülő férfiú érdeme és jutalma, 70—72-ik lapon.)

És az utókor? Oh, az utókor mindig háládatos szokott lenni! A maradék mindig helyre szokta hozni elődeinek ebbeli hibáját és a fiak sokszor szeretnék, hogy az ő korukban élne az az, a kikhez szülek háládatlanok voltak, mert érzik jótettük következményeit, érdemüket elismerik s a háládatosság adóját még a hideg hamvakhoz is megfizetik. Vannak olyan szerencsések, kik még életükben elnyerik azt a szeretetet, a melyet megérdemelték és ez a legszébb jutalom. Ritkán fordulnak elő ilyen esetek a történelemben, de volt csakugyan egy Brutus, kit a római matrónák évekig gyászoltak; volt egy Valerius Publicola, kit a nép szeretete kisért sírjába; volt egy Germanicus, kinek holtteste mellett egy ország könyezett; volt egy Wasingthon, kinek sírja felett a kegyelet virasztott. (A főkörmányon ülő férfiú érdeme és jutalma 100—101 l.)

Sámuel Aladár,

a Bethlen-kollegium széniora.

Nagy László.

Részvétellel említettük, hogy szilágy-somlyói pap, a szilágy-szolnoki egyházmegye esperese, az erdélyi evang. református egyházkerület generális direktora, folyó hó 2-án szívszélhűdés következtében, Szilágy-Somlyón elhunyt.

Tudtuk, s mindig részvétellel vettük hírét, hogy betegeskedik; hallottuk, hogy egészsége helyreállítása végett fürdőkön jár, és örömmel láttuk, hogy mintha visszatérne egészsége, s ezzel régi ereje, sok nemes, sok szép ügynek hasznára. Csak látszat volt, fájdalom, mert szívében ült már a gyilkos halál, hogy valamely közelebbi pillanatban elpusztítsa.

Életrajzát a következőkben adjuk.

Született 1836. nov. 27-ikén Seps-Gidófalván (Háromszék), hol édes atyja, Nagy Ferenc, ev. reform. pap volt. E kiváló férfiú, ki mint lelkipásztor és mint hazafi is igazán nagy volt, saját egyéniségében, tetteivel adott követendő példát

élénk eszü, fogékony lelkü fiának, főleg a haza és szabadság szeretetére, melyért ő maga, mint a «szabadság-harc háromszéki egyik büszkesége», előbb halálra, majd, kegyelem útján, négy esztendei josephstadi börtönre ítéltetett. (E büntetés betegsége miatt a gyulafehérvári föld-alatti tömlőben állotta ki.)

Nagy László 1846-ban kezdte meg tanulmányait Nagy-Enyeden. Itt tanult 1848 husvétjáig. Ekkor közbe jött a szabadság-harc, melynek lezajlása után, Székely-Udvarhelyre ment. Ott végezte az I-ső és II-ik gimnáziumi osztályt; de, a mint tudomást vett róla, hogy a Bethlen-főtanoda romjai között a muzsák ismét felütötték tanyájukat, visszament Nagy-Enyedre, s itt tett érettségi vizsgát is 1858-ban, mint tanuló-társai között első. Ugyanitt végezte a theologiai tanfolyam két első évét is, a másik kettőt pedig Kolozsvárrt, hol 1862-ben a papi vizsgát is letette kitűnő eredménnyel. A következő iskolai évben a kolozsvári kollegium V-ik osztályának volt vezetője, s e minőségében a klasszikus nyelveket, főleg pedig a görögöt tanította kiváló sikerrel. 1863-ban megnyervén a Bernhardinum stipendiumot, Kovács Albert jelenlegi pesti theol. tanárral együtt Utrechtbe ment egyetemre. Az egyetemi előadások szorgalmas látogatása mellett, a kisebb-nagyobb szünidőket arra használta, hogy beútazza Hollandiát és Belgiumot. A nyári szünidőn Párisba ment, melynek nevezetességeit hat hónapig tanulmányozta. Ez időre esik ama kiváló fontosságú ténykedése, hogy egy véletlen által adott ötlet következtében megalapította a ma már oly szépen virágzó párizsi magyar-egyletet.

Alig tartotta meg azonban, sok vesződések után, az ifju egyesület alakuló közgyűlését 1864 szept. 13-án, alapítója rövid időn ott hagyta a pompás világ-várost, hogy későbbi sokoldalu, áldással-teljes működésének színhelyére, Szilágy-Somlyóra utazék. Ez év nov. 27-én, születésének 28-ik évfordulóján tartotta meg próba-szónoklatát a somlyói szószéken, s karácson másodnapján már az egyházközség lelkészévé választotta 142 szavattal 14 ellenében.

Állomását 1865 febr. 9-én foglalta el, s az azóta lefolyt idő, majdnem három évtized, a lázas tevékenység, a régi mulasztások pótlásának korszaka, minden nevezetes mozzanatánál munkában találjuk Nagy Lászlót, nem csak akkor, ha egyházközsége és városa, hanem akkor is, ha vármegyéje és egyházmegyéje történelmét lapozzuk. Legtöbbször az első között, az utolsók közt soha.

Ott működik Szilágy-Somlyó községi népiskolái létesítésénél, a krasznamegyei takarékpénztár megalapításánál, a somlyói kisdud-óvoda megteremtésénél. Nyomdát alapít; létre hozza Szilágy-Somlyó első lapját, stb. stb. Szóval, nincs e kis városban e 30 év alatt keletkező egy oly társadalmi, egyházi és ember-baráti intézmény sem, melynek születéséhez, fejlődéséhez, virágzásához Nagy László neve ne volna hozzá-fűződve.

Egyházmegyéje érdekében, mely érdemei elismerésül 1884. márc. 30-án közfelkiáltással esperesévé választotta, munkásságát már mint másfél éves pap megkezdte a dézma veriifikálásával, s e munkájának köszöni ez egyházmegyéje 23 egyháza kisebb-nagyobb mértékben jövőjének lét-alapját.

Ott találjuk a vármegye gyűlésein, a bizottságokban, mindenütt, a hol dolgoznia kell. Most Kolozsvárra utazik egyházmegyéje érdekében, majd Budapesten zörget a minisztereknél szeretett vármegyéje épségben hagyásáért.

Részt vesz a politikai mozgalmakban, s természetes, még inkább az egyházipolitikában, hol érdemei, fáradozásai kellő méltatásban is részesültek. Az erdélyi ref. egyházkerület

1886-ban Igazgató-Tanácsossá, 1888-ban konventi taggá, 1889-ben közügy-igazgatóvá (generális direktor), két ízben (utoljára 1891-ben) zsinati képviselővé választja.

És ő e sok oldalu feladatok mindenikének mint egész ember igyekezett megfelelni. Utolsó időben is ott volt mindenütt, hová a közbizalom hívta, tett-vágya, lelke küldötte.

Pedig, a test már gyenge, beteg volt.

Haláláról mély gyászba borult családján kívül az erdélyi evang. református egyházkerület állandó Igazgató-Tanácsa, a szilágy-szolnoki egyházmegye, s a somlyói egyház adtak ki gyász-jelentőket.

A köz-épületeken gyászlobogók hirdették, hogy a ref. parokhián kiterítve fekszik az anyaszentegyháznak, az egyházmegyének, s Szilágy-Somlyó városának egyik vezér-embere, a közéletnek buzó munkása, a nemzeti kulturának fáradhatatlan harcosa.

A veszteség nagyságát mutatta az is, hogy Szász Domokos, püspök aa. Kolozsvárról a lesujtó hir vétele után azonnal útra kelt a ravatal felé.

A temetés előtt az egyházmegyéből nagy számmal összegyűlt lelkészek tisztelegtek a főpásztor előtt, kiket Visky Pál egyházmegyei jegyző vezetett.

A temetés délután 5 órakor vette kezdetét. Megjelentek a különböző testületek, egyházak, s iskolák küldöttei.

A gyászoló közönség meghatva állott a ravatalnál. A zilahi tanító-képző intézet növendékeinek gyász-dala után, Visky Pál, egyházmegyei jegyző mondott imát. Bartha Dezső egyházmegyei aljegyző gyász-beszédében hiven rajzolta a veszteséget, s jellemezte a halottat, mint papot, család-apát és embert.

Erre megint a tanító-képző növendékeinek gyász-éneke következett, mire Szász Domokos püspök mondott oly remek szónoklatot, mely a közönség szemét könnyekkel töltötte meg.

Ecsetelte az egyházkerület veszteségét, s említé a jutalmat, melyben részesülnek azok, kik a közjóért önzetlenül munkálkodnak. El-elfogódott, midőn a köztük harminc év óta fennálló benső, s őszinte barátságáról szólt.

A lelkészeknek, s tanítóknak éneke mellett megindult a szomorú menet. A koporsót a lelkészek felváltva vitték. A menet élén a tűzoltó zenekar haladt, gyászdalokat zengve. A nap már végső sugarait vetette a Magura oldalán a tavaszban felvirágzó temető-kertbe, midőn oda a gyászmenet megérkezett.

A sirnál Csák Aladár, peéri ref. lelkész, a boldogult egykori káplánja, mondott meleg búcsuzót. Azután, a föld hideg zuhanása hallatszott, elfödve egy nemes szívet, egy igen-igen hasznos, tevékeny életet.

Különfélék.

== Szász Domokos, püspök aa. e hó 10-én, Budapestre utazott a Baldácsi-alapítványt intéző bizottság ülésére.

== Nagy László, szil.-szolnoki esperes halála miatt, a célba vett generális vizitáció el nem marad, de halasztást szenved. Természetes dolog, hogy e nagy kiterjedésű egyházmegyénk leendő új vezetőjének tájékozni kell magát. Egyik gondnoka, és esperese is elhalván rövid idő alatt: az összekötő szálakat valakinek egybe kell kötnie. Addig békesség legyen. Meg is lesz; mert a fájdalomnál nagyobb kiengesztelő erő nem létezik. De, hisszük, hogy a szil.-szolnoki egyházmegye, mint a Fönix ön-tüzéből, az átélt csapásból, a meglevő alapokon, új életre kelve, halad tovább ama nemes cél felé, mely kijelölve áll előtte.

== **Velünk együtt kezdték a zsinatot** az evang. lutheránusok 1891-ben. Még emlékszünk azokra a felemelő együttes ülésekre, melyek szárnyakat adtak lelkünknek. Azután, ők is tanácskoztak, mi is. Ők egészen új fundamentumot vetettek. Mi toldoztunk-foldoztunk; rontottunk és javítottunk. És munkánkat bevégeztük. Csak a szentesítés van hátra. A lutheránusok ezt már meg is nyerték. A napokban tartották meg befejező, negyedik egyetemes zsinatukat és meg is köszönték Ő felségének, hogy hozott törvényeiket megerősíteni kegyeskedett. Hát, a miénk hol késik az éji homályban? Ugy tudjuk, fel van terjesztve. Mi késlelteti? Tán csak nem fedezett fel benne a kultusz- és igazságügyminiszter valamelyes forradalmi tendenciát, a melyet ugyancsak meg kell okumálni, nehogy megártson. Akarjuk remélni, hogy ily megfontoló lassúság mellett is, csak életbe fognak lépni új törvényeink a milleniumra, mert különben a harmadik decennium is a nyakunkba omlik.

== **A tiszáninneri egyházkerület ápr. 25-27-én** tartotta meg tavaszi évi rendes közgyűlését, és nagy többséggel elhatározta, hogy feliratot intéz az állam-kormányhoz, melyben követeli, hogy az 1868. 53-ik törvénycikk 12-ik fejezete épségben fentartassék. Ilyen értelemben fog átírni a többi egyházkerületekhez, az evangélikusokhoz és az unitáriusokhoz is, hogy hasonló cselekedjenek E szerint, a mi egyházkerületünknek is lesz alkalma, megtenni nyilatkozatát, és egy pillanattal sem kételkedünk, hogy az nem fog más lenni, mint a tiszáninneriek álláspontja. Mi kész szívvvel fogadjuk a kormány egyházpolitikai programját, azoknak megvalósításában legjobb erőnkkel támogatjuk, mert azok feltétlenül szükségesek, és hasznosak a magyar állam megerősödéséhez; de, olyan protestáns ember nem létezik Magyarországon, a kit elbolondítani lehetett volna, vagy lehetne ezután is azzal, hogy az egyházpolitikai program megvalósítása ránk

nézve rekompensáció lenne a 68-iki törvény eltörléséért. Tessék megvalósítani az 1848. 20-ik törvény-cikket; tessék szekularizálni az egyházi javakat: akkor aztán beszélhetünk a 68. 53. törvény-cikk eltörléséről; de míg ezek be nem következnek, a világi javakban dúskáló klérus prozelita-csináló fanatizmus előtt le nem tesszük azt a fegyvert, melylyel évszázadokon keresztül kivívtuk és megtartottuk Magyarország szabadságát, és a valóságos szabadelvűséget.

== **Szabó Jenő, most már barátosi** ifjú lelkészársunk költeményei az egyszerű «*V e r s e k*» cím alatt megjelentek tizennégy ives kötetben. Ára 3 korona, diszkótésben 5 korona. Előszóval viseltetünk a költő-papok iránt, mert a szépnek szeretetét és az eszmények tisztelét véljük felfedezni bennök, és ezek nagyon is az ők világához tartoznak. E fiatal embert már előnyösen ismerik olvasóink e téren lapunkból is. Most, hogy kötetéből előtűnik áll egész egyénisége, elmondhatjuk, hogy poetai vénája több a dillettantizmusnál, és a ki e költeményeket megszerzi, és elolvassa, sok jó órát fog szerezni magának, mert egy temperamentumos, szellemes emberrel társalkodott.

== **Értesítés.** Mostanában több helyről hozzám intézett kérdés alkalmából, szükségesnek látom, lelkészársaimnak becses tudomására hozni, hogy «*Az új védtörvény és utasítás lelkészeket, papnövendékeket, tanítókat és tanítójelölteket illető szakaszai*» című, 1889. évben megjelent munkámból még néhány példánnyal rendelkezem. Egy példány ára 30 krajcár, mely összeg címenre, Kassára, küldendő. Kassa, 1893. május 4. Révész Kálmán, ref. lelkész.

== **A nagy-enyedi ev. ref. tanító-képző** intézetben az idei tanító-képesítő írásbeli vizsgálatok május 31-én, a szobeliak június 26-án kezdődőleg fognak megtartatni. Folyamodni kívánók okmányokkal felszerelt kérvényeiket f. é. május 24-keig terjesszék be az igazgatósághoz. Nagy-Enyed, 1893. május 9. Nagy Lajos, képezdei igazgató.

HIVATALOS RÉSZ.

1171—1893.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium mélt. t. Elöljáróságának.

A közoktatási m. kir. miniszterium f. é. 8,520 sz. a. kelt fölkérése folytán, tudatjuk, hogy a Höltzel és társa magyar földrajzi intézetnél újabban a következő térképek jelentek meg.

1. A magyar korona országainak hegy- és vízrajzi térképe. Kiadatott a vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából, tervezte és rajzolta Kogutowic Manó. Az eredeti adatokkal összehasonlítva Lóci Lajos, egyetemi tanár. Budapest, 1892. E fali térképnek, vászonra húzva, lemezborítékban nettó ára 4 frt. 75 kr. bolti ára 5 frt. 75 kr. vászonra húzva s lécekkal ellátva, nettó ára 6 frt. bolti ára 7 frt.

2. A magyar korona országainak kézi térképe. A vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából. Budapest, 1893. Netto ára 15 kr. bolti ára 18 kr.

3. Palesztina, a bibliai események színhelye. Berec Antal és Cherven Flóris közreműködésével, tervezte és rajzolta Kogutowic Manó. A vallás- és közokt. miniszter megbízásából. Budapest, 1892. E kézi térképnek nettó ára 15 kr. bolti ára 18 kr.

Fölkérjük a m. t. Elöljáróságokat, hogy e térképeket, középiskolai használatra s e célból való beszerzésre ajánlják.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. május 5.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

320—1893.

MEGHÍVÓ.

A széki egyházmegyének június 6-ikán d. e. 9 órakor Szamosujvárott tartandó közgyűlésére a t. tagtárs urakat tisztelettel meghívom. A gyűlés tárgyai: esperesi, tanácsi, tanügyi jelentések, az orsz. közalap, a köz- és gyámintézeti pénztárak megvizsgálásáról szóló jelentések, az özv. árvai gyámintézet alapszabályainak módosítása, egyházmegyei algondnoki állásra kijelölés, kérvények és indítványok. Isteni tiszteletet tart Sófalvi Károly, m.-décsei lelkész aña. Megelőző nap d. e. 9 órakor tanácsülés, és házassági törvényszék, d. u. 3 órá-

tól kezdve gyámintézeti és Papi Értekezlet lesz. Ez uttal felhívom paptársaim közül azokat, kik egyházközségük számadásait, valamint a központi és egyházmegyei fizetendőket még be nem küldötték, hogy azokat számvevő añaához azonnal beküldeni el ne mulasszák.

Szék, 1893. május 4.

Somkerek Miklós,
ref. esperes.

495—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai ref. egyházmegyebe kebelezett sz. lónai egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyitattik:

Javadalom: lakás, gazdasági épületekkel és 1397 frt. 47 kr. fizetés, melyből 1037 frt. 7 kr. dézmkárpótlás, a többi a hivektől begyűlendő kepe és közmunkatétel váltság és a kanonika porció hivatalos becsértéke.

A megválasztandó az egyházmegyei özvegy-árvai és papi temetkezési intézetnek kötelezett tagja s mint ilyen, a megállapított évi járulékokat és illetményeket hordozni köteles.

Pályázati határnap jun. 18. Folyamodványok nagytiszt. Deési Gyula, esperes aához küldendő, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1893. május 9.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

659—1893. HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Sándor Mária, dályai lakos, ev. ref. vallásu, György Ferenc, jásfalvi lakos, ev. ref. vallásu férjét, ki öt három évvel ezelőtt hűtlenül elhagyta, és azóta sem tartózkodási helye, sem életben léte felől tudomása nincs: ezennel hirdetményesen idézti válóperbe, mátol számítandó hat hónap alatt, azon figyelmeztetéssel, hogy akár megjelenik, akár nem, idéztető válóperét az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye házassági törvényszékén megkezdi és le fogja jártni

Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától. Kecsetben, 1893. május 8-án. Menyhárt András,
ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Május 18.

20. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

P ü n k ö s t.

Kegyelem és békesség nektek istentől, a mi atyánktól, és az ur Jézus Krisztustól!

A tanítványok kicsiny csoportjától végbúcsut vevő Krisztus békességet ígért a hátra hagyottaknak, és adta is nekik «amaz ő békességét», melyet ő a folytonos üldöztetés és a kereszthalál keserű kínjai között is mindvégig megőrzött, melyet «e világ el nem rabolhatott tőle», mert a léleknek istennel való kibékülésében, a mennyei atya örök bölcsességébe, kiapadhatatlan szeretetébe vetett tántoríthatatlan bizalomban, és ezen alapuló megnyugvásban állott.

Krisztusnak ezen örök becsü adományát, a keresztyén vallás ezen felülmulthatatlan áldását, a lélek zavartalan, derült nyugalmát, a lelkiismeret boldogító békéjét örökölték is mindazok, kik igaz hittel, odaadó szeretettel ragaszkodnak Krisztushoz, az ő vallásához, és az ő mennyei atyjához.

De, ezen hitet és szeretetet csak a keresztyén hívők közösségében, Krisztus élő testében, az élő keresztyén anyaszentegyházban tehetjük sajátunkká. A keresztyén egyház azon csatorna, melyen át Krisztus, Krisztus vallása, vallásának áldásai mi hozzánk átszállanak; ezen csatornán át költözik be lelkünkbe ama vígasztaló lélek, kit Krisztus küld az atyától, ki a fiúságnak lelke, mert «bizonyosságot teszen a mi lelkünkkel együtt, hogy mi istennek fiai vagyunk, hogyha pedig fiak, tehát örökösök is, istennek örökösei, a Krisztusnak örökös társai; ha ő vele együtt szenvedünk, hogy ő vele együtt dicsőüljünk.»

A keresztyén anyaszentegyház megalapításának, isten lelke hatalmas csodatételeinek hirdetésére küldjük a pünkössti szent ünnepi napokra — — kedves tanítványunkat kívánva, hogy dicsőüljön meg az ő ünnepi követségében is isten lelkének ereje,

és váljék az ő ige-hirdetése Krisztus anyaszentegyházának gyarapítására.

Nagy-Enyeden, 1893. május 13-án.

Józsa Zsigmond,
a theol. akadémia igazgatója.

Dr. Kovács Ödön,
a jegyző tanár helyett.

A közalapról.

Az 1881. évi zsinat, mint reformált anyaszentegyházunk legfőbb törvényhozó testülete, örökre maradandó nyomokat hagyott ennek életében; nem csak azért, mert a korszakot alkotó 1791-ik évi óta a kedvezőtlen viszonyok, s a beállott stábilizmus miatt több nem tartatott; hanem, főleg, mert ekkor ment határozatba a hozott, s életbe léptetett törvények rektifikálása végett annak tíz évenkénti tartása, s mindenek felett, ekkor létesített az akkora hiányt pótló konvent és közalap.

Mekkora különbség a kettő között; az egy célra törekvésnek minő két irányu nyilatkozata! Mig amott őseink, az egyháztörténelem tanúsága szerint, protestáns egyházunk legmostohább időszakában az önfeláldozásig menő törhetetlen elszánt-sággal egyházuk alkotmánya, s lelkiismereti szabadságuk biztosítása érdekében küzdenek, addig emitt reformált anyaszentegyházunk vezérei az idők viharai által megrongált, s belső berendezésében, fejlődésében hátra maradt épület javításán fáradoznak.

Amott a világosságnak a sötétség, a szeretetnek a szeretetlenség, a szívet nemesítő igaz vallásos hitnek a káros rajongásig fajult vakbuzgóság elleni törhetetlen küzdelmét; emitt reformált anyaszentegyházunk fejlődését előmozdító, annak nagygyá, boldoggá lételén fáradozó lelkek gondos körültekintését szemléljük.

Azonban, nem lévén célunk, a kettő közötti különbséggel bővebben foglalkozni, lássuk az utóbbinak a már életbe léptetett, s így multtal bíró két legfontosabb intézményét: a konventet és közalapot, s ezek közül is, célunkhoz képest, szóljunk az utóbbiról.

Alig egy hónapja, hogy az egyetemes konvent, melyről kezdetben sokan azt hitték, hogy csak a papválasztás háromszori megfélebbezésére való, befejezte évi áldásos működését.

Bevégzett tárgysorozatának egyik legfontosabb része a «Közalap»-ról szóló számadás tíz évi eredménye és forgalmának előterjesztése volt.

Bizonyára, nincs e becses lap tisztelt olvasói, sőt reformált anyaszentegyházunk tagjai között egy sem, kinek lelkét az eredmény hallatára az isteni gondviselésbe vetett hit felemelő érzete ne hatotta volna át; ki ne adott volna hálát istennek, hogy sokat szenvedett anyaszentegyházunkat látónoki lélekkel felruházott vezérekkel áldotta meg, kik egyházunk legjelcsebb, legbuzgóbb férfiaiit fél-századon át foglalkoztató, de minden igyekezet, minden nemes törekvés és buzgólkodás mellett, célt nem érhető eszmét, diadalra segítettek.

Egyházunk ez elévülhetetlen érdemeket szerzett nagyjai közül ma még sokan élnek, s megelégedéssel tekinthetnek a közalapra, mint ama napok hatalmas alkotására.

A kicsiny makk sudárba szökkent, gazdag lombkoronát is hajtott; most már csak tovább kell ápolni, éltető vizek csatornáival kell körül venni, talaját kell kövériteni.

De, vajjon ez történik-e? Vajjon, a közalapot megteremtő nagyjaink lelkesedése, igaz vallásos buzgósa, s az egyház szeretete által felfakasztott éltető vizek forrása egyenlő méretű-e? Vajjon, a megvalósítandó nagy célokkal egyenlő léptekben halad-e buzgósa, áldozatkészégünk?

Nekünk úgy tetszik, hogy nem. Ugy tetszik, mintha a gyors emelkedésben stagnálás, sőt visszaesés állott volna be; mintha, a sziveket hevítő buzgósa lényegesen megcsappant volna.

A közalap végrehajtó bizottságának jelentése is ezt bizonyítja.

Hét év alatt, 1883—1890-ig, az első évi bevalláshoz képest húsz százalékra tehető a közalapi adó csökkenése, s míg 1890-ben 23,765 forint 29 krajcárral kevesebb folyt be, mint 1889-ben, addig 1891-ben még elszomorítóbb eredménnyel állunk szemben.

Ezen tapasztalaton nyugvó igazság fájdalmas érzése ösztönözte a konventet is bizonyára a gátló akadályok lehetőségig való elenyésztetésére, illetve, a közalap bevételeinek lehető szaporítására, midőn útasította közegeit, hogy személyes rábeszéléssel igyekezzenek a hívek önkintes bevallását minél kedvezőbb mértékben eszközölni.

Vajjon, helyesen cselekedett-e? Vajjon, ezen ismételt eljárásnak lesz-e kedvezőbb eredménye?

Nézetünk szerint, nem; mert, bár a személyes rábeszélés hatását nem tagadjuk, ez esetben attól nem sokat remélhetünk.

Megmondjuk, miért. Mert ez irányban már minden lehető megtettünk, s mert a máj világban, midőn áldozatkészégünk oly sokfelől vétetik naponként igénybe, vajmi kevesen hajlandók, hogy önkint állandó nagyobb terhet vegyenek magukra.

Mi a közalap bevételei folytonos csökkenésének okát a XII-ik adó-osztály mellé, a legkisebb 20 krajcár, a legnagyobb 40 forint, a XIII, illetve XIV-ik fölvételében, mert ez által a legtöbbben ebbe iratkoztak be, és abban találjuk, hogy az önkintes bevallások a legnagyobb rábeszélés mellett sem vihethők teljesen keresztül.

Igaz ugyan, hogy a kezelési szabályok 6-ik szakaszában fel van hatalmazva a presbiterium, azt helyesbiteni, de a mely lelkész azt megpróbálta, keresztül vinni, az tudja, minő darázs-fészekbe nyult.

Épp ezért, nézetünk szerint, a rábeszélés által eszközölni önkintes bevallás helyett, sokkal célszerűbb lett volna, vagy az 1883-ik évi Kolozsivártt tartott konvent által felvett 13. illetve, 14-ik osztályt (10 kr.) törölni, illetve, visszamódosítani; mivel évi 20 krt. a legszegényebb is fizethet; vagy pedig a terhet az állami adó után bizonyos százalékban kivetni, s az állami közegek által felszedetni, ez utóbbi annyival inkább, mert ez esetben a filiákban s főleg a diasporákban lakó, s legtöbb esetben főúri híveink is fizetnék az őket illető részt, míg így a legtöbbben azt sem tudják létezik-e a közalap?

Ez esetben sokkal hathatósabb mértékben teljesülne a közalap egyik lelkes teremtője, Lónyai Menyhért, következő jóslata: «Ez az intézmény fejlődni fog, s isten segédelmével, folyton gyarapodva, oly terebélyes tölgygyé fogja magát kinőni, melynek árnyéka alatt a késő utódok védelmet találnak a jöhető viharok között»

A «Vallásos estélyek Kolozsivártt» cimű cikkhez.

A szellemi munkásság terén alig van oly mozzanat, mely ha őszinte, igaz meggyőződés, s az igazság vezérli, az ember javára ne volna jótékony hatással. Az ember a cselekvés ezen terén míg egyfelől önmagának erejét edzi, s szárnyakat növel, hogy tudjon fölemelkedni gondolatban a végtelenhez, s kutassa az emberi értelem által még föl nem fedezett titkokat, másfelől ember-társainak az ismeretek szerzését könnyíti meg, s a hol az ismeretek

szerzése iránti vágyódás föl nem ébredt, ott azt felkölti, s a felköltöttet tovább fejleszti.

E kettős célnak kellene vezérelni minden szellemi munkást, s az eredmény nem csak hogy ki nem maradna, hanem fokozódnék még ott is, hol a szellem munkása egészen az ismeretek utáni vágyódás fölbresztésénél kezd tervének megvalósításához. E ponton kezdtek a munkát azok, kik a «Vallásos estélyek» által akarták fölbresztetni a népnél a szűnyadozó vallásos érzületet, s vágyakat ohajtottak önteni a szivekbe, az isten utáni vágyódás szent tüzét, mely letörül a lélekről minden földit egy magasabb élet birhatásáért, isten országáért, lelke üdvéért.

Mily szép, mily magasztos foglalkozás azon lelkipásztorokra, kik a megadott példát követve, hiveik vallásos érzületének fölbresztéséhez fognak, és hitet, meggyőződést keltenek a hitetlenek lelkében, mely gyümölcsöt terem, ragaszkodást multunk megismertetése által egyházunkhoz azokban, kik egyházunk kötelékét elhordozhatatlan igának tartják, s lelkesedést, küzdeni hitők igazságaiért.

Ezeket a gondolatokat újította fel lelkemben Vajda Ferenc aának e lap 13-ik számában megjelent «Vallásos estélyek Kolozsvártt» című cikkekcskéje; s ezen gondolat hatása alatt említek fel egyetmást, melyek a vallásos estélyek meghonosulását akadályozzák, mivel éppen lelkeszeinktől hallottam egy alkalommal azokat, midőn a Vajda által fölemlített, s főntebb felhozott módon nyilatkoztam a vallásos élet megelevenítéséről.

Mult évben szóltam a vallásos életnek megelevenítéséről egy lelkész jelenlétében. Szavaimra az öreg pap így válaszolt:

«Hja, kedves öcsém, én is így beszéltem a theologai kurzus befejezésekor. Idealista voltam, eszmém megvalósítására törekedtem ifju hévvel, lelkesedéssel; de, hasztalan, mert az eredmény kimaradt, sőt sokszor igazságtalan vádakkal illettek hiveim buzgó munkámért. Így történt aztán, kedves öcsém, hogy fölhagytam törekvéseimmel, s a szellemi téren, az egyházi élet megelevenítése körül, csak annyit teszek, mennyit az egyházi törvények előírnak.»

«A tiszteletes ur, szólék én, nem birt elég erős kitartással; mert, ha birt volna: akkor munkája gyümölcsében gyönyörködhetnék. Mert, ha a felnőttek kigúnyolták törekvéseiért, nem kellett volna azonnal kétségbe esnie. Kérem, ha reformátoraink, első hiveink elég erősek voltak az általuk elhintett és befogadott magvakat, ha kellett, vérükkel öntözve, kikeltetni; ha képesek voltak, az emberfeletti küzdelemben hitüket föntartani, s eszméik diadalát remélni, úgy nekünk sem szabad, kétségbe esni az első sikertelenség miatt, melyek munkánkat követték. Újabb és újabb próbát kellett volna tennie, s bizonyosan munkáját siker koronázta volna. Ha nem boldogult a felnőttekkel, növelhetett volna egy új nemzedéket, melyben pezsegne a vallásos élet, s oly gyönyörűséggel nézne annak tagjain végig, vagy még nagyobb, mint ama szép gyümölcsösen, mely gondos kezeinek munkáját hirdeti. Az ifuságot kellő tapintattal mindig könnyen lehet hajlítani.»

«Igazad van, öcsém, elméletileg; de lásd, az ilyen eszmék soha sem valósíthatók meg. De hagyjuk ezt, majd meglátod, hogy az én koromban te is így fogsz szólani ifju barátodhoz. Én szavaid hallatára önmagamát látom

benned, ifju koromban. Adja az ég, hogy törekvéseidet oly siker koronázza, mint a minő lelkesedéssel csüngsz pályádon!»

Egy más alkalommal más lelkészekkel találkoztam, kik közt éppen a «Vallásos estélyek»-ről folyt a beszélgetés. Én is kimondottam e tárgyról véleményemet, melyben hangsúlyoztam, hogy csaknem egyedül, a «Vallásos estélyek» azon eszköz, mely által a hivek közönyösségét a vallás iránt meg lehetne szüntetni.

«Barátom, szóla az egyik lelkész, most úgy látszik az ige a fő, melyért lelkesül; de jön idő, midőn látni fogja: «a kenyér mindenek előtt.»

Pirulva hallgattam el szavai bevégzésével, mert láttam, hogy hivatása teljesítésében nem az odaadó szeretet, lelkesedés vezet, hanem teendőit csak a kenyérért teljesíti. Eszembe jutottak nagy tiszteletű Berde Sándor professzor urnak, a mult kerületi gyűlésen mondott, szavai s most érzem azoknak igazságát. «Lelkesedést kell önteni papnövendékeinkbe s akkor kevesebb tudománnyal is nagyobb eredményt mutathatnak föl,» körül-belül ezek valának mély értelmű szavai.

Külföldön a «Vallásos estélyek» gazdag gyümölcsöt termettek, ugyannyira, hogy ott nem predikál a pap az üres padoknak, hanem a hivek szép számu közönségének. Ha ott a «Vallásos estélyek» és gyermek isteni tiszteletek eredményt szültek, miért lennének sikertelenek nálunk?

Én nem kételkedem, hogy a «Vallásos estélyek» tartása által nálunk is eredményt lehetne elérni; sőt, hogy mindenütt meghozná azon sikert, mely után egyházunk minden lelkipásztorának, ha hivatását be akarja tölteni, törekednie kell.

A kellő sikernek csak kezdetéhez is évtizedek kellenek, mivel az eredmény sok helyen csak úgy remélhető, ha annak kivívásához, gyermek-istentiszteletek tartásával, a gyermekekből új nemzedéket nevelünk. E nevelés, a gyermek istentiszteleten kívül, a vallás tanításának újjászervezése, a lelkészek lelkesedésének fölkeltése által lehetséges, mert bizony sokan vannak, kik nem a sikertelenség miatt nem törekednek a vallás-erkölcsi élet megelevenítésére, hanem azért, a mint egyik professzorom kifejezte magát, «mert nincs meg bennök az arra-valóság.»

A vallás-tanításának újjászervezése, gyermek-istentiszteletek behozatala, kapcsolatban a vallásos estélyek tartásával, a Vajda által említett módon, a sikert biztosítaná, mert a két első eszköz által biztos fundamentumot építenék a harmadik befogadására. Ekkor a lelkesedést is felkölténék az egy- és más helyen elért eredmények s bírna minden lelkipásztor elég lelki erővel, küzdeni a vallás, erény, emberi magasabb rendeltetés megvalósításáért, melyek azért, hogy semmi világi értékkel nem bírnak, nem lennének közönyösök a mai kor lelkészei előtt.

Falusi levelek a szerkesztőhöz.

I.

Nagy tiszteletű szerkesztő úr! Békesség és egyetértés mi közöttünk. Mert, kérem alássan, én falusi gazdember vagyok ugyan, de jó keresztyén és vastag nyaku kálvinista. Szorgalmasan hallgatom a pap prédikációját, eljárók a presbiteri és egyházközségi gyűlésekre, kötelessé-

geimet pontosan teljesítem. Ezt mások is tudják. Ezért a szomszédság, sógorság, atyafiság, komaság előtt nagy a tekintélyem és befolyásom. Dicsekedés nélkül mondhatom, hogy mindent az én belátásom és útasításom szerint cselekesznek, még a pap prédikációját is az én felvilágosításom, magyarázatom teszi épületessé. Ez legnehezebb feladatom, mert a mi papunk egészen elmaradt a máj világtól, a gyakorlati élet kivánalmaitól, ragaszkodik a bibliához, az evangéliomhoz, a kijelentéshez, hiszen az istenben, a Jézus Krisztusban, az örök életben, jutalomban, büntetésben, és sok más, magát túlélt orthodox tanításokban, melyeket a felvilágosodott korszellelem nevetségesnek ítél. Ezeket kell a tudomány, felvilágosodás, miveltség, haladás érdekében ellensúlyoznom, hogy legyen végre-valahára világosság, és a föld népe ne botorkáljon sötétségben. Nem is tudom, hogy a papokat miért nem nevelik a mi izlésünknek, világi szükségleteinknek megfelelőleg; miért nem tanítanak nekik más tudományt, mint azokat az elvont theologiai tudományokat; miért nem ismertetik meg velők a hasznos mesterségek gyakorlását, hogy ne legyenek oly élheterlen koldusok, hanem élelmes gazdagok. Ekkor lenne tekintélyük, társadalmi állásuk, befolyásuk, míg így csak nekünk vannak terhünk, kiknek tartani kell őket, hogy étlen meg ne haljanak. A papok nem magukért, hanem érettünk vannak; nekik azt kell tudni, azt kell cselekedni, a mi nekünk már itt a földön nagy kamatot hajt; nekünk nem mennyei, hanem földi kincsekre van szükségünk; mi csak földi kenyeret éhezünk, nem pedig istennek igéjét, mely, a mint ők tudják, az ő szájából származik.

Templomaink igen puritánok. ridegek; minden cél, izlés és számítás nélkül vannak berendezve, azért konganak az ürességtől. Mennyivel praktikusabb lenne, azokat a bonctan, gépészet, építészet, kertészet, gazdaszat, s más, a gyakorlati élet körébe tartozó szemléleti képekkel díszíteni fel. Ekkor semmi nehézségbe nem kerülne, p. o. a ragadós marha-tüdőlob meggyátlása érdekében gyakorlati felvilágosításokat adni, a kolera bacillusairól előadásokat tartani, sőt a börze-spekulációk számára is lehetne szemléleti tárgyakat használni. El kell ismerni, hogy a jeruzsálemi templom az akkori szükségletnek teljesen megfelelt, mennyiben voltak ott galambárusok, pénzváltók, eladók és vásárlók. Eljött az ideje, hogy az akkor elkövetett hibát, s az emberi haladás természetes fejlődésének erőszakos megzavarását csak nem kétezer éves sikertelen kísérletek után jóvá tegyük. Erre pedig első lépés a szemléleti képek beszerzése. És itt felhívom az érdeklődők figyelmét arra a körülményre, hogy évenként több papi állomás van üresedésben. Ezeknek interkáláris jövedelmeit, s az adminisztráns papot illető ily nemű fizetségeket sokkal gyakorlatibb volna, a fönne jelzett átalakításokra fordítani, mint a templom-építési kölcsöntőke törlesztésére vonni el a beszolgáló lelkésztől. A mi a papot illeti, reá nézve mindegy, akár erre, akár arra vonják el az őt illető interkáláris jövedelmet, de nem mindegy a korszellelem követeléseire nézve. A papokat úgy is mi fizetjük, mi tartjuk, tőlünk élnek, jogos követelés tehát, hogy az, a mi csak úgy az övék, ha mi adjuk: mikor azt nekik nem szolgáltatjuk ki, fordítsuk a mi gyakorlati szükségleteink kielégítésére.

Ezzel némileg kárpótolva lennénk azon üdvös intézmények meghiusulásáért, melylyel a papi imprudencia nyo-

morit meg bennünket. Nagytiszteleted városi ember s így nem tudhatja, ne is tudja meg, mily nehéz akadályokat gördítenek azok a falusi kacor-papok a haladásnak emberi természetünkben rejlő rendes menete elé. Szintugy röstellem elbeszélni, hogy a mi papunk mint hiúsította meg községünkben az önkintes tüzoltó-egyesület megalapítását; de ha már benne vagyok az igazság fürdőjében, elmondom azt is. Történt pedig az úgy, hogy papunkat fölkértük az alakuláskor korelnöknek, mert azt gondoltuk, hogy ő okosabb, mint mi. Alaposan csalódtunk. Elkövette ugyanis azt a tapintatlanságot, hogy mikor Bagoly komám ott az alakuló gyűlés színén felkérte, hogy adjon határozott és világos feleletet e két kérdésre «kell-e abban az egyesületben fizetni és másodsor, parancsol-e valaki abban az egyesületben?» a tiszteletes gondatlanul azt felelte, hogy «kell bizony fizetni, parancsol is valaki, hogy rend legyen.» Ez a tapintatlan nyilatkozat azonnal lehűtötte a lelkesedést s miután Bagoly komám mindnyájunk általános helyeslése között kinyilatkoztatta, hogy téli-verbis liberalis ember oly társaságnak tagja nem lehet, hol fizetni kell s e mellett még parancsolnak is neki, hangos éljen kiáltások között szétszórtunk s ott hagytuk azt az imprudens papot, hogy legyen egyedül önkintes tüzoltó társaság s feleljen minden tüzkárért. Ugy kell neki, mi legalább saját előnyünkre s lelkiismeretünk megnyugtatóására biztosítva vagyunk, ő pedig aratja azt, a mit vetett. Pedig cselekedhetett volna sokkal okosabban, a mi neki semmi kárt, nekünk pedig teljes megnyugvást és hasznot hozott volna. Azt már nagyon jól tudja ugyanis a tiszteletes, hogy a közpénztári illetékeket s más egyházi követeléseket mi nem fizetjük, tehát az eklézsia sem fizetheti, tehát ezt már mi tudjuk helyesen, az esperes úr pontosan lehúzza a pap fizetéséből, miért fizessük hát mi? Ha már a tiszteletes ezt az ő zsebéből kivett összeget felajánlja a tüzoltó-egyesület céljára: jót állok róla, hogy az oly csúfos kudarcot nem vall; valamint állítom azt is, hogy méltánytalan eljárásról sem lenne oka panaszkodni, mert volenti non fit injuria, míg jelenben akarhatja ellen és saját hibáján kívül vonják le fizetéséből.

Az ilynemű ellentétek elsimitására kellene egy valóban buzgó kalvinista papnak törekedni oly időben, mikor a papi fizetések rendezése a küszöbön áll. Az én elvem az, «legyünk méltányosak.» Lássuk csak. Én naponta egy kaszásnak fizetek negyven krt, a mi papunknak napi fizetése egyre-másra 80 kr. pedig sem nem kaszál, sem nem kapál, sem zabot nem hegyez. Nagyon helyén valónak itélem tehát, ha az a sok, különböző nevek és címek alatt eszközölt levonás a kaszás és pap napi fizetése közötti differenciát annyira a mennyire kiegyenliti, csak azt nem helyeslem, hogy e levonásokat nem gyakorlati célok valószínűsítésére fordítják. Ezen a véleményen van a notarius is, rajtam kívül az egyetlen okos ember a faluban, csakhogy ő a negyven krt. is sokalja a papoknak s elégnék itéli az asszonyok huszonöt kr. napidiját, mert a papok is szoknyában járnak, mint azok, tehát nem érdemesek többre. Én nem osztom ezt a nézetet, bárha meg vagyok győződve, hogy az az evangélium, mit a jegyző hirdet, nem pedig az, mit a pap prédikál; de itt tekintetbe kell venni azt, hogy a pap még sem asszony s így nem számíthat mellék-jövedelemre.

Tartozom az igazságnak annak kijelentésével, hogy mióta munkás részt veszek az egyházi ügyek intézésében, egyszer, de csupán csak egyszer paptól is hallottam okos beszédet. Hallottam pedig akkor, mikor az évi előleges költségvetést állítottuk össze. Ez az okos beszéd abból áll, hogy a szükséglet semmi esetre nem lehet több, mint a fedezet; szükségleti hiánynak lenni, nem szabad. Ezt a példabeszéd így fejezi ki «csak addig nyújtzkodjál, míg a takaród ér.» Ennek nagy hasznát is vettük az adótételek előirányzatánál. Kitűnt ugyanis, hogy az egyháznak évenként husz frtot kellene fizetni különböző adónevekben, de csak öt frt. fedezet van. Megcselekedtük tehát azt az okos dolgot, hogy a költségelőirányzatba öt frt. adószükségletet vettünk fel. Hanem ez is csak olyan papi bölcsesség, melynek a gyakorlati életben semmi haszna nincsen, míg az egyház körén belül igen praktikus alkalmaszható, nemcsak, hanem a papi fizetések nivellirozására, a pap és egyháztagnak békességes együttélésére célszerűen értékesíthető expediens. Megvallom, nagyon szeretném, ha az az okos papi beszéd a gyakorlati életben érvényesülne, mert akkor az adómennyiséget, tetszésem szerint, magam határoznám meg s lenne eszem, hogy azt minél kevesebb összegre tegyem. Hanem, úgy vagyunk, hogy a papok elvesztették hitelüket s ha okos dolgot mondanak is, azt senki sem hiszi el. Könnyű az egyháznak, mert a pap fizetéséből levágnak akkorát, mennyi elégséges a takaró kitoldására, hogy Páké üsse Barátost, mint a székegy ember mondja. Az meg éppen előny az egyháza nézve, ha a műtét által a pap napi bére negyven krról harminc, vagy harmincöt krral csökken, mert így nolle-velle a liberalizmus, egyenlőség, testvériség talajára terel-
tetik. Én legalább az ilyen mű amputációknak köszön-
tem, hogy a papbőrre nézve köztem és a notarius kö-
zött felmerült differenciákat sikerült kiegyenlíteni.

Ezekből megítélheti Nagytiszteleted, hogy az egyházi ügyeket nagy figyelemmel kísérem, azok iránt nagy érdeklődéssel viseltetem s ígérem, hogy munkásságomat a közügyeknek szentelem, az egyház érdekeit teljes erővel előmozdítom, minek bizonyossága e nyílt levél is. (Kérjük a folytatást. Szerk.)

Az egyházmegyékből.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegye f. é. április 26. és 27. napjain tartotta meg tavaszi rendes közgyűlését, Sz.-Udvarhelyen. A gyűlés megkezdése előtt istentisztelet volt, mely alkalommal Sándor András patakfalvi ifju lelkész afa predikált, ki nagy gonddal írott és jól előadott beszédével, melyben a papról, mint a jelenkor prófétájáról szólt, folytonosan ébren tartotta a hallgatók figyelmét.

Istentisztelet végeztével, a templomtéri papi-lak tanácskozó termében kezdetét vette a gyűlés Menyhárt András, esperes afa esperesi jelentésével. Az esperesi jelentés egy részről szomorú, más részről örömdetes tapasztalatokat tartalmazott. Ugyanis, a «pax» alá bujtatott kulturharc, a törvénytelen úton is folytatja működését; most is áldozatul esett alsó-sóvalvi egyházközségünkben egy tizenkét tagból álló csoport. (Az áttérés, mint törvénytelen, átiratott az alispáni hivatalhoz.) Eklatáns bizonyítéka ez annak, hogy: «az ördög, mint ordító

oroszlán, szerte jár, keresvén, kit elnyeljen.» Kétségtelen, hogy az amugy is gyengéket «nyeli el» könnyebben, de bármint állna is a dolog, nem elég részünkről a passzív magatartás, az idők jele éber figyelmet parancsol. Lépjünk akcióba; szálljunk sikra a seregek istenének nevével, hisz oly sok felséges példa ínt buzdítólag felénk! Ugyanazért, kedves lelkész afa.: «Ugy fénylnek a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák a ti jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei atyátokat.» Hadd, lássuk, miként száll tova a tömjén-füst a világosság sugarai előtt, miként ül diadalt az élő hit a lelki vakság fölött! Ti pedig: «Ne tévelyegjetekek szeretett atyámfiái!» «szelidségben fogadjátok el a belétek ültetett ígét, mely képes, lelkeiteket megtartani.

Az egyházvizsgálat január 16-án vette kezdetét és be-
végződött március havában. Az esperesi jelentésből kitűnt, hogy a hivek között mindenütt béke és egyetértés van, kivén Ócfalvát, a hol egy a polgári életből az egyházi élet terére átvitt torzsalkodás még mindig zsbibasztólag hat az egyházi életre. Ugyanis, feledi itt egy néhány egyháztagnak, hogy isten szent színe előtt mindenki egyenlő s eléggé el nem ítéltető kicsinyeskedéssel verseng a templomi székek fölött. Tudjátok meg kedves atyámfiái, hogy «isten a kevélyeknek ellenök áll, az alázatosoknak pedig kegyelmet ad.»

Az iskolák is megvizsgáltattak s úgy a magaviseletet, mint a tanulásbeli előmenetelt illetőleg, az eredmény általában jónak mondható. Azonban, az is bizonyos, hogy egy pár helyen a gyermekek többet tanultak volna, ha a tanító többet foglalkozott volna a tanítással. A templom veteményes kertjeiben nem elég buzgósággal sáfárkodókkal szemben esperes afa. nem késett az őket méltán megillető megrovással. Vajha, nem sikertelenül hangzottak volna el intelmei; vajha, a jövő alkalommal örömmel lenne konstatálható, hogy azok, kiknek most nagyobb ügyszeretetet kellett volna tanusítaniok, kellő odaadással nyesegették a gondjaikra bizott csemetéket. Mert, «vajjon, szednek-e a tövisrül szőlőt, vagy a bojtorjánról figét?»

Egyházmegyénk földrajzi fekvéséből következik az a kényes helyzet, hogy benn a felekezeti, a vidékeken pedig a nemzetiségi küzdelemre állandóan készen kell állania, a mihez hozzá tudva azon sajnos jelenséget, mit az esperesi jelentés is igazol, hogy a gyengébb egyházközségek alig bírják a napról-napra szaporodó egyházi terheket, egyházmegyénk sorsa nem mondható minden tekintetben kedvezőnek.

De, hadd számoljam elő az esperesi jelentés azon pontjait is, melyek minden lélekre és szívre csak megnyugtatólag hathatnak. Örömdetes dolog, ugyanis, hogy igen sok helyen áldozattal is építkeznek; templom-renoválás, új parokhiák építése, vagy a régiek átalakítása által kívánnak megfelelni a kor követelményeinek s így adják elismerésre méltó jelét az élő hitnek.

Dicsőségesen uralkodó királyunk, ő felsége, héjjasfalvi egyházközségünknek iskolaépítésre nyolcvan, az égeinek pedig templomépítésre ötven frtot méltóztatott, saját pénztárából, legkegyelmesebben adományozni. Nemes lelkü királyunk élte-tése követte az esperesi jelentés azon részét, melyben e felséges királyi adományról emlékezett meg.

(Vége következik.)

Külföldi egyházi szemle.

A svájci szabad vallásnak igen frappáns következménye játszódtott le nem régen a berni nagy tanácsban. Ugyanis, egy megválasztott képviselőt, ki szocialdemokrata-elveket val-

lott, felhívtak az ülésben a szokásos eskü letételére; de ez, mivel az esküformában benne volt az «isten engem úgy segeljen» és egészében véve is, az istenre hivatkozás rajta végig vonult: megtagadta az eskü letételét, illetve, arra az istenre való hivatkozást, a kit nem ismer, a ki nincs. Az eskü megtagadása mindenféle nagy kíváncsiságot szült, mindenki szeretne volna tudni, mi fog történni? A legtöbben, természetesen, nagyon elítélték a képviselőt, de nem a liberalisok, kik egészen helyeselték eljárását, mivel, mondták, az alkotmány 49-ik paragrafusára kizár minden vallási vonatkozást a polgári és politikai jogok gyakorlása köréből. Ugyanazok a liberalisok voltak ezek, a kik annyira vitték, hogy még abban is alkotmány-sértést láttak, hogy a tanácsház ajtaja fölébe ez van írva: «istennek, a mindenhatónak nevében.» Vajjon, azonban, abban nem láttak-e, hogy ők ilyen elveket hangoztatnak? Örökre kár, hogy Maine de Biran törekvéseit senki sem utánozza, hogy felfedezzen valami olyan eszközt, melyet psychometernek lehetne nevezni, holott a milyen könnyű lenne a mai psycho-fiziológia korában, olyan háládatos foglalkozás is lenne.

*

Franciaországban már régen érezték azt, hogy meny-

nyire üdvös hatása lenne annak, ha az evangéliumi keresztények mindnyájan egyesülnének és közös erővel valósítanák meg örök protestációjukat a római egyház ellen. A szükségérzete azonban sokáig senkit sem sarkalt nagyobb akció megkezdésére. Most már azonban mégis megkezdtek némelyek, hogy e nagy tervet valahogyan életbe léptessék. Nem régen több nagynevű theologus aláírásával egy felhívás jelent meg, mely felhívja a lutheranus, a methodista és gallikanus egyházakat, hogy csatlakozzanak mindnyájan a református egyházhoz. Lesz-e valami a mozgalomból, még nem lehet tudni; de hogy legyen, nagyon kívánatos; hiszen, azokat az ellentéteket, melyek az egyes egyházakban megvannak, nem nagy nehézség lesz, legyőzni. Vagy nehézség lesz? Olyanok tán Franciaországban is a viszonyok, mint nálunk Magyarországon, hol szintén jobban szeretik némelyek a kicsinyes érdekeket szolgálni, mint az egyesülés által a nagy célokat? Tán, hogy nagyoknak láttassanak. Tán, hogy magukat lássák nagyoknak, mint a pók, mely megvonul a maga szögletében és azt hiszi, hogy ő a teremtés legnagyobb fia és pókhálója a legremekőbb mű, mely csak valaha létezett. Mindenesetre, mert azt akarják, hogy az ember csakis a Fauszt szöcske-lábu lények kategóriájába tartozzék.

TÁRCA.

Hegedüs Sámuel, mint morálista.

II.

A barátságról.

Az emberek egymáshoz való viszonyának szabályozására nagy befolyással van egy, az erénytől el nem választható tulajdonság: a b a r á t s á g.

A barátság valami megmagyarázhatatlan és kölcsönös vonzalmon, rokonszenven alapul. Alkatrészei: a kölcsönös megbecsülés, melyre az érdem elismerése ösztönöz; az érdem pedig az erkölcsi kiválóságokra támaszkodik, melyek a nemes indulatok, erények, stb. A kölcsönös megbecsülésből foly a kölcsönös bizalom, ebből pedig a kölcsönös szeretet, melyet csak őszinteséggel lehet megnyerni. (A privát élet filozófiája, 27. lap.) A hol ezek a tulajdonságok nincsenek meg, vagy, ha meg is vannak, de nincsenek egymással összhangzásban, ott sohasem lehet állandó és igaz barátság, s mindenkor beteljesedik, a mit a fecske mondott fiának, midőn ez azzal dicsekedett, hogy a fogoly-madárral barátságot kötött: «Fiam, ő a meleget nem szereti, te a hideget nem szereted, nem éltek meg együtt.» Ezért van az, hogy a barátság feltétlenül megköveteli úgy a gondolkozásmódnak, mint az érületnek teljes megegyezését. (Az igaz ember házának virágzása. 23-ik lap.)

A barátság úgy társadalmi, mint erkölcsi szempontból igen nevezetes.

Társadalmi tekintetben azért fontos, mert megvetette a társadalmi élet alapját az által, hogy az embereket egymáshoz közelebb hozván, fölkelte bennök a társulás, és a társadalommal való alakulás gondolatát, s ezen eszme megtestesítése által megalkotta az államot. (Az igaz ember házának virágzása, 23-ik l.)

Erkölcsi oldaláról tekintve a barátságot, szintén figyelemre méltó, mert minden romlottsága mellett is a világnak,

melyről a morálisták annyit panasznak, voltak, vannak és lesznek olyanok, kik a szív nemes érzelmeit megbecsülik. (A menyasszony menyegzői ékessége.) S éppen a barátság egy fényes bizonyíték arra, hogy az emberekben még sok jó van, s vannak, a kik azokat szeretni tudják. (Micsoda szempontból, stb. 9. l.) De, jegyezzük meg, hogy csak a valódi barátság, mert annak tisztának kell lenni, tisztának minden nemtelen indulattól. A kis gyermekekben szinte erősebb és tisztább a barátságérzete, mint a meglett emberekben; de a mint nőnek, úgy hidegednek egymáshoz. Ez a különösnek látszó jelenség abban találja magyarázatát, hogy a gyermekeknek romlatlan, tiszta lelkét a nagyravágyás, a vetélkedés, az ön-szeretet, s más nemtelen indulatok még nem mételyezték meg. (Az igaz ember házának virágzása, 21—22. lapon.) Leginkább az ön-szeretet szokott a barátság megrontója lenni; úgy hogy bátran elmondhatjuk, hogy az önzés az a köszirt, melyen a barátság hajótörést szenved. És ha olyan kevés valódi barátságot és valódi barátot látunk a közönséges életben, nem kell egyébnek tulajdonítanunk, mint annak a körülménynek, hogy ritkák az olyan emberek, kik az ön-szereteten felül tudnak emelkedni.

A ki jól ismeri az emberek jó és rossz tulajdonságait, örvend azon, ha barátjába vetett bizalmában, őszinteségében, szeretetében nem csalatkozott. (A privát élet filozófiája, 28. l.) Szívét egészen neki szenteli annak a kölcsönös barátságnak, s mivel megbecsüli azt, a kit szeret, ennél fogva megbecsülve találja magát is annak szeretetében. Ebben határozódik meg a barátság elve, mely abban áll, hogy: a ki tud jó barát lenni, az megérdemli, hogy meg is találja magának azt. (Az igaz ember házának virágzása, 24. l.)

A valódi és hű barátság valóban az élet gyönyörűségei közé tartozik, mert ez alapja minden vonzalmainknak, a hitvétsársi szeretetnek, a gyermeki, szülői, testvéri s felebaráti szeretetnek. Vágyva keressük a barátokat; de, mint a ki hasznos

füveket keresvén, sokszor megszurja kezét, úgy mi is csak hosszas tapasztalással, és sokszori csalódás után találjuk meg azokat. Mennél ritkábbak, annál becsesebbek. Valóságos ajándékai az égnek, mert barátságukat az ember soha ki nem meritheti. (Micsoda szempontból, 9-ik lap; A hivatal nélkül való élet, 78. l.) Az erényes barát arra serkent, hogy mi is hozzá hasonlók legyünk; a hű barát előtt bizalommal nyithatjuk meg szívünket, s az ő körében eltöltött órák becsesebbek, mint egy fényes estély. (A privát élet filozófiája, 11-ik lap; A hivatal nélkül, stb. 78. l.) Az élet szomorú pillanataiban balzsamot találunk náluk; részvételük tiszta szívből folyik; tanácsukkal és segítségükkel kéretlenül is megjelennek, s enyhíteni kívánják bánatunkat, mely erőt vett lelkünkön, mert az ő lelkük a miénkkel rokon levén, azt az érzést, mely szívünkön van, az övék is észreveszi, (A privát élet filozófiája, 49—50-ik lap),

«S többet cselekszik, mint szól.» (Poétai próbái. I. 243. l.) Az ilyen barátokat jutalmul adja az ég, s barátságuk a sirnál sem szakad meg, mert fentartja számunkra az emlékezet. Ha ilyen barátokkal birunk, elmondhatjuk (Az igaz ember házában virágzása, 24. l.)

«Buzogtam a barátságért,
S reám nézve többet ért
Egynek hiv állandósága,
Mint a világ hiúsága.»

(Az igaz ember halála [elégia], 47-ik lap.)

Sámuel Aladár,
a Bethlen-kollegium szeniora.

Különfélék.

— **Áprilisben pályázó cikkeinket irták:** A kath. autonomia: Horváth István; Megengedhető-e a gyermekeknek a biblia olvasása: Bíró András; A népiskolai vallás-tanításról: Veres Ferenc; 10,000 forint: Simon Antal; A protestáns pap multja és jelene: Bitay Béla; Az iskolán kívül: Veres Ferenc.

Ezek közül a «10,000» című cikke szavazott: Nemes Ferenc; «A népiskolai vallás-tanításról»: Nemes Sándor; «A kath. autonomia» feliratu cikke: Gáspár Albert, Nemes Árpád, Dénes Gyula; «A protestáns pap multja és jelene» című cikke szavazott: id. Lészay Ferenc, egyházkerületi főgondnok, Koós Ferenc, tanfelügyelő, Lénárt József, esperes, Tokos Sándor, esperes, Kiss Lajos, Lőrinci József, O. Weres Sándor, Keresztesy Gyula, Diószeghy Mór, Thamó Gyula, Csiky József, Szabó Lajos, Bogdán József, Deák József, egyházkerületi pénztáros.

E szerint, egy ilyen szép, becses cikkért valóban csekély 15 forint díjat elküldöttük B i t a y B é l á n a k. Az eredmény feletti örömről fokozza az a meggyőződés, hogy Bitay Béla hiszi, tudja, hogy mi lelki gyönyört érzünk méltó sikere felett.

— **Mire olvasóink e számunkat venni fogják,** hangok zúgása, az orgonák égbe emelő hangja fogja hirdetni a pünköszt, a szent evangéliomot. Innep lesz a halmokon, a völgyekben, a templomokban, a házakban, és a szivekben. A szentlélek mindent átható ereje megnyilatkozik a fák lombjain, a mezők füvében, a sarjadó vetések kalászt ígérő pázsintján, és az éneklő madarak dalában. A levegő megtelem balzsamos illattal, a menyboltozat nagy kegyelmében lehajlik a földre és a föld háládatosan emeli föl karjait az égre. Innep lesz; nagy innep: a szentlélek kitöltésének innep. Az újjászületésnek, a munkának, az emberi hivatás magas méltóságának, az életnek innep. A kitöltött szentlélek legyen mindenfelé a szeretetnek, a békeségnek, az atyafiságos indulatoknak, az ur nagy dicsőségének szentlelke! B o l d o g i n n e p l é s e k e t!

— **A kolozsvári egyházban, minden esztendőben,** pünköszt előtti vasárnap szokott megtörténni a konfirmációi ünnepély. Ez évben a belfarkas-utcai templomban Szász Gerő, a külmagyar-utcaiban Herepei Gergely végezte a tanítást, és konfirmált. A két templomban 270 növendék járult az úr asztalához a buzgó hívek tömeges részvétele mellett. A meghatóan szép, és magasztos innepnek a legszebb tavaszi idő kedvezett.

— **A budapesti egyetem évzáró innepéje** alkalmasból először történt, hogy az egyetem százakra menő ev. ref. vallású tanulói összegyűltek a Kálvin-téri templomban és Szász Károly püspök emelkedett hangú beszédével zárták be az esztendőt. Tehát, a katolikusok hivatalos «Veri Sancte»-jára, hálaistentisztelettel feleltek. Igen helyes, igen szép, igen magasztos! Ezt meg kellene tenni a kolozsvári egyetemen is. A református tanárok közül valamelyiknek kezdeményezni kellene. Összeírni minden év elején a protestáns tanulókat, buzdítani őket az együvértartozás szükségére, és lelkesíteni, hogy megálljanak hitökben rendületlenül. Isteni tisztelettel kezdeni és azzal végezni az esztendőt! Midőn az ifjkor tetőpontján bevégeződik a nevelés, midőn kilépnek az életbe, midőn vállalkoznak hivatásuknak terheit, felelősségét: miért hiányozzék éppen a vallásos nevelés; miért ne legyenek figyelmessé téve éppen a hit dolgaira; miért ne erősítsék őket a protestáns felvilágosodás és szabadság áldásaira? Sőt, még egyet. Helybeli kollegiumunk, és minden kollegiumaink miért nem nyitják meg, és miért nem zárják be az iskolai évet a templomban? A rektor-professzorok aztán elmondhatnák beszédeiket, kioszthatnák a jutalmakat, felolvashatnák a törvényeket az Aulában. De a növendékek szívébe bevésni a diplom szerzetét; mi protestánsok mindenütt imádkozhatunk ugyan, de a serdülő ifjak keblét fogékonyra tenni a köz-isteni tisztelet iránt; éreztetni velők, hogy egy a hit, egy a reménység, egy a szeretet, és hogy az imádság szárnyakat ad a léleknek: az oly szép kötelesség, melynek teljesítését elmulasztani, hiba volt eddig, bűn volna ezután. Dehogy vagyunk orthodoxusok! De a Zichy Nándorok, Pálfi Mórkok, a Schlauchok és Vaszaryk korában, jó és üdvös dolog lenne, élesíteni a protestáns öntudatot, a felvilágosodás és szabadság szerzetét, és a hódolatot a názáreti próféta példája iránt. Jövel szentlelke!

— **A piarista-rend magyarországi főnöke** a napokban meglátogatta Kolozsvárt. Ez magában véve, nem rendkívüli dolog; és senkinek sem jutott eszébe, hogy események közé számítsa. Mi éppen nem számítottuk. És mégis, ezt a látogatást igen fontosnak tartjuk, mert egy hatalmas argumentumot adott azoknak, kik a theologiai akadémiának Kolozsvárra való áthelyezése érdekében fáradoztak. Ugyanis, a rendfőnök ur itt léte a legszorosabban összefügg azzal a már-már bevégezett dologgal, hogy a piarista theol. seminariumokat egyesítik, és az egészet áthelyezik Kolozsvárra, és kapcsolatba hozzák az egyetemmel. Arra a bolond gombára nem reflektálunk, hogy némelyek ebben azt vélik látni, hogy a kolozsvári egyetemnek katolikus jelleget szándékoznak adni; de az elől nem zárkozhatunk el, hogy ime, a piarista rend mohó tagsággal ragadja meg a kedvező alkalmat, hogy módot nyújtson tagjainak, megszerezhetni a legmagasabb kvalifikációt. Hogy e hirt regisztráljuk, teljességgel nem szándékunk, felepanaszolni a mi évtizedes küzdelmeinket. Istennek hála, a mi ügyünk már oda fejlődött, hogy a szép cél megvalósulása már csak igen rövid idő kérdése: csupán kérni akarjuk azokat, kik e törekvésnek nem voltak barátai, hogy látva a piaristák példáját, tegyenek úgy, mint Saulus, legyenek Pállá, és a szép cél iránt való lelkesedéssel, és buzgósággal munkálkodjanak közre velünk, és elfelejtve azokat, a melyek hátunk megett vannak, hirdessük a jövőndő dicsőségét.

— **Az udvarhelyi egyházközösségben** e hó 10-én megejtett papválasztás eredményéről a következőkben tudósítanak: a kijelölt nyolc pályázó közül Veres Károly, papolci ref. lelkész, nem jelent meg próba-szónoklatának megtartására. A próba-szónoklatot tartott többi jelöltek közül a választás előtt visszaléptek: Z a j z o n J á n o s, koll. vallás-

nár és Benedek Árpád, időközben már megválasztott v. szentiványi pap. A megmaradt öt jelölt közül a választók véglegesen kettő, névszerint: Gönci János koronkai és Bedő Ferenc, peteki lelkész aai. körül csoportosultak. A győzelem 38 szótöbbséggel utóbbi javára dőlt el.

Szerkesztői nyiltposta.

= «A magyar-igeni papválasztás.» Cikkét nem fogjuk közölni hangjáért, és tartalmáért. Ez a dolog bíróság elé kerül, annak ítéletét majd közöljük, s ez igazságot fog szolgáltatni mindenkinek. Ne vágjunk a dolgok elébe. A ki nem hibás, ne féljen, és nem szükséges védekeznie.

HIVATALOS RÉSZ.

1189—1893.

KÖRLEVÉL,

nagytszeteletü Esperes és tiszteletes Lelkész aaihoz.

Az országos ref. papi gyámintézet megalkotása céljából szükséges előmunkálatok folyamatba tételével lelkészeink családi és lelkési gyámintézeteink vagyoni állapotának biztoss ismerete lévén szükséges, az e célra szolgáló jelentő ívek és rovatos kimutatások elkészítették és kitöltés végett hatóságunkhoz is megküldettek.

Minélfogva a jelentő ívekből annyi példányt, a hány anyaegyházközség, illetve, papi állomás az illető egyházmegyében van s a táblás kimutatásból 2—2 példányt oly felhívással küldünk meg nt. Esperes aainak, hogy a jelentő íveket t. pap aával kitöltetni s azok alapján a táblás kimutatást összeállítani s az így kitöltött jelentő íveket és kimutatásokat Ig.-Tanácsunkhoz 30 nap alatt fölterjeszteni, sziveskedjenek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. május 8.

Kádár Fános,
s.-titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

1196—1893.

KÖRRENDELET,

valamennyi t. Lelkész aához.

Vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ónagyméltóságának idei 14.893. sz. leirata folytán, értesítjük t. lelkész aait, hogy az osztrák-magyar monarchia mindkét államának, valamint a francia köztársaságnak kormányai az alattvalók polgári állapotát érdeklő okmányoknak egymással leendő kölcsönös kicserélését biztosítani óhajtván, e végből egymással szerződésre léptek.

E szerződés határozmányainak végrehajtása végett, a m. kir. belügyminiszter úr ónagyméltósága Magyarország összes törvényhatóságait útasította, hogy az anyakönyvvezető összes felekezeti hivatalokat, illetve, közegeket hívják föl, hogy az említett egyezmény értelmében hivatalból kiállítandó okmányokat, mint születési, esketési és halotti anyakönyvi kivonatokat, az 1893. január hó 1-től kezdve, minden lefolyt félévéről a törvényhatóságnak pontosan küldjék be, további eljárás végett.

Utassítjuk tehát t. lelkész aait, hogy a törvényhatóság első tisztviselőjétől (alispán, vagy polgármester), esetleg a járási főszolgabiráktól veendő ily irányu megkereséseknek, a lehető legpontosabban és fölötte sürgösen tegyenek eleget.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. máj. 8.

Kádár Fános,
s.-titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

1197—1893.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erd. ev. ref. kollegium mélt. t. Elöljáróságának.

A közoktatási m. kir. miniszter úrnak f. évi ápril 25-én, 16,534. sz. a. kelt értesítése alapján, tudatjuk a m. t. Elöljárósággal, hogy dr. Szemák István, budapesti áll. gimnáziumi tanár, az orsz. középiskolai Tanáregyesület választmányának megbizásából, a középiskolai ifjusági könyvtárak számára tájékoztató útmutatásul könyvjegyzéket készített (megjelent Budapesten, Lauffer Vilmosnál, 1892-ben), melyet a miniszter úr a rendelkezése és vezetése alatt álló középiskolák tanári testületeinek figyelmébe ajánlott. Felkérjük a mt. Elöljáróságot, hogy e jegyzéket a saját hatáskörében is ajánlani, sziveskedjék.

Egyszersmind megjegyezzük, hogy a mennyiben e jegyzékből még néhány mű hiányoznék, azokat a szerkesztő a

francia nyelvű ifjusági olvasmányokkal egyetemben, egy pót-füzetben fogja fölvenni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvártt, 1893. május 8.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

510—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebelezett kovásznai I-ső osztályu egyházközség papi állomására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalom: gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás, és egyházhatósági becslés szerint, 1252 frt. 52 kr. értékű kepe és oszpora-jövedelem; kilátásba lévén helyezve a kepe nék készpénzzel való megváltása.

A megválasztandó lelkész a jelen évi jövedelemnek csak fele részét kapja; a másik fele az özvegy-árvai gyámintézetet illetvén.

A megválasztandó lelkész köteles, a Rikán belöli ref. özvegy-árvai gyámintézetnek tagjává lenni s annak pénztárába foglalóul egy évi fizetésének 1/6 részét befizetni.

Pályázati határnap junius 10. Folyamodványok nt. Péter Károly, esperes aához küldendők, Szöröcsére, u. p. Kovászna. Kolozsvártt, 1893. május 16.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

505—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett K. Petri-egyházközség kántortanítói állására ezennel pályázat nyittatik.

Javadalmazás: Jó lakás, gazdasági épületekkel, és 300 frt. 42 kr. fizetés, hivatalos felszámítás szerint, melyből mintegy 100 frt. részint a növendékektől, részint a hivektől bejövő készpénz.

Pályázati határnap junius 5. Folyamodások nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvártt, 1893. május 16. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

514—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a széki egyházmegyéhez tartozó keszűi kántortanítói állásra ezennel pályázat nyittatik.

Javadalma: gazdasági épületekkel, veteményes kerttel ellátott lakáson kívül, a földek hasznobéri kezelése mellett, 300 frt. Ezen összegből készpénz 79 frt.

Pályázati határnap junius 10. Folyamodványok nt. Somkerei Miklós, esperes aához küldendők, Székre.

Kolozsvártt, 1893. május 16. *Szász Domokos,*
erdélyi ev. ref. püspök.

401—1893

ÉRTESÍTÉS.

Miután Kis-Küküllőmegye tavaszi rendes közgyűlését szintén folyó évi május 30-ára hivta egybe s így körülbelül nem lenne szerencsénk sem a mélt. gondnok, sem a t. világi képviselő urakhoz, a 340. sz. alatt egybehívott közgyűlésünket f. évi junius 6-án fogjuk megtartani, az ott kitéűzött tárgysorozattal, megtoldva 10., hogy ezen a gyűlésen orsz. ev. ref. közalap-bizottsági tagokat is választunk. Hivatalos tisztelettel kérem az érdekelteket, sziveskedjenek tudomásul venni.

Az iskolaszéki elnök urakat fölkérem, hogy jelentéseiket iskoláikról, a vizsgák megtartása után azonnal küldjék be a tanügyi előadó urhoz, hogy a közgyűlésen tehesse meg jelentését.

V. Gálfalva, 1893. május 14. *Kovács Elek,*
ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIII. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1893. Május 25.

21. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendőek: *Külmagyarutca 9. sz.*

A kulturpolitikai helyzet történelmi világításban.

I.

Ranke, a németek nagy historikusa, nem is egészen e század közepén, de minden esetre még a voltairianus filozófia hatása alatt «Die römischen Päpste, ihre Kirche und ihr Staat» című művében azt írta: «Az a törekvés, a melyre ma már igen kevesen hajlandók, hogy t. i. újra valódi papi uralom állíttassék fel: éppen az ó-katholikus román országokban találna leghevesebb ellenállásra. Viszont, a protestánsok sem akarhatnak visszatérni a régi rendszer rideg szelleméhez, egyoldalú gyűlöletéhez. Ugy látszik, hogy mind a két fél mélyebb szellemei egyre öntudatosabban, behatóbban, a nyugózó egyházi formák bilincseitől szabadabban közelítik meg az igazi belső vallásosság örök alapelveit.»

És valóban, e század első tizedeinek legmélyrehatóbb, legzseniálisabb német gondolkozói ama nagy önvédelmi harcot, mely hajdan Provence és Languedoc nyelvben, művészetekben és tudományokban verseny nélkül álló népe kebelében kezdődött; az újvilág felfedezése idejében, a renaissance nyomába lépve, Lutherrel és Kalvinnal hódító árrá növekedett, és még maig sem láthatni be, mikor érendi végét, már teljesen befejezettnek tekintették.

Göthét és Schillert semmi sem érdekelte kevésbé, mint a protestantizmus által képviselt szabad, tiszta hitbeli meggyőződés és a Róma által képviselt dogmai csalthatalanság küzdelme. Nemcsak. Hanem a katolikus és protestáns szellem az idegen Napoleonida elleni küzdelemben oly közel jutott egymáshoz, hogy szinte lehetők látszott a két nagy egyház összeolvadása; és a orosz királynak 1817-ben igen szerencsés alkalma

volt legalább a két német protestáns felekezetet egyesíteni.

Nem csudálhatni tehát, ha a német lángész a historikusoknál annyira meglepő s még is oly természetes sors osztályosává lett: hogy saját korának eseményeit és mozgó rugóit félreismerte; és saját hazájában annyira nem válhatott prófétává, hogy azt a hont, jóslatai dacára, e század közepe a legelkeseredettebb kultur-kampí lángjaiban égve találta s azon országban, melynek történésze nem hitt a papi uralomra célzó törekvések életképességében s mely a kontinens leghatalmasabb protestáns birodalma, rangban: oly hatalommal lépett föl a római papi politika, hogy azzal szemben még a leghatalmasabb katonai monarchia «vaskancellárja» is csak egyszerű alkuvó félnek bizonyult

Van-e Magyarországon kulturharc?

És e kérdés olyan, a melyre még ma is szeretnek némely tekintélyek, az igaz, hogy eléggé nem bámulható optimizmussal, merőben tagadólag válaszolni.

Szerény nézetünk szerint, igen is, nehéz helyzetben vagyunk e kérdéssel szemben akkor, ha azt a küzdelmet, a mit a németeknél 1830—1844-ig vívott s még inkább 1871—1878-ig, sőt napjainkig vív a római befolyás a protestáns állam hatalommal s melyet nemzetünk történelme csak ismételt ugyanezen időszakban, egyes elszigetelt jelenségnek, előzmény- és következménytől megfosztott tünetnek tekintjük, mintegy kiszakítva, mint önálló fejezetet, a keresztyén civilizáció történelméből.

Ámde, mint a historiai tények általában, ezen «kultur-harcnak» nevezett epokha is láncszemként kapcsolódik lét-oka és következményei révén a historia folyamatába. S korántsem egyéb az, mint minden historiai tény: egyes törekvések eredménye és mások eredményezője.

A historia világításánál nézve a dolgokat a mai «kultur-harc» a keresztyénség megalapításával kezdődik.

A politikai hatalmak konzervatív természetben fekszik, hogy azok kezdetben egyetlen új vallási szektát sem néznek jó szemmel, kivált, ha keletkezésekor még (a mi rendszerint elkerülhetetlen) az ősi politikai és vallási institúciók bármilyen kapcsolata, érdek-szövege létezett.

A különben is konzervatív s már csak az ősi vallás külső formáira, mint általában benső tartalom hiányában a külső formákra támaszkodó római világbirodalom természet szerű idegenkedése, majd üldözése, az új világnézetet képviselő első kereszténységgel szemben; s ezzel szemben megint az új vallás híveinek ragaszkodása az imént lélekbe fogadott ígérez: ime ez a kulturharc első kezdete.

E szerint a kulturharc eredetileg magának a kereszténységnek önvédelmi harca volt a politikai hatalommal szemben s csak ennek megdőlésével s tradícióinak átöröklésével vált az átmadóvá a római pápák részéről.

Kétségtelen, hogy e harc, melyet a római egyház kezdetben a barbarizmussal szemben felvett és folytatott, és az eredmény, a mi annak nyomában fakadott: áldásdús lehetett csupán, minden vér, minden visszaélés, minden elfajulás dacára. E küzdelem és az ellenfél természete hozta magával, hogy a «szeretet egyháza» nem egyszer kényszerült igazán az «ecclesia militans» kétélű pallosával menni a küzdelemben, olajág helyett.

Abban a setét korban, melynek vad erkölcsi és borzasztó értelmetlensége közepette egyedül az egyház volt, mely magasabb pontra függesztette szemét s irányozta a proseliták lelkiéletét; melynek mindent romboló hordái között egyedül a zárdák csöndjében menekült meg a szelid elmélkedés, pietas, és a klasszikus műveltség némi maradványa; midőn az ó-világ minden kupolája romban hevert s csak az új hit szerény kápolnáinak árnyékában virult Horác és Virgil s a klasszikus genie-k többjének elme-virága: valóban nemes hivatást végzett az egyház, kebelében hordva az újkori civilizáció elementumait.

S a mi az egyház által akkor nyert és gyakorolt politikai befolyást illeti; etre nézve ugymond Makaulay: «Jobb, ha az emberiség bölcs és jól kezelt törvény s fölvilágosult közvélemény által, mint papi csellel kormányoztatik: de jobb papi csellel, mint vad erőszakkal, oly főpap által, mint Dunstan, hogysem olyan harcfítól, mint Penda, kormányoztatnia. Tudatlanságbasülyedt s merő anyagi kényszer alatt álló társadalom méltán örvendhet, ha azon osztály emelkedik tulnyomóságra, mert értelmi és erkölcsi

befolyásra támaszkodik. Ez osztály kétségtelenül, visszaél hatalmával, de az ész hatalma, habár visszaélnék is vele, mindig jobb és nemesebb, mint az a hatalom, mely csupán testi erőben áll.»

A pápai uralom óriási szellemi hatalmára pedig azt jegyzi meg a nagy történész, hogy az is több jót szült akkoriban, mint roszt. Az egyesítette nyugati Európa államait egy nagy közállomány nyá tengerek és hegylancok által elválasztott népek testvéri kapcsolatot és közös törvénykönyvet ismertek el. Még a háboruban is szelidült a hódító kegyetlensége, ha megemlékezett, hogy ő és legyőzött ellene ugyanazon nagy szövetség tagjai.

Ám, az egyház csakugyan visszaélt hatalmával. De, a mi még ennél is roszt nem vette figyelembe azt a nagy igazságot, hogy minden történelmi faktornak, mely hivatását bevégezte: helyet kell engedni amaz újabbaknak, melyeknek a végzet nagyobb és hatásosabb feladatokat szánt a történelemben.

Az a pápaság, melynek Luther hadat izent: nem volt szellemi hatalom, hanem egy kéjenc világi udvar. Történelmileg bizonyított tény, hogy X. Leo szivesebben látott egy nymphea-képet, mint egy vértanu szenvedéseit, inkább ajándékozott korallt egy elefántcsont női nyakra, mint olvasót s egy választékos menüt sokkal többre becsült böjtnapon a salátánál. Kétségkivül, többet köszönt neki Rafael, Michel Angelo, a tudományok és szép művészetek, s talán a csinos női társaságok is, mint a hittudomány és az asceta zárdák.

Az illetéktelen világi uralmat tehát lerázta magáról az erre jobban és igazabban elhivatott politikai világ. Sőt a hit birodalmát is szinte meghódította a tiara árnyékától egy igénytelen német szerzetes.

(Folytatása köv.)

Dr. Deák Albert.

Kollégiumaink tanárainak értekezlete.

Első nap, május 15.

Zayzon János, segédtanár emelkedett hangú szép imája után Sebesi Ákos, kollégiumi főgondnok d. e. 9 órakor megnyitja az értekezletet, bejelentvén, hogy fötízt. Szász Domokos, püspök aa. bokros elfoglaltatása miatt, az értekezleten nem jelenhetik meg. Ezután, megnyitó beszédét olvassa föl, melyben röviden és általánosságban vázolja a 17 év óta történt változásokat, és üdvös sikert kíván az összegyűltek munkásságának. Az éljenzéssel fogadott megnyitóra még Gönci Lajos, igazgató aa. jellemzi magvas rövidséggel a Tanári Értekez-

let eddigi működését, mire a voltaképpeni értekezlet megalakul és megkezdődik.

Kolozsvárról hat, Maros-Vásárhelyről három, N.-Enyedről hét, S.-Szentgyörgyről öt, Szászvárosról hét, Zilahról hét, az udvarhelyiekkal s a koll. és egyházmegyei gondnokokkal, és esperessel együtt összesen ötvenen vannak jelen.

Értekezlet sajnálattal veszi tudomásul a főt. mélt. püspök úr távolmaradását; továbbá tudásul szolgál még egy pár leirat. Elfogadják a kinyomatott tárgysorozatot. Megválasztják a bizottságokat.

Tárgysorozat rendjén következik Gönci Lajos, igazgató előterjesztése: «A székely-udvarhelyi ref. kollegium története 1876-tól—1893-ig.» A rendkívüli szorgalommal, alapos statisztikai kimutatással, egybevetéssel készült beható előterjesztés lényege a következőkben vonható össze: Úgy a tanulók létszámát, előmenetelét, a tanerők gyarapodását, mint a vagyoni ügyet, jutalmakat, nyugdíjt, özvegy-árvai alapot, építkezést s berendezést illetőleg a székely-udvarhelyi kollegium a folytonos haladás útján van s összehasonlítva az udvarhelyi más két középiskolával, a versenyt nemcsak megállja, hanem azokat legtöbb tekintetben fölül is mulja. Hogy tehát, van létjogosultsága a sz.-udvarhelyi kollegiumnak s tovább kell fejlődnie, virágoznia ezután is! A tanulságos, érdekes előterjesztést különben szórúlszóra közölni fogjuk. (Lásd mai számunkban. Szerk.)

Bod Károly, sz.-udvarhelyi tanár aa. bemutatja a Tanári értekezletünknek tanári egyesületté alakulása tárgyában készített alapszabály tervezetét. De, tekintve azt, hogy a szabálytervezet csak a napokban litografizotatott ki, indítványozza, hogy tárgyalása előtt szűkebb körű bizottság elé utasítsák előkészítés végett, ugyancsak Bod Károlynak egy másik javaslatával együtt, a mi az ifj. önképző-körök egyöntetűbb szervezésére vonatkozik.

Ezzel szemben, Simon Ferenc, szászvárosi igazgató afa. és Parádi Kálmán egyértelműleg azt indítványozzák, hogy ez alapszabálytervezet tárgyalása, minthogy nem volt előkészítve, s itt hirtelenében a bizottság sem készítheti elő; továbbá, minthogy az országos prot. tanáregyesület is alakulóban van: halasztassék el a jövő évi értekezletre. Török István hasonló értelemben szólal föl, bár másfelől elismeri, hogy az udvarhelyi tanárikar dicsérendő buzgalmat fejtett ki e tervezet megalkotásával, '(éppen akkor, jegyzi meg tudósítónk, midőn a vásárhelyi kollegiumi igazgatóság a tavalyi értekezlet jegyzőkönyvét csak tegnapi, május 14-ére, tudta nagy hiányosan összetákolni. (!).)

Szabó Sámuel indítványozza, mondja ki az értekezlet, hogy az Orsz. Prot. tanári-egyesületbe lép s minden kollegiumtól legalább 2—2 tanárral képviselteti magát az alapszabályzat megalkotásánál.

Az értekezlet részben a Simon és Parádi, másfelől a Szabó Sámuel indítványát teszi magáévá. Azonban az önképzőköri kérdés előkészítésére bizottságot választ.

Lázár István, nagyenyedi tanár aa. előterjesztést tesz az iskolai nevelés egészségügyi fel-

adatai és eszközei» kérdésének megoldása tárgyában. Az előrehaladt idő miatt előterjesztését csak részben teszi meg; folytatása más napra halasztatik.

Második nap, május 16.

Lázár István, n.-enyedi tanár aa. folytatja és befejezi az előbbinapon félbeszakadt felolvasását.

Lázár István, a mros-vásárhelyi értekezlet megbízása folytán készítette értekezését. A nagy terjedelmű kérdés részleteit különösen, a jó levegő, tisztaság, elegendő mozgás szempontjai szerint, vette tárgyalás alá. Részletes fiziológiai, lélektani és pedagógiai megokolással fejtegeti a testgyakorlás és általában a mozgás neveit; hangsúlyozza a tornázás három alkotó elemének: a szabad-, rend- és szergyakorlatoknak, de főképp az első kettőnek fontosságát és értékét; kimerítően ismerteti és rajzok kíséretében magyarázza a tornacsarnokok építésének és berendezésének feltételeit. Legtöbb sikert azonban, a játékedv fentartásától és ápolásától vár; ezért mellőzhetetlen szükségletnek tartja, hogy alkalmas játéktérrel, lehetőleg az iskola közelében, minden iskola gondoskodjék. Fontosak és megfigyelésre méltók azon nevelői elvek, melyeket a tanulók egészséges fejlődése érdekében szükségesnek tart: a kedély nyugalmának lehető megóvása minden ártalmas felháborodástól; a helyes nevelés pozitív és negatív módjainak társadalmi úton való terjesztése, a szakszervezet egyoldalúságainak korlátozása; a nevelő példája a rend szeretetében, önuralomban s a mozgások és testtartás fegyelmezettségében; órák közt elegendő pihenés, de nem fárasztó testgyakorlás; hetenkint legalább két-három teljesen szabad délután, mely semmiféle elméleti foglalkozást nem kíván; az otthoni munkának a minimumra szállítása, mely legföllebb csak az iskolában közösen végzett praeparatio ismétlésében álljon; a testgyakorlásnak, főképp a tornázás gyakorlatainak különös pedagógiai értékkel, jó kedélyvel és orvosi felügyelet mellett való végzése. Részletes szabályzatot mutat be az iskolaorvos hatásköréről. Internatusainkat nem az elméletek felhőjéből, nem is idegen példák nyomán vizsgálja, hanem ezen két főszempont szerint: 1. hogy viszonyaink közt okvetetlen szükségesek, mert nélkülök szegény tanulóink nem tanulhatnak s így, két század óta fontos kulturális missiót teljesítenek; 2. előkészítik a gyermeket a társadalmi élet igényeire. Óhajtandónak tartja, hogy a fokozottabb egészségügyi kívánalmakhoz lehető alkalmazásuk mellett, ősi protestáns, magyar és egyszerű jellemvonásaikat megőrizték s esetleges javításuk elvei is történelmükből, szervezetükből vétessenek. Részletes szabályzatot is állított egybe, melynek pontjai az internatus rendjében részint megvannak, részint kívánatosak. Végre, az iskolai nevelés egészségügyi feladatait és eszközeit az értekezlet és ennek útján az isk. előjáróságok hazafias gondosságába ajánlja.

Az értekezlet meleg köszönetet szavaz a nagyszabású értekezésért szerzőnek; óhajtja, hogy mielőbb nyomtatásban is világot lásson s fölhívja az egyes tanári karokat, hogy lehetőleg igyekezzenek az isk. nevelésügy eme szépen vázolt és világos rendszerbe szedett feladatait minden téren megoldásra juttatni.

Tárgysorozat rendjén következik Szathmári Ákos, kolozsvári tanár értekezése: «A fizika és a mennyiségtan gimnáziumi tanításáról.» Szellemesen fejtegeti, hogy a természettudományok, az u. n. reáliák éppen oly nevelő erővel hatnak a növendékre, mint a humaniák; szikrázó humorral szatirizálja tankönyveink fogyatékonyságát; bírálja a tananyag beosztását célszerűség és észszerűség szempontjából. A középiskola és az egyetem közötti kapcsolat hiányaiért az egyetemet hibáztatja. A felsorolt bajok orvoslására az Ig. Tanácshoz indítványt kíván fölterjeszténi, mely indítványt egyhangulag elfogadták.

Szintén egyhangu elfogadtatásra talált dr. Farnos Dezső, s.-szentgyörgyi tanár, előterjesztése «az iskolai kirándulások rendszeresítését illetően» a következő gyakorlati javaslat alakjában:

1. Minden kollegium alakítson kirándulási segélypénztárt a szegényebb tanulók támogatására;
2. Kirándulásra kedvező órabeosztást eszközöljön;
3. Egy évben nyolc kirándulást tartson: két nagyobb szabásut, legalább egy egész napi tartammal, hat kisebbet, legalább félnapig tartót stb.

Ezután Bod Károly, székely-udvarhelyi tanár aa. tesz előterjesztést «az ifj. önképzőkörök egyöntetű szervezéséről» a kiküldött bizottság nevében, jelezvén, hogy a bizottság e tárgyban részletesebb szabályok alkotásába nem megy bele, hanem erre nézve a szabad tevékenységet és a helyi viszonyoknak megfelelő intézkedéseket minden intézetnek fenn kívánja hagyni és csak a főbb irányelvek meghatározásával óhajtja az ifj. önképzőkörök közötti egyöntetű működést megállapítani. Az értekezlet a bizottság javaslatát magáévá teszi. E javaslat pontjait felesleges itt részletesen ismertetni, legföllebb csak az utolsót közöljük, mely így szól:

»Az elfogadott dolgozatok vagy megjutalmazott pályaművek emlék- vagy évkönyvbe irhatók; de ezen kívül, középiskolai önképzőkörökben bármiféle lap vagy folyóirat szerkesztésénem csak fölösleges, hanem határozottan káros és mint ilyen mellőzendő.»

Ezután ez ülésen még néhány bizottság tette meg jelentését.

Harmadik nap, máj. 17.

A tegnapi ülés hitelesítése után a már tegnap megkezdődött bizottsági jelentések tárgyalását ma folytatta az értekezlet. A helyi kollegium épületének elhelyezéséről, berendezéséről, a lakó szobákról, tantermekről és könyvtárról szóló bizottsági jelentések örvendetes tudásul szolgálnak, mert a sz.-udvarhelyi kollegium folytonos haladásáról tesznek tanubizonyságot. A bizottság azonban, kiterjeszkedett a hiányokra is, őszintén, bizalmasan, jóakarattal ajánlván az előljáróság felkérését a hiányok lehető elenyésztésére. Gönci L. igazgató elnök aa. az értekezlet megnyugtatóra kijelenti, hogy a sz.-udvarhelyi koll. előljárósága is tudatában van a hiányoknak és anyagi ereje szerint törekedni is fog azok fokozatos elenyésztésére.

Tárgysorozat szerint következik az értekezlet figyelmét és érdeklődését teljesen lekötő fontos tárgy: a felekezeti tanárok nyugdíj-tervezetének megvitatása, tekintettel

az erdélyrészi ref. tanárok ált. özvegy-árvai gyámin-tézetre.

A kolozsvári tanári kar, mint az özv.-árvai intézet ügyeit kezelő testület nevében dr. Török István igazgató jelenti, hogy a testület véleménye szerint az erdélyrészi ref. tanárok általános özvegy-árvai segélyalapja nem osztható föl azon esetben sem, ha a vitatás alatt álló felekezeti országos tanári nyugdíjintézet létrejön. Nem osztható fel azért, mert kötelezve van eddig elvállalt, s még ezután is elvállalható terheit hordozni.

Felosztási tervről nem lehetvén szó, az értekezlet feladata álláspontot foglalni, mintegy tanári közvéleményt alkotni arra nézve, hogy milyen viszonyba hozassék a felállítandó orsz. felekezeti nyugdíjintézettel az özvegy-árvai intézet.

Szabó S. tagtárs részletesen megokolt és széles alapokra fektetett indítványt tesz arra nézve, hogy az erdélyrészi ref. tanárok, a nélkül, hogy belépnének a tervezett állami intézetbe, együttesen alkossanak közös tanári nyugdíjalapot. Ezzel szemben azonban, sok hozzászólás után az értekezlet az akadémikus természetű fejtegetések eredményeképpen kimondja: a létesítendő országos felekezeti tanári nyugdíjintézet részletes tervezetét ugyan nem ismeri, s így az abba való be- vagy nem lépésre nézve konkrét határozatot nem hozhat, de örömmel üdvözli ez orsz. nyugdíjintézetnek létesítését és elvileg helyesli az abba való belépést. Hogy pedig az erdélyrészi ref. tanárok özv. árvai alapjának sorsa mi legyen az orsz. nyugdíjintézet életbelépése után, erre nézve bizonyos kérdő pontok szerkesztésével és azoknak a kollegiumok tanári karaihoz a véleményeknek határozat alapjául csoportosítása végett kiküldésével a kolozsvári tanári kart bizta meg értekezletünk, megbizván egyszersmind azzal is, hogy ez ügyben az orsz. nyugdíjintézet ügyeinek fejlődése szerint, ha szükség lesz, alkalmas időben rendkívüli tanári értekezletet hívjon össze.

Ezután az értekezlet Váró F. enyedi tagtárs aa.-nak a következő két praktikus indítványát emelte határozattá: a) mondja ki az értekezlet, hogy a kollegiumok viszonyainak megvizsgálására kiküldendő bizottságoknak mindig rendelkezésükre kívánja bocsátatni az állami főfelügyeletet gyakorló miniszteri megbizottaknak az illető tárgyakra és ügyekre vonatkozó azon reflexioit, melyek az u. n. »bizalmas értekezletek« jegyzőkönyveibe vannak foglalva; hogy így az illető bizottságok ezen konkrét reflexiókra való különös tekintettel tehessék meg, s terjesszék be tárgyalás alá kollegiumaink leginkább fennforgó, legsürgősebb érdekei szempontjából kiegészítő, esetleg ellensúlyozó, szakszerűen segítő észrevételeit; b) mondja ki az értekezlet, hogy gyűlése napjain a kollegiumnál a lejárt értekezleti ciklus alatt tartott érettségi vizsgálatok jegyzőkönyvei, valamint az érettségi írásbeli dolgozatok is tétessenek ki közszemlére, a gimn. tanfolyamban elért eredmények tapasztalati szembesítése, ez úton kollegiumaink érettségi vizsgálati színvonalának gyakorlati egyenlősítése céljával a kölcsönös okulás és szakemberek konkrét irányu eszmecseréje alapjául.

A tárgysorozat 9-ik pontja: Graf J. kolozsvári tanár aa. értekezése a gymn. rajztanításról elmaradt azon az

okon, mivel e kérdés jelenleg éppen olyan stadiumban van, a minélfogva előadó konkrét javaslatokat nem nyújthatna az értekezlet elé.

Ezekben a tárgysorozat ki lévén merítve, Simon F. szászvárosi igazgató az ottani Előljáróság nevében szíves szavakban meghívja a tagtársakat a jövő évi rendes értekezlet megtartására Szászvárosra, mit értekezletünk köszönettel fogadott. És végül Szabó S. tolmácsolta a testvérintézetek meleg köszönetét az udvarhelyi koll. előljárósága, tanári kara, úgyszintén a vendégszeretet erényét kész szívvel és nagy előzékenységgel gyakorló, buzgó ref. uri családok iránt, a kik lehetővé tették, hogy a vendég tanárok itt oly szép és hasznos órákat tölthettek. E barátságos szavakra Gönci L. helybeli igazgató felelt hasonló melegséggel, megköszönve a testvér intézeteknek az udvarhelyi koll. iránti érdeklődését, jóindulatát, s kérve azok képviselőit, hogy e jóindulatot tartsák meg továbbra is, mert a kollegiumnak éppen erre van szüksége, de ez egyszersmind legerősebb támogatója is nehéz és küzdelmes életében. Az éljenzéssel és meleg kézzorítással végződő szavak bezárták az értekezletet.

Végül az igazság érdekében emlitsük meg, hogy úgy maga az értekezlet, mint annak vendégei iránt a város közönsége részéről méltó érdeklődés mutatkozott. Az első napon (15-én) rendezett, fényesen sikerült, 140 teritékü közös ebéden a különböző hatóságok, hivatalok és testületek részéről Udvarhely legintelligensebb közönsége vett részt. A felköszöntők áradatából fölemlítjük a Csáky Albin gr. vall. és közokt.-ügyi miniszterre és főtiszt. Szász D. püspök aára mondottakat, a kiket erről sürgönyileg értesítettek. Második nap a helyi koll. gondnoki kara adott hasonlóan sikerült ebédet a vendégek tiszteletére, kik közül sokan az első nap délután a közeli Szejke-fürdőt tekintették meg, második nap d. u. pedig az összes tanárok testületileg az udvarhelyi más két középiskolát: az áll. főreáliskolát és a róm. kath. gimnáziumot látogatták meg, hol az intézet igazgatói és tanárai részéről előzékeny fogadtatásban részesültek.

Ennyit az erdélyrészi ref. tanároknak Sz.-Udvarhelyt lefolyt és mondhatjuk, minden tekintetben sikerült értekezletéről. Sikerültnak mondjuk, mert az Udvarhelyre fáradott tanárok egy pár, hasznos munkában és a jól végzett kötelesség teljesítésben töltött napnak megnyugtató emlékével tértek vissza övéik körébe; és mert az udvarhelyieknek megbecsülhetetlen erkölcsi hasznot hajtott és reméljük, fog hajtani ezután is annak elismerése hogy a sz.-udvarhelyi ref. kollegium létező, de törhetetlen fáradozással könnyen elenyészethető fogyatkozásai dacára is az anyagi és erkölcsi erőnek oly mennyiségével rendelkezik, mely őt jövője felől a legszilárdabb hittel töltheti el és a melynek tudatában, mint a székelyföld kulturális életének régi, kipróbált harcosa, s napjainkban is egyik első rangú tényezője, mint a szegény sorsu, de sok jó képességgel megáldott székely nép alma-matere, méltán elvárhatja és megérdemli úgy a magyar nemzet, mint a ref. anyaszentegyház kész és őszinte támogatását. Mert ennek ellenkezője, t. i. ez exponált és sok idegen hatalom ellen küzködő iskola iránti hidegség és részvétlenség önmaguk elleni bünös hanyagságuk volna azoknak,

kiknek szívükön kell hogy feküdjék az az első rangu nemzeti érdek, hogy Erdélyben a magyar elem, s ebben a ref. felekezet fennmaradjon, erősödjék és uralkodjék mind az időknak végéig. Ez a bünös hanyagság jövő idők történetében mutatná meg szomorú eredményeit. Bizzunk abban, hogy e szomorú eredmények sohasem fognak aggodalmat okozni magyar léleknek.

És végül sikerültnek mondjuk a lefolyt értekezletet azért, mert mostani, komolyan végzett, eredményes munkálkodásában az önismeret, a tökélyesbülésre törekvés, az egyesek buzgóságát, képességét hasznosító testvéri érzéssel támogató, atyafiságos indulattal segítő és meleg kézzorítással bátorító, egészséges, életrevaló prot. intézménynek bizonyult.

Az egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

(Vége)

Méltóságos Gyárfás Endréné, Katona Ilona urnő öngyásága, Sz.-Kereszturon gyűjtést rendezett, a mihez ő maga és szeretett férje nagyobb összegekkel járultak s megteremtette sz.-kereszturi egyházközségünkben a «Közalap-megváltási alap»-ot, a mivel vége vettetett a «Közalap» számára évenként fizetendő járuléka felhajtásával járó számtalan kellemetlenségnek. Szinte fölöslegesnek tartom, megemlíteni azt, hogy közgyűlésünk lelkesen megéljenezte e mély vallásos lelkületű és egyházáért buzgón áldozni kész urasszonyt. Sem ez, igazán nemes tettet, sem általában az ilyen lelkes és áldozatra kész nőknek úgy a társadalmi, mint az egyházi élet terén való működését kellőleg méltatni, tollam erőtelen; csak érzem, hogy olyan valami nyilatkozik cselekedeteikben, a mi nem e világból való; olyan valami, a mi titokzatos varázsként hat lelkekre, önkénytelenül fölemel és tiszteletet parancsol.

Menyhárt András, esperes afia. jelentése után, Darvay Lajos jegyző afia. által a névsor fölolvastatván, kitünt, hogy alig volt egyházmegyénknek ilyes népes közgyűlése. Megemlítem, hogy Gyárfás Domokos, főgondnok ur ő méltósága, már korábban jelentette volt, hogy szerencsétlenni fogja közgyűlésünket; el is indult, de utközben Sz.-Kereszturon hirtelen rosszul lett s táviratban mentette ki magát a közgyűlésről való elmaradásáért s így csak éreznünk keile a hiányt, mit egyházmegyénk érdemes Nesztorának távolléte okozott.

Elfogadtatván az egyházmegyei tanács által megállapított tárgysorozat, annak rendjén Darvay Lajos jegyző afia. előadta jelentését az egyházmegyei tanács működéséről. A nagy gonddal összeállított és a legkisebb részletekre is kiterjedő, terjedelmes jelentés, minden pontjában megnyugtató volt. Meggyőződött e jelentésből egyházmegyei közgyűlésünk, hogy a tanács mennyi fáradtságos munkát végzett s mily gyorsan intézte el a halasztást nem szenvedhető ügyeket. Jegyző afiának a kimerítő, részletes jelentésért, a tanácsnak pedig buzgó munkájáért köszönetet szavazott közgyűlésünk.

A tárgysorozat rendjén következett a felsőbb leiratok fölolvastatása, melyek közül hosszabb időt vett igénybe a Debrecenben és Kolozsvárt fölláttatandó protestáns egyetem, illetve, theol. akadémia számára eszközlendő gyűjtések megindítása. Végre is elfogadtatott esperes afiának a gyűjtő körökre és azokba kiküldendő bizottságokra vonatkozólag készített tervezete.

A közalap, papi és tanítói gyámintézet, és a közpénztár számadásai a bizottságok által fölülvizsgáltattak s a fölülvizsgálásról tett jelentések után a közgyűlés által elfogadtattak. Mivelhogy, specialiter a gyámintézeti ügyek rendbehozása Menyhárt András, esperes afiának az érdeme, közgyűlésünk elismerő köszönetet mondott neki fáradozásaiért. E tárggyal kapcsolatosan, megemlítem, hogy mivel egy néhány tanító afia. mondhatni makacsságból, nem tesz eleget a gyámintézettel szemben főnnálló kötelezettségének, azon szigorú határozatot hozta közgyűlésünk, hogy «a még hátralékban levő, tőkék és kamatok be nem fizetése fegyelmi vétségét képez.» Ezen határozat végrehajtásával esperes afia. bizatott meg, kötelességévé tétetvén egyszersmind az is, hogy ezen határozatot az illetőkkel közölje hivatalos úton.

A papi és tanítói özvegyek segélye s a képviselők dija kiutaltatott.

Következett egy házassági törvényszéki bíró választása; e hivatalra Bedő András, bikafalvi lelkész afia. választatott meg, ki az esküt azonnal le is tette.

Bekebelezettek: Lakatos Áron, hévizi ifjú lelkész és Bod Károly, kollegiumi fölszentelt tanár afiai.

Végül, az indítványok során, elfogadta a közgyűlés Bod Károly afiának a papi stóla egyformásítására vonatkozó indítványát s bizottságot küldött ki egy dijszabályzat készítésére.

A jegyzőkönyv fölolvása és hitelesítése után, a közgyűlés, esperes afia. által, bezárattott.

r. l.

TÁRCA.

A székely-udvarhelyi ref. kollegium története 1876-tól 1893-ig.

(Felolvastatott az erdélyi ev. ref. kollegiumok tanárainak 1893. május 15, 16 és 17-ik napjain Sz.-Udvarhelyt tartott rendes értekezletén.)

Rendtartásunk értelmében a tanári értekezlet váltakozó sorrendben a hét kollegium székhelyén szokott megtartatni. A mult évben az értekezlet Marosvásárhelyt ülésezett, hol kollegiumunk előljáráóságának meghívása folytán, az idei értekezlet helyéül Udvarhely jelöltetett ki. Az eddig követett gyakorlat az igazgató-tanár kötelességévé teszi, azon iskola történetének, melynek kebelében az értekezlet tanácskozásait tartja, előterjesztését. Ennek a kötelességnek kívánok megfelelni, a mikor a kollegiumunk életében 17 év alatt fölmerült főbb eseményeket, legalább vázlatosan előadni, megkísértem. 1876-ban volt itt az utolsó értekezlet s csak 17 év multán jutott részünkbe a szerencse, Önöket, tisztelt kartársak, ismét falaink közt látni és üdvözölni, a mi magyarázatát adja annak, hogy történeti előterjesztésemnek, miért kell éppen 17 év eseményeit ölelni föl?

A legutóbbi években kollégiumunk lényeges változásokon ment át. A régi padlás-szobás második emeletujra építése következtében egész iskola épületünk palotaszerű kinézetet nyert. Az előljáráóság fölszereltette az osztálytermeteket, lakó-szobákat a legszükségesebb butorizzattal; rendezte a könyv-és tanszer-tárákat; a rendes tanári székeket megszaportotta hárommal. 1876-ban nem volt megfelelő kollegium-épületünk, nem volt elegendő állandó tanerőnk. Ilyen égető bajok közül mostanáig, ha csak az egyik enyészett volna is el, az is számot tenne, minthogy kizárólag saját anyagi erejére volt az intézet utalva. És ha nem egyszerre kell vala két ily nagy hiány pótlásával megküzdeni, akkor bizonyára mind az építkezés, mind pedig az állandó tanerők száma teljesebb volna. Így, némi hézag még most is mutatkozik, úgy a helyiségek, mint a rendes tanárok létszámában. A régi állapotoknál a maiak ugyan sokkal, de sokkal kedvezőbbek minden tekintetben, de, azért még távolról sem vagyunk kitűzött célunknál.

Nekünk valóban, örömminkre szolgálna, ha a t. Értekezletet arról győzhethetők meg ez alkalommal, hogy a székely-udvarhelyi kollégium immár a korszerű haladás útjára lépett s azon, ha nem is lázas erőlködéssel, de mindenesetre csen-

des, öntudatos munkálkodással biztosítja magának a fokozatos tovább fejlődést.

Előterjesztésemben legelőbb a tanulókról szólok.

I.

Táblás kimutatás az 187⁵/₆—189¹/₂ évi tanulók számáról és előmeneteléről.

Iskolai év	A 8. osztályba beirt tanulók száma	A vizsgálatot tett tanulók közül				Érettségi vizsgálatra jelentkezett				Az érettségire jelentkezettek közül			
		jéles	jó	elégséges	elégtelen	Mindent a 8. osztályt itt végezt	Az I—IV. oszt. Sz. Györryön végezt	Az alsó osztályokat Kézdivásárhelyen vagy más helyen végezt	Összesen	jéles	jó	elégséges	elégtelen
187 ⁵ / ₆	147	28	26	42	4	8	5	1	15	6	47	41	6
187 ⁶ / ₇	149	20	27	36	17	4	3	2	9	33	33	32	—
187 ⁷ / ₈	160	22	22	47	9	6	5	—	11	18	18	64	—
187 ⁸ / ₉	179	18	22	54	6	11	6	2	19	10	5	85	—
187 ⁹ / ₁₀	179	17	19	55	9	7	4	6	17	6	18	76	—
188 ⁰ / ₁	172	17	18	53	12	6	5	4	15	13	13	74	—
188 ¹ / ₂	172	16	15	55	14	5	6	5	16	—	6	94	—
188 ² / ₃	180	16	13	56	15	3	2	1	6	—	16	84	—
188 ³ / ₄	189	18	12	55	15	10	9	2	21	9	57	34	—
188 ⁴ / ₅	185	18	31	36	15	9	9	8	26	11	20	40	29
188 ⁵ / ₆	175	18	33	34	15	12	2	6	20	—	50	50	—
188 ⁶ / ₇	189	16	30	34	20	9	4	1	14	15	29	28	28
188 ⁷ / ₈	206	10	30	45	15	12	—	—	12	9	25	48	18
188 ⁸ / ₉	201	15	34	38	13	9	5	11	25	9	45	22	24
188 ⁹ / ₁₀	175	14	30	30	26	10	6	3	19	11	21	63	5
189 ⁰ / ₁	164	10	19	46	25	1	3	7	11	—	19	28	53
189 ¹ / ₂	165	15	31	37	17	8	7	5	20	—	40	60	—
2997						130	81	65	276				

A gimnáziumi tanulók létszáma 1876-ban: 147; azután folytonosan emelkedik 1888-ig, a mikor 6-tal túl haladta a 200-at. Az 188⁹/₁₀ tanévre még 210 tanuló iratkozott be, de az erre következő évben a létszám már 175-ön felül nem haladt, mivel Seps-Szentgyörgyön ekkor megnyílt az V-ik osztály, hogy az addigi algimnázium fokozatosan nyolc osztályú főgimnáziummá egészüljön ki, mi a folyamatban levő iskolai esztendőben szerencsésen be is következett. A jelen tanévre bejegyzett 161 tanuló között, társaitól elmaradt két 8-ik osztálybeli ifjun kívül, a négy felső osztályban senki sincs, ki az alsóbb osztályokat Szentgyörgyön járta volna, de azért most mégis több tanítványunk van a gimnáziumban, mint volt 1876-ban a háromszékiekkel együtt.

A táblázatból láthatólag az utóbbi 17 év alatt 3 híján éppen 3000 tanulót oktattunk a nyolc gimn. osztályban, így hát egy-egy esztendőre 176 gimn. tanuló esik.

A tanulmányokban való előmenetel a következő adatokat tünteti fel: 1876-ban minden 100 tanulóból 28 jeles és csak 4 elégtelen osztályzatú; 1887-ben történik meg először, hogy a bukottak százaléka a jeleseket nem csak hogy utól éri, de sőt meg is haladja, lévén a tanulóknak 16%-a jeles, 20%-a elégtelen, s azután is az 1888/9-ik évtől eltekintve, a mikor 15% jelesre 13% elégtelen esik, a jelesek számára nézve a bukottak után következnek, p. o. 1891-ben minden 25 bukott tanuló mellett nem emelkedik ki több 10 jelesnél. Ma már minden elfogulatlan ítélő belátja, hogy a kellő határok közt gyakorolt szigor nagyon is helyén való azon tanulók irányában, a kik vagy tehetség, vagy szorgalom, vagy mind a kettő hiánya miatt tudományos pályán be nem válhatnak.

Az 1876 és 1893 között eltelt 17 év alatt középszámítással minden 100 tanítványunk közül évenként volt 17 jeles, 24 jó, 45 elégséges és 14 elégtelen osztályzatú, mi az 1876. évi klasszifikáció eredményéhez képest (akkor jeles volt 28%, elégtelen 4%) előnyös változást mutat a tovább haladásra képtelen tanulók tulságos dédelgetésének mellőzésében.

A középiskolai törvény keletkezése óta mindössze 6 magán tanuló iratkozott be, kiknek kétharmada a vizsgálaton elbukott.

A fenti rovatos táblázat tanúsítása szerint a szóban levő 17 év alatt 276 növendék jelentkezett érettségi vizsgálatra, esztendőnkint tehát 16—17 tanuló. Ebből a 276-ból 130, vagyis 47% az egész középiskolai tanfolyamot kollégiumunkban, 81, azaz 30% a négy alsó gimn. osztályt Szentgyörgyön végezte, 65, az 23% Sz.-Keresztúron, Kézdi-Vásárhelyen vagy máshelyütt tanult az alsó osztályokban. Itt a magyarázata annak, hogy nálunk a felsőbb osztályok aránylag népesebbek, mint a többi iskolákban, mert mi az V. és VI. osztályba három nem teljes gimnáziumból kaptunk tanítványokat, ugymint Szentgyörgyről a református, Keresztúrról az unitárius és Kézdi-Vásárhelyről a katolikus algimnáziumokból. Az érettségre jelentkezett tanulók 13%-át teszik az összes gimn. tanulóknak, kik közül mind a 8 osztályt itt helyben nem egészen 6% végezte, így hát a jelöltek aránylag nagy számából az intézet hátrányára következtetést vonni, e magyarázatok elhallgatása nélkül, nem lehet.

Az érettségi vizsgálat eredménye 1877-ben volt a legkedvezőbb, a mikor a jelöltek egyharmada jeles, a másik harmada jó és a harmadik harmada kielégítő bizonyítványt kapott; legkedvezőtlenebbül 1891-ben ütött ki, ekkor jeles eredményt senki sem ért el, s a jelentkezők 53%-a megbukott. Ebben a meddő évben a 11 között csupán egy volt, a ki a gimnáziumot teljesen itt végezte, 3 Szentgyörgyről jött, a többi, 7, más intézetek növendékeiből véletlenül verődött össze; ellenben 1888-ban, mikor az érettségi vizsgálat elég jó eredménnyel folyt le, mind a 12 növendék itt végezte volt az egész gimnáziumi tanfolyamot. Ezt azért említem meg, hogy kifejezést adjak annak a tapasztalatnak, hogy, S.-Szentgyörgyöt kivéve, honnét sok jeles tanítványt is kaptunk, más helyről nem mindig a legszorgalmasabb tanulók keresték föl intézetünket. Az érettségi vizsgálatot 17 év alatt kollégiumunkban jeles eredménnyel tette le minden 100 közül 9, jól 27, egyszerűen 54, visszavetett 10. Az összes idő alatt elutasított 1, kit a 8-dik osztályig más intézet nevelt.

Hogy mily sok pályára készíti elő a gimnázium a tanuló ifjúságot, azt igen érdekesen illusztrálja, hogy többet ne említsek, az 1892. esztendőben érettségit tett 20 tanítványunk illetően pályaválasztása: 4 (20%) a tanári, 4 (20%) a jogi, 3 (15%) az orvosi, 2 (10%) a gazdasági, 1 (5%) a katonai, 1 (5%) az erdészeti és 3 (15%) az alsóbb hivatalnoki pályára határozván el magát, alig van olyan tisztességes társadalmi állás, melyet magának kivívni egyik-másik ne iparkodott volna, mivel a gimnáziumi érettségi bizonyítvány mindenféle szak- és főiskola látogatására egyenlően jogosítja tulajdonosát.

Az 1883. évi XXX. t. cz. 26. §-a alapján összesen három reáliskolai érettségi vizsgálatot tett egyetemi hallgató kérelmezte a latin nyelvből pótló érettségire bocsátását a helybeli reáliskola egykori növendékei közül. Kettőnek sikerült érettségi bizonyítványának a pályaválasztáskor szükségessé vált utólagos kipótlása; a harmadik egy évre visszavetett.

És itt szabadságot veszek magamnak az általam rajzolt kép tisztább megvilágíthatása kedvéért, a helybeli, más két középiskoláról is, a nyilvánosságra bocsátott évi jelentések alapján, néhány adatot, az utóbbi 16 évről fölemlíteni, melyek sok tekintetben érdekesek és tanulságosak, kivált, mert összehasonlító pillantást engednek vetni a helybeli három középiskola működésére.

(Folytatása következik.)

Gönci Lajos.

Különfélék.

* **A május hóban lapunkban** megjelent cikkek közül a következőkre kérjük olvasóink szavazatát: Széttékin-tés (Két cikk). A búza-szem. A közalapról. A «vallásos estélyek Kolozsvárt» című cikkhez. Falusi levelek a szerkesztőhöz.

A szavazatok beküldésének határideje: jun. 10. Szívesen kérjük olvasóinkat, különösen azokat, kik érdeklődésüknek jelét még eddig nem mutatták meg, szíveskedjenek szavazataikkal minél többen hozzájárulni a nyertes pályamű megjutalmazásához. Nem nagy dolog, nem valami nehéz a megtétele, de nem utolsó bizonyítéka a figyelemnek, mindenestre jele annak, hogy a szavazatok beküldői szeretnek olvasni, gondolkodni és ítélni. Kérjük, szavazzanak.

* **Lapunk szerkesztője** e hó 23-án reggel Debrecenbe utazott, hogy onnan M.-Pályiba mehessen és meg-esse Szabolcska Mihály, felfalusi pap aát. Kun Erzsike k. a.-al, Kun László, m.-pályi pap aa. szép és kedves leányával. A magunk részéről is szerencsét és áldást kívánunk e kétségen kívül boldog házassági frigyhez.

* **A vallás szabad gyakorlatáról** szóló törvényjavaslatot is, immár benyújtotta gr. Csáky Albin, vallás és közoktatásügyi miniszter a képviselőháznak. És ezzel, a tervezett egyházpolitikai reformok harmadika áll a megvalósulás küszöbén. Ezen új törvényjavaslatot is a legliberalisabb szellem lengi át. Szabadságában áll bárkinek, bármely hitet, vagy vallást követni, ha az az ország törvényeivel és a közérkölciséggel nem ellenkezik. Sőt még azoknak is, kik a törvényesen bevett, vagy elismert felekezetek köréből kilépnek, meg van engedve a közös istentisztelet-tartás, a jelzett feltételek mellett. Hogy ennek a törvényjavaslatnak az egyes felekezetekre nézve a gyakorlati életben lesz-e oly nagy haszna, mint a milyen szabad szellem lengi át: azt még nem tudhatjuk. De féltő, hogy a nagy szabadság tért enged a rajongó, kisebb szekták terjedésének, így tehát fokozottabb őrállásra lesz szükségünk. E kérdésre, alkalmilag, még ki fogunk térni. Addig is legyünk jó reménységgel felőle. Mit is mondott csak Gamáliel?

Halálozás Igaz és mély részvétellel vettük a szomorú hírt, hogy Szabó Sámuel, abafáji pap aa. életének 82-ik, papságának 52-ik évében rövid szenvedés után, végelgyengülés következtében meghalt. Az elköltözött egyike volt azoknak a férfiaknak, kik egy hosszú élet munkásságát szánják oly célnak, melyről csak nagy és megdicsőítő eredmények beszélnek. Egyszerű ember volt. De az egyszerűség alatt olyan nemes gondolatok élő lelkiismerete, a milyenek ha lesznek és a meddig lesznek, nem féltjük az emberiséget az elbukástól. Kálvinista pap volt a szó igaz értelmében. A legigénytelenebb, de a legnemesebb lélek. Nyugodjék csöndesen.

* **Ritka szép ünnepély** folyt le kolozsvári egyházunkban, e hó 22-én, pünköst második napján, délután. Ekkor ünnepelte meg ugyanis, a kolozsvári «földész-énekkar» tiz éves jubileumát, egybekötve azt a szabadban megtartott tavaszi mulatsággal. Az ünnepély azért ritka és fontos, mert azt éppen a «földész-énekkar» tartotta, mely a kolozsvári egyházban az egyház egyik élő organuma. Olyan organuma, melynek nagy jelentősége van. Tiz esztendeje, hogy ez énekkar fennáll s azóta valóságos áldás ez a népre, áldás az egyházra, mert mindig szorossá tudta fűzni a kapcsolatot a nép és egyház között. Mert egyházi jellege által megnyilatkozásává nőtte ki magát a nép egyháziasságának, mely mindenben rányomta arra bélyegét. Nem dicsekedünk, hogy mi ez a mi «földész-énekkarunk», de több, mintha semmitmondó egyület állitanának helyébe. Ez a mi belmíszszióunk. A földész-énekkar a kolozsvári nép a maga egyházi vonatkozásaiban, túlfelől egysége a népnek, szimboluma az egyháznak, fundamentuma a kormányzásnak. Maga az ünnepély nem is volt más, mint az egyház és a nép ünnepe, mint ilyen, egyike azoknak, melyekhez morális haszna kiszámíthatatlan. Végtelen felemelő hatása volt az, hogy egy ily napon tudtuk magunkat, tudtuk, hogy mi mindannyian egyek, egymáshoz valók és kálvinisták vagyunk. Csak néhány ilyen ünnepeket s aztán erősek leszünk, mert öntudatunk megizmosodik és intenzívitása meghatványozódik. És mire is kell inkább törekednünk, mint egy-egy ilyen ünnepély által megerősíteni alapunkat, mely a józan, az értelmes magyar nép? A hol ez alap erős és mindenekfelett egységes, nem pedig széthuzó, különvált, részekre bomlott, ott sokkal könnyebb a lelkipásztoroknak építeni, mert nem kell minden egyes részt külön-külön felkeresni és összetartani. Az ünnepély lefolyása különben, egészen egyszerű volt. Lapunk szerkesztője, mint az énekkar elnöke, nyitotta meg, megemlékeztvén különösen az énekkar vezetőjének, Tóth Tamás kántornak érdemeiről, kinek főt. püspök aa. e napra egy igen diszes és értékes karvezéri pálczát küldött; majd az énekkar énekelt néhány darabot s ezzel megkezdődött a majális. És mulatott a nép. Mulatott jókedvűből, nem mester-

kélten, hanem egyszerűen. Az kiváltképpen látszott rajta, hogy a nap jelentőségét érti és tudja. Hadd értse, hadd tudja jövőre is. Hiszen a magvak, melyek itt vettek el, igen értékesek arra, hogy gyümölcsöket hozzanak, némelyek százannyit, némelyek hatvanannyit.

== **Kellemes meglepetés.** Folyó év és hó 14-én, m. ludasi ref. egyházunk presbiteriuma gyűlést tartott, hogy új templomán és a lelkészi lakon szükségessé vált javítások költségeinek miképpen és honnan való fedezete felől tanácskozzék. A gyűlés folyamán szóba jött kepefizetésünk nyomorusága is. A múlt évről, az összes egyházi járandóságnak több, mint harmadrésze, hátrálékban van, jóllehet, az előjáróság mindent megtett a begyűjtés érdekében. Ekkor fölállt tekintetes Keresztes Áron úr, egyházunk érdemekben és közhasznu munkásságban megőszült főgondnoka és, meghatározó szavak kíséretében, 50 forintot ajánlt és fizetett ki menten, a jelenlevő egyházi pénztáros kezéhez, azon kívánsága kapcsán, hogy ez az összeg csatoltassék a meglevő, kepeválsági alaphoz, mert, a mint kijelentette, forró óhajta, különösen szegénysorsu hitfeleinkre való tekintetből, hogy kepe rendszertünk súlyos terhe alól mentől hamarabb szabadulhasson meg az «élő egyház.» Ennek pedig legrövidebb útja, ha a tehetősebbek, kötelességük felett is, adnak, tesznek és áldoznak a Krisztus testéért. Rádásul, egy a Maros partján lévő fenyő borona- és deszkából épült, hat osztályú öltöző épületet engedett át egyházközségünk örök tulajdonába, hogy az utána járó jövedelmet, mely évenként 40 frt, évi szükségleteink fedezésére fordítsa. Dicsérő szavak emelnek-e, az említett tények értékét? Nem emelnék. A tettek önmagukért és minden szónál ékebben beszélnek főgondnokunkról, kit az isten, tettei pedig bizonyára sokáig éltetnek egyházközségünkben. Egy presbyter.

== **Kérelem.** Templom felavatási ünnepélyünkről összeállított «Emlék könyvet» azon tiszteletteljes kérelemmel küldöttem meg jobb módú egyházaink lelkészi hivatalainak s buzgó hitrokonoknak, hogy ezt, tekintve, miszerint annak jövedelme, sok áldozatok árán megépített templomunk, még reánk nehezedő építési költségeinek fedezésére lésszen fordítva, megvásárolni sziveskedjenek. Nagyon sokan még a meghatározott áránál is többet küldöttek e könyvecskéért, a melyért e helyen is fogadják az illetők köszönetünket, de, bizony sokan sem a könyvet nem küldötték vissza, sem az árát nem juttatták el hozzánk. Mi, a vidéken nem értékesített példányokat itthon, valószínűleg eladhatjuk, tisztelettel kérem azért lelkész társaimat, mindazon hitrokonokat, a kikhez e könyvet megküldöttem, hogy vagy ezt, vagy ennek árát hivatalomhoz eljuttatni, mielőbb sziveskedjenek. M.-Sziget, 1893. május 15. Szikszay Zoltán, lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

523—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a sz.-szolnoki ev. ref. egyházmegyébe kebelezett sz.-borzási IV. osztályu papi állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalma: tisztességes és kényelmes papi lakon s ehhez tartozó kert s melléképületeken kívül (készpénz 400 frt az egyház pénztárából, 7 hold szántó fordulókbán) a palást díjak be nem számításával, egyházhatalóságilag 455 frt 50 krban van megállapítva.

Pályázati határnap f. é. jun. 30. Folyamodványok a sz.-szolnoki ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalához Sz.-Somlyóra intézendők.

Kolozsvártt, 1893. május 23.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

532—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett selyei egyházközség énekvezér-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, beltelek és kerten kívül, egyházhatalóságilag becslés szerint 222 frt, melyből 85 frt készpénz.

Pályázati határnap jun. 15. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos esperes aához küldendők Lukafalvára, u. p. Nyárádtó. Kolozsvártt, 1893. május 23.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

536—1893.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebelezett kajántói egyház papi állomására ezennel pályázat nyitattik. Javadalom: Lakás gazdasági épületekkel és hivatalosfölszámítás szerint 419 frt 89 kr. fizetés, melyből 223 frt 50 kr. a központtól járó készpénz.

Megválasztandó köteles első évi fizetésének felét az egyházmegyei özv.-árvai pénztárba befizetni, valamint köteles egyszer s mindenkorra az egyházba való belépése alkalmával bekeblezés címen 2 frtot és a régi özv.-árvai alapba 10 frtot fizetni. Az egyhm. kebelében fennálló papi temetkezési intézetnek a megválasztott kötelezett tagja. Pályázati határidő jun. 18. Folyamodások nt. Deesi Gyula esperes aához küldendők Gyaluba.

Kolozsvártt, 1893. május 23.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.